Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ КОМИТЕТИ ВА ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

ГАЗЕТА 1928 ЙИЛ 11 ДЕКАБРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН • № 58—59 (9294—9295). • 1988 йил 24 март • пайшанба • Баҳоси 5 тийин

Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси олдидан

УЧ ЙИЛЛИКНИ БАЖАРИШМОҚЧИ

✦ ОЛМАЛИҚДАГИ тикувчилик фабрикаси коллективи ўн иккинчи беш йилликнинг учинчи йилида камида 6 миллион 30 минг сўмлик маҳсулот реализация қилиш юзасидан мажбурият олиб ишламоқда. Чеварлар ўз сўзларининг устидан чиқиш учун социалистик мусобақани авж олдириб юбордилар. Бутуниттифоқ XIX партия конференциясини муносиб меҳнат совғалари билан нишонлаш юзасидан бошланган ватанпарварлик ҳаракатида иштирок этаётган ишчи-хизматчилар топшириқларни доим ошириб адо этишяпти.

Шу туфайли ҳам корхонада вақтдан ўзиб ишлаётган тикувчилар сафи кун сайин кенгаймоқда. Шу кунларда ҳар уч чеварнинг бири нормани бир ярим баравар ошириб адо этишга эришмоқда. Уларнинг кўпчилиги қутлуғ анжуманга уч йиллик планни бажаришмоқчи. Бундай сўзи билан иши бирлар сафида В. Иванова, С. Ким, Н. Акимова, А. Устинова ва бошқа шу каби ўнлаб чеварлар бор. И. Хван эса шу кунларда 1990 йилнинг сўнгги ойлари ҳисобига ишламоқда. Т. Жаркова, З. Курсеитовалар эса ўн иккинчи беш йиллик топшириғини бажариш арафасида турибдилар.

О. ХУШНАЗАРОВ.

ИНСОН УЧУН, ИНСОН БАХТ-САОДАТИ УЧУН

КОЛХОЗЧИЛАРНИНГ БУТУНИТТИФОҚ IV СЪЕЗДИ

Партия раҳбарлигида амалга оширилаётган қайта қуриш халқ фаровонлигига, ҳар бир совет кишисининг фаровонлигига қаратилган. Мана шу буюк мақсадга эришишда мамлакат деҳқонларининг, агросаноат комплекси меҳнатчиларининг роли айниқса масъулиятлидир.

Колхозлар — социалистик системанинг ажралмас таркибий қисмидир. Қишлоқ меҳнатчилари кооперация тўғрисидаги Ленин ғояларини ҳозирги босқичда амалга ошира бориб, ишни қатъий авж олдиришни, жамиятимизнинг сифат жиҳатидан янги ҳолатига эришишга ўзлари қўшадиган ҳиссани анча оширишни мақсад қилиб қўймоқдалар.

Совет деҳқонларининг мухтор вакиллари — колхозчилар Бутуниттифоқ тўртинчи съездининг делегатлари ана шундай кайфият билан Москвада тўпландилар. Партиянинг жадаллаштириш, қайта қуриш ва демократиялаш йўлини бутун халқ тўла қўллаб-қувватлади ва қизғин маъқуллади, дейишди улар қатъият билан. КПСС аграр сиёсатини ўтказиш, қишлоқда катта ўзгартишларни амалга ошириш учун зўр ғайрат билан курашишга азму қарор берганликларининг сабаби мана шундадир.

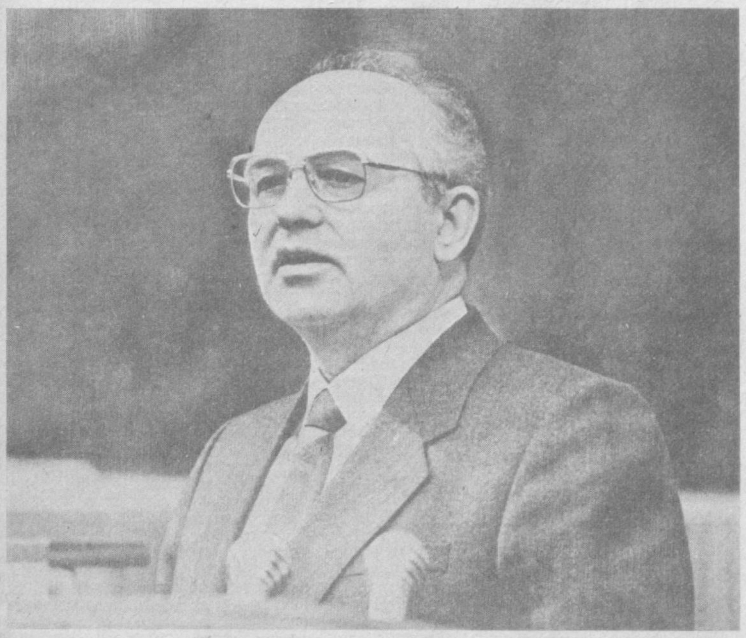

Кремль, Съездлар саройи. 1988 йил 23 март. КПСС Марказий Комитети Бош секретари М. С. Горбачев колхозчиларнинг Бутуниттифоқ IV съездида нутқ сўзламоқда.

(ТАСС—ЎзТАГ телефотоси).

Кремлдаги Съездлар саройи. Эрталаб соат 10. Съезд делегатлари ва меҳмонлари **М. С. Горбачев, В. И. Воротников, А. А. Громыко, Е. К. Лигачев, В. П. Никонов, Н. И. Рижков, Н. Н. Слюньков, М. С. Соломенцев, В. М. Чебриков, В. В. Шчербицкий, А. Н. Яковлев, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, Г. П. Разумовский, Ю. Ф. Соловьев, Н. В. Талызин, Д. Т. Язов, О. Д. Бакланов, А. П. Бирюкова, А. И. Лукьянов, В. А. Медведев** ўртоқларни қарсаклар билан кутиб олдилар.

Колхозлар Иттифоқ кенгашининг топшириғига мувофиқ, Қозоғистон ССР Толдиқўрғон области Панфилов районидаги «Октябрь 40 йиллиги» колхозининг раиси, икки марта Социалистик Меҳнат Қаҳрамони **Н. Н. Головацкий** съездни очади.

— Съездимиз, деди у, — совет деҳқонлари ҳаётидаги шонли воқеадир. Делегатларнинг ҳар бири пойтахтга ўз ишлари ва муаммолари ҳақида сўзлаб бериш, тажриба алмашиш, фикрлашиб олиш истаги билан келганига ишончим комил. Энг муҳими эса, қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтириш, совет халқи фаровонлигини ошириш учун бундан буён қандай ишлашимиз ва яшашимиз лозимлигини коллектив равишда белгилаб олишимиз керак.

Биз яшаётган вақтнинг ўзи, — қайта қуриш даври, КПСС Марказий Комитети 1985 йил апрель Пленуми, партия XXVII съезди бошлаб берган мамлакатимизда туб иқтисодий ва социал ўзгартишлар даври биздан ана шундай жиддий, рўй-рост гаплашиб олишни тақозо этмоқда.

Деҳқонлар янги шароитда ўзларини ернинг ҳақиқий хўжайини, унда юз берадиган ҳар нарса учун жавобгар кишилар деб яхшироқ англай бошладилар.

Нотиқ белгиланган нормага мувофиқ съездга 4374 делегат сайланганлигини, 4319 делегат етиб келганлигини, узрли сабабларга кўра 55 киши келмаганлигини маълум қилди.

Колхозчиларнинг Бутуниттифоқ тўртинчи съезди очиқ деб эълон қилинади.

Съезд президиуми сайланади. Унинг ҳайъатида КПСС ва Совет давлатининг раҳбарлари, колхоз тузумининг ветеранлари, ишлаб чиқариш илғорлари, фан ва маданият арбоблари, министрликлар ва идораларнинг раҳбарлари, партия, совет ва жамоат ташкилотларининг вакиллари бор.

Съездга йигирма икки мамлакат кооперативлари, деҳқонлар иттифоқлари ва уюшмаларининг делегациялари келган. Совет колхозчи деҳқонларининг вакиллари чет эллик меҳмонларни самимий табрикладилар.

Съезднинг раҳбар органлари сайланади. Делегатлар кун тартибини бир овоздан тасдиқлайдилар.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари **М. С. Горбачев**га сўз берилади.

М. С. Горбачев нутқи зўр эътибор билан тингланди ва давомли қарсаклар билан бир неча бор бўлиниб турди.

Иттифоқ колхозлар кенгашининг Раиси, Москва область Ленин районидаги Владимир Ильич номли колхоз раиси икки марта Социалистик Меҳнат Қаҳрамони **И. И. Кухарь** хўжалик юритиш ва бошқарувни демократиялашнинг янги шароитида колхозларни социал-иқтисодий ривожлантиришни жадаллаштириш ҳақида, СССРдаги кооперация тўғрисида қонун лойиҳаси ҳамда колхознинг Намунавий уставига ўзгартишлар тўғрисида доклад қилди.

(ТАСС).

КООПЕРАЦИЯ ИМКОНИЯТЛАРИ ҚАЙТА ҚУРИШ ИШИГА ХИЗМАТ ҚИЛСИН

КПСС Марказий Комитети Бош секретари М. С. ГОРБАЧЕВнинг 1988 йил 23 мартда колхозчиларнинг Бутуниттифоқ IV съездида сўзлаган нутқи

I.

Азиз ўртоқлар!

КПСС Марказий Комитети, СССР Олий Совети Президиуми ва СССР Министрлар Совети номидан сизларни — колхозчилар Бутуниттифоқ IV съездининг делегатлари ва меҳмонларини сидқидилдан, қизғин табриклашга ижозат бергайсизлар.

Бугун бу залда совет деҳқонлари барча авлодларининг намояндалари йиғилишган. Сизлар орқали биз улуғ Ватанимиз барча қишлоқ меҳнатчиларини табриклаймиз, ўртоқлар.

Мамлакат ютуқлари ва ғалабалари совет қишлоғининг турмушидан ажралмасдир. Ватан сизларнинг олижаноб меҳнатингизни, халқ бахт-саодати йўлидаги ишларингизни юксак қадрлайди.

Съезд ишига бутун жамиятимизнинг диққат-эътибори қаратилганлиги шубҳасиз. Бунинг сабаби ҳам равшан, чунки гап мамлакат турмушининг энг муҳим масалалари ҳақида — кооперация тўғрисида, колхозлар ҳақида, экономикамизнинг социалистик жамият энг муҳим асосларидан бирини ташкил этувчи бутун аграр сектори тўғрисида боради. Қайта қуриш ҳақида ҳам гап бўлади, албатта, қайта қуришнинг умумхалқ аҳамиятини ҳаммамиз яхши тушуниб турибмиз.

Ҳозир, революцион ўзгартишлар турмуш ва фаолиятнинг ҳамма соҳаларини қамраб олган бир пайтда бизнинг олдимизда совет жамияти тараққиётидаги шу масъулиятли босқичнинг муаммолари ва қийинчиликлари кўндаланг бўлиб турибди. Улар чуқур назарий таҳлил этишни ва фикр-мулоҳаза юритишни, ҳозирги замонамизга мувофиқ сиёсатни ишлаб чиқишни ва, албатта, шу сиёсатни амалга ошириш борасидаги тегишли амалий ҳаракатларни ҳам талаб қилади.

Биз ҳам худди шундай киляпмиз. Партия XXVII съезди, Марказий Комитет Пленумлари, Октябрь 70 йиллигининг байрам қилиниши — мана шуларнинг ҳаммаси қайта қуришни билиб олиш ва ривожлантириш босқичларидир. Бинобарин, ушбу съезднинг энг муҳим вазифаси ҳам социализм имкониятларини тушунишни амалда янада чуқурлаштиришдан, одамлар турмушини яхшилаш, уларнинг қобилиятларини ривожлантириш учун бу имкониятлардан фойдаланишдан иборат.

Биз уч йилдан буён янгиликни излаш, ўрнашиб қолган кўпгина тасаввурларни бартараф этиш, кенг миқёсли тажрибалар ва ижтимоий кашфиётлар соҳасида сабот билан ишлаб келяпмиз. Ҳозир биз қайта қуриш жўшқин ривожланиб борувчи зиддиятли жараён эканини, унда объектив ва субъектив омиллар ҳамда ҳодисалар бир-бирига таъсир этиб турганини тобора кўпроқ тушуна бошладик. Боз устига, ўзгартишлар мамлакатимиз меҳнаткашларининг тобора кенг қатламларини ўз ичига олган сайин, мазкур омиллар ва ҳодисаларнинг роли узлуксиз ортиб бормоқда. Таъбир жоиз бўлса, қайта қуришнинг диалектикаси мана шундан иборат. Мана шу диалектика эса бизнинг зиммамизга янгиланишнинг инсоний куч-ғайратини тобора кўпроқ ошириш ва ҳаракатга келтириш, ишчанлик кайфиятини сақлаб қолиш, қийинчиликлар олдида чекинмаслик, дадилликни, руҳ бардамлигини тарк этмаслик мажбуриятини юклайди. Ана шундагина ҳамма ишлар юришиб бораверади, ҳамма ишлар кўнглимиздагидек бўлиб чиқаверади.

Қайта қуриш жамиятни янги сифат ҳолати сари ривожлантиришнинг инсон фаоллиги ва ташаббускорлигини қулф урдириб юборадиган амалдаги ҳаракатлантирувчи кучи бўлиб қолиши керак. Биз ҳозир қилаётган ҳамма ишлар ҳар бир кишига, унинг жамики қобилиятлари, истеъдодлари ва иқтидорларини намоён этиш учун, ижодий ихтирочилик ва омилкорлик учун имконият очиб беради.

Қайта қуриш даври — ҳар бир киши жамиятда муносиб ўрин олиши, жамият турмуши ва фаолиятининг барча соҳаларида ўзини кўрсатиши мумкин бўлган даврдир. Шу боисдан ҳам биз қайта қуриш даврини одатдан ташқари давр, деб баҳолашга ҳақлимиз. Қайта қуриш жамиятимизнинг олис ўн йилликларда бўладиган қиёфасини шакллантириб қарор топтиради, уни фарзандларимиз ва набираларимиз кўз ўнгида XX аср охиридагина эмас, XXI аср бошларида ҳам қандай намоён бўлишини белгилайди. Қайта қуриш — туб социал ўзгартишларнинг шундай бир жараёнидирки, унда инсоннинг тақдири унинг ўз қўлида бўлади. Мана шу келажакнинг қандай бўлиши, тақдиримиз қандай қарор топиши айни ўзимизга бевосита тарзда боғлиқ бўлади.

Хўш, нималар қилишга муваффақ бўлинди, Марказий Комитетнинг апрель Пленуми ва КПСС XXVII съезди ишлаб чиққан партия йўли қандай рўёбга чиқарилмоқда? Мамлакат ва одамларнинг турмуши қандай ўзгарди?

Марказий Комитет Бутуниттифоқ XIX партия конференциясида қайта қуриш қандай бораётганини батафсил таҳлил этиб беради. Аммо биз уч йил мобайнида беҳуда ишламаганимизни ҳозирнинг ўзидаёқ айтиш мумкин.

Йўлнинг бошида тасаввур этганимиздан кўра қийинчиликлар кўпроқ бўлиб чиққанини таъкидлаб ўтмоқчиман. Муаммолар ҳаддан ташқари кўп тўпланиб қолган эди, улар ҳаддан ташқари узоқ вақтдан буён ҳал этилмай ётган эди. Деҳқонча қилиб айтганда, далаларимизни бегона ўт, бюрократизм ва хўжасизлик, социал лоқайдлик ва масъулиятсизлик тиканзорлари босиб кетган эди. Уларни бир марта ўтоқ қилиш билангина йўқотиб бўлмайди, қайта қуриш экаётган соғлом уруғлар униб-ўсиши учун социалистик даламизни обдон соғломлаштириш керак.

Бизнинг ҳозирги қийинчиликларимиз шу билан боғлангандирки, биз кундалик турмушнинг тўпланиб қолган жуда кўп жорий масалаларини ҳал этишимиз ва айни пайтда вазиятни атрофлича таҳлил этиш асосида ишларни келгусида қатъиян яхшилашнинг энг самарали йўлларини қидиришимиз лозим.

Биз айни шундай иш тутаяпмиз! Социал соҳанинг моддий базасини жадал ривожлантириш сари бурилиш бошланди, маориф, соғлиқни сақлашни қайта қуриш юзасидан аниқ-равшан қарорлар қабул этилди. Биз биринчи галдаги энг зарур муаммоларни — уй-жой, озиқ-овқат, аҳолини моллар ва хизматлар билан таъминлаш муаммоларини ҳал этишга киришдик.

Шу билан айни бир вақтда жамиятимиз турмушининг барча соҳаларини сифат жиҳатдан янгилаш мақсадини кўзлайдиган стратегик характердаги ўзаро боғлиқ чора-тадбирлар системаси ишлаб чиқилиб, изчиллик билан амалга оширилмоқда. Фан-техника тараққиётининг энг устун соҳаларидаги иш авж олдириб юборилди, халқ хўжалигида чуқур структуравий ўзгартишлар амалга оширилмоқда.

Кенг миқёсли ўзгартишларни амалга оширишдаги асосий воситамиз — туб иқтисодий ислоҳот турмушга кириб бормоқда.

Партия ижтимоий-сиёсий турмушни ҳар томонлама демократиялашни қайта қуришнинг марказий вазифаси деб, социализмни янгилашнинг ҳал қилувчи шарти деб билиб, шу йўлни қатъият билан ўтказмоқда.

Умуман, ўртоқлар, энди биз ижтимоий турмушнинг барча соҳаларини сифат жиҳатдан чуқур ўзгартиш программасига эга бўлибгина қолмай, бу ўзгартишларни кенг жабҳа бўйлаб амалга ошира бошладик.

Давлат корхонаси тўғрисидаги Қонуннинг кучга киритилиши меҳнат коллективларининг турмушини активлаштирди. Худди биз кутганимиздек, шу Қонунни амалга ошириш давомида бир талай муаммо ва қийинчиликлар келиб чиқмоқда. Бироқ, бу қийинчиликларни бартараф этишда меҳнаткашларнинг ўзлари иштирок этаётганликлари диққатга сазовордир. Ишчилар, деҳқонлар, зиёлилар ўз ҳуқуқларини тобора дадил қўлга олмоқдалар, ишлаб чиқариш ҳақида, социал ишлар тўғрисида омилкорлик билан ғамхўрлик қилмоқдалар. Бу эса ишонч ва умид бахш этади.

Биз келгусида ҳам хўжалик юритишнинг янги принципларини эгаллашимиз керак. СССРда кооперация тўғрисидаги Қонун лойиҳаси каби муҳим ҳужжатга ҳам шу принциплар асос қилиб олинди. Аслида, ўртоқлар, бу Қонун ғояларини рўёбга чиқариш кооператив ҳаракатинигина эмас, бутун совет жамиятини ҳам ривожлантиришда сифат жиҳатдан янги босқич бошланганини билдиради.

Қайта қуриш мақсадларига эришиш анчагина вақт ва куч-ғайрат талаб қилади, албатта. Аммо ҳозирнинг ўзидаёқ партия билан халқ жамиятдаги кризисолди тенденцияларни асосан ўзгартиришга муваффақ бўлдилар, уни чуқур революцион ўзгартишлар йўлига буриб юбора олдилар, деб хулоса чиқариш тўғри бўлади. Бу — ўтган уч йилнинг асосий сиёсий якунидир.

Биз шундай хулосага келар эканмиз, келгусидаги қийинчиликлар, қайта қуриш жараёнининг зиддиятлилиги, қолаверса, қайта қуриш йўлидаги тўсқинликлар хусусида хом хаёлга берилмаймиз, истакни ҳақиқат қилиб кўрсатишга уринмаймиз. Агар жамиятимиздаги ҳозирги вазиятни таърифламоқчи бўлсак, мен меҳнаткашлар, мамлакатнинг бутун аҳолиси орасида қайта қуришни қатъият ва изчиллик билан олиб бориш, қийинчиликлардан чекинмаслик, революционча ишлаш кайфияти устунлигини ҳеч иккиланмай кўрсатган бўлур эдим. Турмушимизнинг асосий масаласи: биз ўзимиз бошлаган катта ишни уддалай оламизми, деган масаланинг жавобини ҳам мана шундан топса бўлади. Ўтган уч йилнинг якунлари: ҳа, уддалай оламиз, деб жавоб қайтариш имконини беради. Халқнинг мададкорлиги, меҳнаткашлар қайта қуриш мақсадлари ва вазифалари теварагида тобора маҳкам жипслашаётганлиги бунинг гаровидир.

Кейинги вақтларда биз тарихимизга, унинг қаҳрамонона ва фожиали саҳифаларига тез-тез мурожаат этдик. Энг муҳим тарихий сабоқлар орасида бош сабоқ бор. Биз ўзимизнинг барча муваффақиятларимизга, энг буюк ғалабаларимизга халқнинг социал ижодкорлиги учун уфқ кенгайган пайтларда эришганмиз. Одамларнинг энг зарур манфаатлари инкор қилинган, миллионларнинг социал ташаббуси эса маъмурий кўрсатмалар гирдобига ташлаб қўйилган, расмий йўл-йўриқлар ва чеклашлар чакалакзори билан ўраб ташланган пайтларда эса, аксинча, энг катта муваффақиятсизликларга дуч келганмиз.

Қайта қуришнинг принципиал янгиликлари ўзаги — социалистик демократияни чуқурлаштириш, экономикани хўжалик ҳисоби асосида қайта созлаш ёки кооператив негизларни ривожлантиришнинг ўзаги, аввало, инсон активлигини ҳар томонлама қулф урдиришдан, ижодкорлик ва маҳоратни юксалтиришдан, ҳар бир гражданни жамият ишларини идора қилишга жалб этишдан иборат. Партиянинг сиёсати ва унинг ташкилотчилик фаолияти, у қабул этган ҳамма қарорлар, қайта қуришга оид барча қонун актлари мана шунга қаратилган. Сизлар ўз съездингизда муҳокама қилишингиз лозим бўлган кооперация тўғрисидаги Қонун лойиҳаси ҳам мана шунга қаратилган.

II.

Ўртоқлар! Совет кишиларининг ҳозирги авлоди зиммасига бениҳоя масъулиятли ва жуда мураккаб вазифалар тушди. Зотан биз шу вазифаларнинг моҳиятини чуқурроқ англаганимиз сайин, қайта қуриш кенг қулоч ёзган сайин социализм бинокорлари ҳамма авлодларининг тажрибасини яхшироқ идрок этиш эҳтиёжи шу қадар кучлироқ сезилмоқда. Маълум ҳақиқатларни такрорлаш учун эмас, балки революцион янгиланишнинг марксча-ленинча методологиясини ва диалектикасини эгаллаш, уларни ҳозирги вазифаларни ҳал этишда ижодий қўллаш учун бу тажрибани идрок этмоқ керак.

Ленин асарларини қайтадан ва янгича зеҳн билан ўқиб чиқиш, янги жамият бунёд этиш йўлида унинг фикрлари теранлигини фаҳмлаб олиш эҳтиёжи шу қадар ўткирроқ сезилмоқда. Биз Лениннинг энг ажойиб кашфиётларидан бири — социалистик кооперация тўғрисидаги таълимотига қайтадан мурожаат этганимизда, айни шундай иш тутамиз.

(Давоми иккинчи бетда).

КОЛХОЗЧИЛАРНИНГ БУТУНИТТИФОҚ IV СЪЕЗДИ

М. С. ГОРБАЧЕВ НУТҚИ

(Давоми. Боши биринчи бетда).

Лениннинг социалистик революция ғалабасидан кейин кооператив ҳаракатнинг социалистик характери тўғрисидаги қоидалари кўпдан-кўп фикр-ўйларнинг, революциядан кейинги дастлабки йиллар тажрибасини чуқур таҳлил этишнинг якуни бўлди. В. И. Ленин «Кооперация тўғрисида»ги машҳур мақоласида давлат ҳокимияти меҳнаткашлар қўлида бўлган бир шароитда социалистик давлат ерга ва асосий ишлаб чиқариш воситаларига эга бўлган, у кооперативларнинг фаолиятига раҳбарлик қилаётган бир пайтда, — мана шундай шароитда кооперациянинг ўсиши социализмнинг ўсиши эканини муфассал кўрсатиб берди. Лениннинг энг муҳим хулосаси мана шундан иборат.

Лениннинг бошқа бир чуқур ғояси шундан иборатки, социализм шароитида хўжаликни ташкил этишнинг кооператив принциплари ижтимоий ишлаб чиқариш барча қатнашчиларининг манфаатларини бирга қўшишнинг самарали йўлини очади, хўжалик ҳисобидаги ишлаб чиқариш фаолиятини халқнинг ўзини-ўзи бошқариши билан бирга қўшишнинг қойилмақом усули бўлиб қолади.

Айни шу боисдан ҳам Ленин давлат корхоналари билан кооператив корхоналарнинг мустаҳкам ўзаро алоқада ишлашини, уларнинг ишлаб чиқариш ва социал муаммоларни ҳал этишда, мамлакатнинг бутун турмуш тарзини ўзгартиришда биргаликда қатнашишини қатъият билан талаб қилган эди. У кооператив фаолиятнинг усуллари хилма-хиллигини кўрсатиб, мамлакатнинг меҳнаткаш аҳолисини кооперацияга имкони борича тўлиқроқ ва қатъий ихтиёрийлик асосида жалб қилишга чақирган эди.

Ишлаб чиқаришни кооператив тарзда ташкил этишнинг айни демократизми ва хўжалик ҳисобидаги негизи, унинг мустақиллиги ва тадбиркорлиги одамларнинг ижодий қобилиятлари ва ташаббусларини намоён этиш учун кенг имконият очиб беришга Ленин шубҳа қилмаган эди. Ҳозир, биз жамиятни тубдан ўзгартириш вазифаларини ҳал этаётган бир пайтда бизга асқотадиган нарса худди мана шунинг ўзи-ку, ўртоқлар.

Лениннинг кооперация тўғрисидаги таълимотини турмушга татбиқ этишнинг дастлабки босқичларидаёқ салмоқли самараларга эришилди. Кооператив ҳаракатнинг муваффақиятлари янги иқтисодий сиёсатнинг асосий принципларини рўёбга чиқариш билан узвий равишда боғлиқ бўлди, ишчилар синфи билан деҳқонларнинг иттифоқини мустаҳкамлади.

Бироқ Лениннинг кооперация тўғрисидаги новаторлик ғоялари кейинчалик бирмунча саёзлаштириб юборилди. Бу ғояларнинг бутун бойлиги «кооператив план»дан иборат қилиб қўйилди. Шу планга мувофиқ, кооператив асосан қишлоқда, шунда ҳам, аслида бирдан-бир шаклда — қишлоқ хўжалик артеллари тарзида яшай олар эди. Бунда колхозларга давлат секторининг кичик шериклари роли ажратилар эди.

20—30-йиллар оралиғида коллективлаштиришни ўтказишда Лениннинг кооперация тўғрисидаги таълимоти қўпол сохталаштирилганлиги тўғрисида илгари ҳам гапирган эдим. Кейинги йилларда ҳам кооперацияга нисбатан ўзбошимчаликка йўл қўйилди, ҳунармандчилик кооперацияси асоссиз равишда тугатиб юборилди, колхозлар маъмурий усуллар билан совхозларга айлантирилди, кооператив фаолиятнинг бошқа турлари тақиқланди ёки чеклаб қўйилди.

Бунинг устига кооперацияга ўзига хос давлат ташкилоти руҳи берилди. Колхозлар ва умуман кооперация фаолиятининг ихтиёрийлик, ўзини-ўзи бошқариш, хўжалик ҳисоби, бошқа принциплари қўпол равишда бузилганини сизларнинг кўпчилигингиз ўз тажрибангиздан биласизлар. Мана шуларнинг ҳаммаси ҳозиргача ҳам сезилиб келмоқда, жамоат ишларига пассив муносабатни келтириб чиқармоқда, социализмни ривожлантиришнинг нафақат иқтисодий, шунингдек сиёсий, мафкуравий жиҳатларига ҳам дахл қилмоқда.

Ҳар ҳолда, ўртоқлар, ўтмишимизга мурожаат этганда, кооперация гарчи у мураккаб йўлдан ўтган бўлса-да, мамлакатни мустаҳкамлашга ва тиклашга катта ҳисса қўшган, деб тўла асос билан айтиш мумкин.

Биздаги кооператив ҳаракатининг илдизлари чуқур. Омманинг ижодкорлиги учун кенг имкониятлар очиб берган социалистик революция кооперацияга янги туртки берди. Бу гап социалистик қурилишнинг барча соҳалари ва йўналишларига — саноатга, хилма-хил ҳунармандчиликларга, савдо-сотиқда, деҳқонларнинг турмуш тарзини қайта қуришга, шаҳар билан қишлоқ ўртасидаги иқтисодий алоқаларни йўлга қўйишга тааллуқли бўлди. 20-йилларда кооперация равнақ топганлиги маълум. Лениннинг партия съездлари ва конференциялари қарорларида ифодаланган ғояларидан изчиллик билан фойдаланиш асосида ишлаб чиқаришда ва савдо-сотиқда, таъминот ва реализацияда, молия ва кредитда, маиший хизмат ва бошқа соҳаларда кооперациянинг янги шакллари гуркираб ривожланди.

Партия билан Совет давлати кооперацияга доимо ташкилий-сиёсий ва молиявий мадад бериб турдилар, оқилона молиявий-солиқ сиёсатини ўтказдилар, кооператив ҳаракатнинг демократик негизларини мустаҳкамлаш учун, иқтисодий ва социал негизини кенгайтириш учун зарур чораларни кўрдилар. Мана шуларнинг ҳаммаси дастлабки пайтларда яхши натижалар берди, социал-иқтисодий ўзгартишларни жадаллаштиришга кўмаклашди.

Айни кооператив ҳаракати гражданлар урушидан кейинги очарчилик ва вайронгарчиликни бартараф этишга кўп жиҳатдан ёрдам берди, молия ва пул системасини соғломлаштиришга, меҳнаткаш инсонда ишлаб чиқариш ва мамлакат хўжайини туйғусини вужудга келтиришга, янги турмуш қуришда одамларнинг активлигини оширишга кўмаклашди.

20-йилларнинг охирига келиб қишлоқ хўжалик кооперациясининг турли шаклларига деҳқон хўжаликларининг тахминан учдан бир қисми жалб этилди. Мамлакатда қуйидан тузиладиган кооперативларнинг ўнлаб тури, уларнинг уюшма ва бирлашмалари пайдо бўлди, улар бозорга хилма-хил қишлоқ хўжалик маҳсулотини етказиб бердилар, энг оддий машина ва ускуналарни, бинокорлик материалларини ишлаб чиқардилар, руда қазидилар ва металл эритдилар, техника ва рўзғор асбобларини ремонт қилдилар, кийим-кечак ва пойабзал тикдилар — хуллас, жамиятга жуда зарур бўлган ишларни қилдилар.

Ўша пайтдаги кооперациянинг аҳолини таъминлашдаги ролини ҳам муносиб баҳоламоқ керак. Ўша йиллардаги кооператив статистикасининг маълумотларига кўра, давлат саноатида ишлаб чиқарилган асосий истеъмол молларининг 50-70 процентгача бўлган қисми матлубот кооперацияси орқали реализация қилинар эди. Улар қишлоқдагина эмас, шаҳарда ҳам савдо иши билан шуғулланар эди. 20-йилларнинг ўрталарида кооперативлар дон ва зиғир толасининг тахминан 35 процентини, жуннинг 40 процентга яқинини, пахтанинг 80 процентини, қанд лавлагининг 90 процентини тайёрлаб бердилар. Деҳқонларни машиналар, қишлоқ хўжалик асбоблари, уруғлик билан таъминлашда ҳам кооперация катта роль ўйнади.

Афсуски, бу аҳвол узоқ давом этмади. Давлат сектори билан кооперативлар ўртасидаги ноэквивалент айрибошлаш, бошқарувнинг буйруқбозлик усуллари кучайиши, жамият турмушининг демократик асослари торайиши шароитида кооперация ғоясининг ўзи оёқости қилина бошлади, унинг роли пасайтирилди, хилма-хил шакллардан маҳрум этилди. Ўз чиқимларини ўзи қоплаш ва ўзини-ўзи бошқаришга асосланган кооперация хўжалик ҳисобисиз ва кенг демократиясиз яшай олмас эди. У қисқариб, ўзининг фаолият соҳасини тобора торайтира бошлади.

Колхозлар ҳам бирталай мураккаб тарихий бурилишлар ва қийинчиликларни, ҳатто аграр секторга зиён етказган таҳликали ҳодисаларни бошдан кечирди. Хўжаликлар бир неча бор йириклаштирилганлиги ва яна орқага қайтилганлиги, колхозлар оммавий равишда совхозларга айлантирилганлиги, баъзан уларга тайёрланмаган кишиларнинг раҳбарлик ишига юборилганлиги шулар жумласига киради.

Ўзбошимчалик билан ўтказилган кўпдан-кўп кампаниялар колхозларнинг экономикасига салбий таъсир қилди. Ҳаддан ташқари катта хўжаликлар вужудга келтирилганлиги, турли-туман қайта тузишлар, томорқа хўжалиги ва ҳунармандчиликни ривожлантириш хусусидаги чеклашлар ва тақиқлар катта зиён етказди.

Колхозларга, кооперацияга бундай муносабатнинг оқибатлари умуман яхши маълум. Бу оқибатларни шу пайтгача ҳам сезиб келмоқдамиз. Озиқ-овқат муаммосини ҳал этиш чўзилиб кетганлиги, кўпгина халқ истеъмоли молларининг етишмаслиги ва турлари камлиги, хизмат соҳасининг чекланганлигини ҳам шу жумлага қўшмоқ керак. Фойдаланилмаётган меҳнат резервлари ҳам, моддий ресурсларнинг исроф бўлаётганлиги ҳам шу жумлага киради. Ниҳоят, ривожланишнинг энг муҳим социал омиллари жуда бўшашиб кетганлиги ҳам шу жумлага киради.

Ўртоқлар, кооперацияга нисбатан тутилган бундай йўл хато бўлиб чиққанини бугун тан олишимиз керак. Кооператив ҳаракатининг ленинча принципларидан чекиниш натижасида мамлакат ва унинг экономикаси ҳам сиёсий, ҳам маънавий, ҳам социал жиҳатдан катта зиён кўрди.

Партиянинг XXVII съездида биздаги кооперация ўз имкониятларидан тўла-тўкис фойдаланаётгани йўқ, деб таъкидланди. Съездда бу масалада тўла равшанлик бўлиши керак, деган фикр билдирилди. Бизнинг шундан кейинги таҳлилимиз кооперация ҳозирги жамият турмушида муҳим роль ўйнаши мумкинлиги ва лозимлигини кўрсатди.

Кооператив ҳаракатини, унинг бутун хилма-хиллигини қайта тиклаш керак. Янги шароитлар ва янги эҳтиёжларни эътиборга олиб, қайта тиклаш лозим, албатта. Биз эски, кўпинча жуда жўн шакллардаги кооперацияни эмас, балки замонавий, юксак маданиятли, ўз ичида ҳам, шунингдек давлат корхоналари ва ташкилотлари билан ҳам кенг миқёсда интеграциялашган кооперацияни қайта тиклашимиз керак. Бизга олий сифатли маҳсулот етиштира оладиган ва хизмат кўрсата оладиган, мамлакатимиздаги ва чет эллардаги корхоналар билан рақобат қила оладиган юксак самарали, техника билан яхши таъминланган кооперация керак.

Биз эндиликда кооператив ҳаракатига кенг имконият очиб берар эканмиз, нималарга амал қиламиз? Бизнинг мақсадларимиз равшан ва тушунарли, у ҳам бўлса совет кишиларининг эҳтиёжларини яхшироқ қондиришдан, қўшимча моддий ресурслар қидириб топишдан, бутун экономикани ва қолаверса, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини, у етиштирган ҳосилни қайта ишлашни ва қишлоқликларнинг турмушини юксалтириш омилларини кучайтиришдан иборат.

Кооперация хўжайинлик туйғусини, ташаббускорлик ва омилкорликни тарбиялаш билан бирга озиқ-овқат муаммосини ҳал этишда, сифатли халқ истеъмол моллари ишлаб чиқаришни кўпайтиришда, хизмат соҳасини кенгайтиришда, совет кишиларининг меҳнат, турмуш ва дам олиш шароитларини яхшилашда катта ёрдам бера олади. Истеъмол моллари ва хизматларга талаб ҳозир нақадар тез ўзгараётганини, уларнинг турларини доимо янгилаб туриш нақадар зарурлигини биласизлар, ўртоқлар. Бу эса ишлаб чиқарувчилардан талабга эпчиллик билан мослашишни, якка тартибда ёндашувни, маҳаллий шароитларни яхшироқ эътиборга олишни талаб қилади. Кооперативлар айни шу хусусиятларга эгадирлар.

Кооператив шаклларини кенг қўлланиш йирик, ўрта ва кичик корхоналардан энг мақбул тарзда биргаликда фойдаланиш учун муҳим аҳамиятга эгадир. Йирик корхоналарда озроқ миқдордаги маҳсулотлар учун, асбоб-ускуна ва приборларнинг кўпгина турлари учун буюртмаларни бажаришдаги қийинчиликлар ҳаммага маълум. Хўжалик ходимлари ҳажм жиҳатидан чоғроқ лойиҳа, қурилиш ва ремонт ишлари пудратини таъминлаш билан боғлиқ бўлган қийинчиликларни яхши биладилар. Рационализаторларнинг ўз таклифларини жорий этишдаги азоблари, бадиий-жиҳозлаш ишлари, илмий-техникавий консультациялар ва шу каби муаммолар ҳамманинг оғзига тушган. Бундай ишлар йирик корхоналар учун кўпинча нафсиздир. Натижада ишлаб чиқаришнинг самарадорлиги пасаяди, вақт ва маблағ йўқотилади. Йирик ижтимоий ишлаб чиқаришга оқилона қўшимча бўла оладиган чоғроқ кооператив ташкилотлари кўп ишни зиммаларига олишлари мумкин.

Ишнинг бошқа жиҳати — социал масалаларни ҳал этиш ҳам муҳимдир. Кооператив фаолияти турли даражадаги малакага мўлжалланган кўп профилли ишлаб чиқаришни ташкил этиш орқали, жумладан, кичик шаҳарларда, посёлка ва қишлоқларда аҳолининг барча табақаларини иш билан таъминлаш имконини беради. Кооперативлардаги иш оилаларнинг даромадларини кўпайтиради, социал инфраструктурани ривожлантириш учун маҳаллий бюджетларнинг ресурсларини тўлдиради.

Ниҳоят, кооперация турли сабабларга кўра, давлат корхоналари ва ташкилотларида ишлай олмайдиган кишиларни ишлаб чиқаришга ва хизмат соҳасига жалб эта олади. Булар, аввало, пенсионерлар, инвалидлар, уй-рўзғор ишида машғул бўлган аёллар, ўқувчи ёшлардир.

Ҳозир бизга жуда хилма-хил шакллардаги кооперация керак. Ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатишнинг барча соҳаларида янги кооперативларни ташкил этиш ҳам, колхозларнинг ва матлубот кооперацияси ташкилотларининг демократик кооператив негизларини қайта тиклаш ва чуқурлаштириш ҳам, колхозлар ва давлат корхоналарининг бошланғич меҳнат коллективлари даражасидаги кооперацияни ривожлантириш ҳам, корхоналар ўртасидаги шартнома муносабатлари ҳам шу жумлага киради. Ана шундай кенг тармоқли кооперация негизида ижтимоий мулкнинг бой мазмунини амалда рўёбга чиқариш имконияти туғилади.

Умуман, ўртоқлар, корхонанинг миқёсларидан ҳам кўра ўзини-ўзи тез қайта қуриш, ўзгариб борувчи талабга чаққон жавоб бериш, маҳаллий шароитлардан, шунингдек, ходимларнинг шахсий маҳорати ва омилкорлигидан тўлиқроқ фойдаланиш қобилияти ҳам биринчи даражали аҳамиятга эга бўлган бир талай соҳалар бор.

Кооперацияни кенг ривожлантириш вазифасини амалий изга қўяр эканмиз, шу тариқа биз партиянинг кооператив ҳаракатни юксалтириш йўлига ишончсизлик билан, баъзан ҳатто қаршилик билан қараётган барча кишиларга жавоб ҳам берамиз. Гўё кооперация хўжалик юритишнинг социалистик шакли эмас, балки хусусий эгалик фаолиятига қайтиш, деб даъво қилиб, асабийлаша бошлаган ва бесаранжом бўлиб қолган кишиларга ҳам шу тариқа жавоб берамиз.

Бу ўртоқларга айтишим мумкин: Бундай шубҳа-гумонлар ва даъволар илгари ҳам бўлган эди. Бир вақтлар айни шундай далиллар билан кооперацияни «муваффақиятли равишда бўғиб қўйган эдилар». Йўқ, эксплуатациядан ва синфий антогонизмдан халос бўлган жамиятда меҳнаткашларнинг оммавий социал ҳаракати бўлмиш кооперация ўз табиатига кўра социализм вазифаларига, унинг меҳнат ва коллективчилик мақсадларига тўла-тўкис мос келади.

У мамлакатнинг социал-иқтисодий тараққиётини жадаллаштириш ишида очадиган янги имкониятлар ҳам худди мана шундан келиб чиқади. Қайта қуриш кооперацияга ижтимоий қизиқишни янада кучайтирди. Бундан ташқари, у кооператив ҳаракатнинг сифат жиҳатдан янги босқичи учун, унинг иқтисодий ва социал турмуш турли соҳаларига кенг кириб келиши учун зарур шарт-шароитларни яратади.

Аввало, қайта қуриш қулай ижтимоий иқлимни вужудга келтирди ва вужудга келтириб турибди, миллион-миллион кишиларнинг ташаббуси ва ижодкорлигини қулф урдириб юборди. Бу эса принципиал жиҳатдан муҳимдир, чунки кооперацияни «юқоридан» ўрнатиб бўлмайди. «Қуйидан» бўладиган ташаббус ва ижодгина дармонсиз, расмий кооперацияни эмас, балки гуркираб турган жонли кооперацияни бериши, уни чинакам оммавий кооперацияга айлантириши мумкин.

Кооператив ҳаракатини ривожлантириш — бир томондан, жамият демократиялашиб бораётганлигининг амалдаги натижаси, унинг хилма-хил шаклларидан бири бўлса, иккинчи томондан, умуман демократик жараённи чуқурлаштиришнинг, маъмуриятчиликка ва бюрократизмга қарши курашнинг муҳим воситасидир.

Дарҳақиқат, ўртоқлар, ошкоралик, сайлаб қўйиш, очиқ-ойдин ҳисобот бериш, ишлаб чиқаришни бошқаришда меҳнаткашларнинг қатнашуви — буларсиз кооперацияни асло тасаввур этиб бўлмайди. Кооперация ўзини-ўзи бошқарадиган ташкилот бўлгандагина амалда хўжалик юритишнинг самарали формасига айланади.

Кооператив ҳаракатни ривожлантириш билан туб иқтисодий ислоҳот ўртасида бевосита, узвий алоқа бор. Давлат корхонаси (бирлашмаси) тўғрисидаги Қонунда мустаҳкамланган янги иқтисодий механизм кооперациянинг фаолиятини ташкил этишда унинг қўлига ҳақиқатан ҳам олтин калитни берди. Ҳозир давлат ва кооператив корхоналарининг мутаносиб равишда айирбошлаши ҳамда самарали ҳамкорлик қилиши учун зарур шарт-шароитлар реал равишда яратилмоқда.

Биз кооператив ҳаракатни ривожлантириш истиқболларини муҳокама қила туриб, ҳозирги тажрибани ҳам эътиборга оламиз. Бир йилнинг ўзидагина мамлакатда халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш ҳамда савдо-сотиқ, умумий овқатланиш ва маиший хизмат тармоқларида иккиламчи хом ашёни қайта ишлаш соҳасида 14 мингга яқин кооператив ташкил қилинди ва ишлай бошлади. Мамлакатимизда ҳозир 150 мингдан кўпроқ киши кооператив фаолияти билан шуғулланмоқда. Янги кооперативларнинг кўпи самарали ишламоқда, аҳоли ўртасида тобора манзур бўлиб бормоқда. Кооперативлар тайёрлаётган товарларнинг хиллари тез кўпаймоқда. Улар кўрсатаётган маиший хизмат ва ремонт-қурилиш хизматларига талаб-эҳтиёж ортиб бормоқда.

Кейинги вақтларда давлат корхоналари структурасида, асосан кам рентабелли ёки зарар кўраётган участкаларда ҳам кооператив формаларидан фойдаланадиган бўлиб қолишди. Шуни ҳам айтиш керакки, бунинг самараси жуда катта бўлмоқда. Хўжасизликни тугатиш, ишловчилар сонини камайтириш, меҳнатни оқилона ташкил этиш ва моддий бойликлардан яхши фойдаланиш ҳисобига бунда рентабеллик анча тез ўсмоқда.

Бироқ умуман кооперация ҳали эндигина кучайиб бормоқда. Унинг маҳсулоти товарлар ишлаб чиқариш, реализация қилиш ва хизмат кўрсатиш ҳажмларида озгина қисмни ташкил этади. Йирик саноат корхоналари ҳузурида кооперативлар жуда секинлик билан ва умуман олганда унча хоҳламай ташкил қилинмоқда.

Бунинг устига мамлакатнинг турли регионларида кооператив ҳаракат ниҳоятда нотекис ривожланмоқда. Москва областида кооперациянинг турли формаларини ташкил этиш ва ривожлантириш билан жиддий шуғулланмоқдалар. Савдо, медицина, таъминловчи-сотувчи кооперативлар, бўш вақтда дам олишни ташкил этувчи ҳамда бошқа кооператив коллективлар ишлай бошлади. Бугунги кунда Москва областида 1137 та коллектив иш олиб бормоқда, бу эса ўрта ҳисобда районга 27 тадан кооператив тўғри келишини билдиради. Болтиқбўйи республикаларида, Краснодар ва Ставрополь ўлкаларида, Саратов, Ивано-Франковск областлари ҳамда бошқа баъзи областларда кооперациялар жараёни актив давом этмоқда.

Аммо бошқа хил мисоллар ҳам бор. Ўрта Осиё республикаларида, Қозоғистон ва Озарбайжонда кооперативлар кўрсатаётган маиший хизматлар ҳажми ҳар бир аҳолига ҳисоблаганда, масалан, Эстониядагига қараганда салкам 20 баравар камдир. Архангельск, Тамбов, Тула областларида ва бошқа бир қанча жойларда халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқарувчи кооперативлар бармоқ билан санарли деса бўлади. Бу ерларда кооперативларнинг фаолияти учун нормал шарт-шароит яратилиши бир ёқда турсин, балки аксинча, ҳар хил ғовлар солиш ҳоллари тез-тез учраб турибди, қонунга хилоф равишда тақиқлаш ва чеклашлар жорий қилинмоқда. Аҳоли кооперативларнинг иши тўғрисида етарли хабардор қилинмаяпти, кўпинча эса бир томонлама тарзда хабардор қилинади.

Кооперацияни ривожлантиришга объектив равишда тўсқинлик қилаётган, унга бўлган ишончни путурдан кетказаётган баъзи салбий жиҳатлардан ҳам кўз юмиб бўлмайди. Баъзан бу соҳага юлғичлар, ҳаттоки қаллоблар ҳам суқилиб кириб қолмоқдалар, уларнинг чайқовчилик муддаолари кооперациялаш ғоясининг ўзини обрўсизлантирмоқда. Кооперативлар ўзларининг камлигидан фойдаланиб, нархни жуда ошириб юбориш ҳисобига даромадларини кўпайтираётган ҳоллар мавжуд. Бу эса меҳнаткашларнинг ҳаққоний норозилигига сабаб бўлмоқда.

Зарур бўлган жойларда қонунни қўлланиш керак, албатта. Бироқ муаммони маъмурий чоралар билангина ҳал этиб бўлмайди. Кооперативлар сонини кўпайтириш, соғлом рақобатчилик — асосий йўл бўлиб, бунга давлат корхоналари ҳам фаол қўшилишлари керак. Бу эса, ўз навбатида товарлар ва хизматлар бозорига ҳам, нарх-наво даражасига ҳам ижобий таъсир ўтказади.

Шуни эътироф этиш керакки, қонунлар ишлаб чиқилмаганлиги кооперацияни ривожлантиришга жиддий халақит бермоқда. Кооператив ҳаракатни тартибга солувчи амалдаги тарқоқ норматив ҳужжатлар кўпинча бир-бирига зиддир. Бунинг устига уларнинг кўпчилиги кооперацияни қўллаб-қувватлашга кўмаклашиш бир ёқда турсин, балки уни ўстиришга тўсқинлик ҳам қилади. Шуни эътиборга олиб, янги ягона умумиттифоқ қонун акти — СССРда Кооперация тўғрисидаги Қонунни чиқариш зарур деб топилди, бу Қонун кооператив ҳаракатнинг соҳаси ва миқёсларини кескин равишда кенгайтиради.

Мазкур қонундан кузатилган мақсад — кооператив — колхоз мулкчилиги мустаҳкамланиши ва ривожлантирилишини таъминлашдан, кооператив демократиясининг ҳуқуқий ҳимоя механизмини вужудга келтиришдан, барча турдаги кооператив корхоналар ва ташкилотлар фаолиятининг иқтисодий, ташкилий ва ҳуқуқий асосларини яратишдан, уларнинг ҳуқуқ ва бурчларини, давлат ва хўжалик органлари билан ўзаро ҳаракатини белгилашдан иборатдир.

Марказий Комитетнинг Сиёсий бюроси маъқуллаган Қонун лойиҳаси умумхалқ муҳокамасига тақдим этилди. Сизлар ана шу лойиҳа билан таниша туриб, бу — новаторларча ҳужжат, бутун иқтисодий сиёсатни қатъиян олға силжитиш, жамиятимиз социал тараққиётига янги омил бағишлаш имконини берувчи қайта қуриш ҳужжати эканлигига ишонч ҳосил қила олдингиз.

Бу ҳужжатга ҳар томонлама баҳо бера туриб, шуни қайд этиб ўтиш керакки, Қонун лойиҳаси Лениннинг кооперация тўғрисидаги ғояларини ҳозирги замон билан бирлаштириши, уларни қайта қуриш концепцияси билан, жамиятимизда авж олиб кетган чуқур ўзгартишлар тажрибаси билан узвий равишда боғлаши лозим. Ҳужжат давлат корхонаси тўғрисидаги Қонуннинг моддалари ҳамда иқтисодий ислоҳотнинг бошқа норматив актлари билан чамбарчас боғланган бўлиб, улар билан бирга замонавий хўжалик механизми ишлашининг ҳуқуқий негизини анча кенгайтиради.

Қонун лойиҳаси бир қанча масалалар юзасидан бу механизмни яна тубдан такомиллаштиради, бу эса бутун иқтисодий турмушга таъсир ўтказиши керак. Кооператив сектор мамлакат яхлит халқ хўжалик комплексининг тенг ҳуқуқли таркибий қисми деб эътироф этилганлиги янги ҳужжатнинг асоси, ўзаги дейиш мумкин. Шу тариқа Лениннинг кооперация тўғрисидаги энг асосий принципи қайта тикланади.

Шунга мувофиқ кооперативларнинг амал қилиш соҳаси кенгайтирилмоқда, шу пайтгача мавжуд бўлган кераксиз чеклашлар бартараф этилмоқда. Мамлакатнинг барча гражданларига кооперативларга кириш ҳуқуқи берилмоқда. Ишчи ва хизматчилар учун кўзда тутилган барча социал шарт-шароитлар уларнинг аъзоларига ёйилмоқда. Кооперативларнинг фаолиятида хўжалик ҳисоби ва ўзини-ўзи бошқариш принциплари янада ривожлантирилиши ҳам муҳимдир. Бу гап планлаштиришга ҳам, нарх белгилашга ҳам, ресурсларни тасарруф этишга ҳам, меҳнатга ҳақ тўлашга ҳам тааллуқлидир.

Шуни ҳам таъкидламоқчиманки, колхозларга бевосита дахлдор бўлган бир қанча янги принципиал қоидалар киритилмоқда. Уларнинг ёрдамчи фаолиятига жорий қилинган чеклашларни батамом олиб ташлаш асосли ҳисобланмоқда. Эндиликда колхозлар ўзларига бириктилган ернинг ва ўз асосий фондларининг бир қисмини бошқа корхоналарга ҳам, шунингдек айрим гражданларга ҳам ижарага беришлари, турли қишлоқ кооперативларини ташкил этишлари, ташқи иқтисодий операциялар билан шуғулланишлари мумкин. Шу билан бирга ёмон ишловчи кооперативларни тугатиш, уларни ердан фойдаланиш ҳуқуқидан маҳрум қилиш мумкинлиги ҳам кўзда тутилади.

Кўпгина социалистик мамлакатларда ҳам кооператив формалар такомиллаштирилаётганлигини қайд этиб ўтиш керак. Уларнинг тажрибасида кўпгина қизиқарли, эътиборга лойиқ нарсалар бор. Биз шу тажрибани диққат-эътибор билан ўрганиб чиқишимиз, ўзаро манфаатли ҳамкорликни кенгайтиришимиз, барча нафли нарсалардан актив фойдаланишимиз керак деб ўйлайман.

Ўртоқлар! Кооперация тўғрисида гапирганда қуйидагиларни таъкидлашни истардим: кооператив ҳаракатни ривожлантириш — партиянинг демократияни кенгайтиришга, халқ хўжалигимизни соғломлаштиришга қаратилган стратегик йўлининг бевосита давоми, мамлакатда амалга оширилаётган иқтисодий ва социал ўзгартишларнинг таркибий қисмидир.

Ўз-ўзидан равшанки, ҳар қандай янги ишда бўлгани каби кооператив ҳаракатида ҳам бир талайгина қийинчиликлар ва мураккаб проблемаларга дуч келишимиз мумкин. Агар ишга зўр ғайрат ва қатъият билан киришсак, биз уларни енгиб ўтишимизга шубҳа қилмайман. Ҳозир хўжалик юритишнинг янги формасига нисбатан жамоатчилик фикрида, барча кадрларда бурилишга эришиш муҳимдир. Тафаккур ва хатти-ҳаракатдаги эскириб қолган бир қолипдаги услубларни қатъиян парчалаш, кооперацияга нисбатан қандайдир иккинчи даражали, унча муҳим бўлмаган нарса деб қарашни ўзгартириш керак.

Хўжалик юритишнинг ҳар қандай бошқа формаси каби кооперация ҳам давлатнинг таъсир доирасидан ташқарида қолмаслиги лозим. Бунинг учун ишончли иқтисодий воситалар — солиқ солиш, кредит сиёсати, кооперативлар билан шартномалар системаси, давлат буюртмалари орқали уларнинг фаолиятига таъсир ўтказиш каби воситалар мавжуд. Қайси масалага — хоҳ меҳнатни муҳофаза қилиш, хавфсизлик техникаси, социал таъминот, табиий муҳитни муҳофаза қилиш масалаларига тааллуқли бўлмасин, амалдаги қонунлар кооперативларга ҳам тўла даражада татбиқ этилади, албатта.

Ҳозир қонунларга қатъий риоя этиш проблемаси ниҳоятда муҳимдир. Бусиз демократик жараён ҳам, иқтисодий ислоҳот ҳам олға силжимайди. Шуни рўй-рост эътироф этиш керакки, турли даражалардаги кўпгина раҳбарларда меҳнат коллективларининг ҳуқуқларига менсимай муносабатда бўлиш қон-қонига сингиб кетган дейиш мумкин. Улар ўз қарорларининг салбий оқибатлари учун маънавий жиҳатдан ҳам, айниқса моддий жиҳатдан ҳам жавобгар бўлмай, «ўзи хон, кўланкаси майдон» қабилида ҳаракат қилишга одатланиб қолишган.

Кейинги вақтларда эндигина кучга кирган давлат корхонаси тўғрисидаги Қонунга нисбатан ҳам тартиб-қоидаларнинг кўпдан-кўп бузилганлиги фактлари аниқланди. Шу муносабат билан Марказий Комитет Сиёсий бюроси бундай ишларга йўл қўйиб бўлмаслиги тўғрисида министрликлар ва идораларнинг раҳбарларини қаттиқ огоҳлантирди.

Ижтимоий турмушнинг бошқа соҳаларида бўлгани каби экономикада ҳам қонунчиликка риоя этиш қайта қуришнинг қатъий талабидир. Барча давлат хўжалик органларининг ва жамоат ташкилотларининг, ҳамма даражалардаги раҳбарларнинг ҳаракатлари фақат қонун доирасидагина амалга оширилиши лозим.

Кооперацияга келганда шуни айтиш керакки, ўртоқлар, маъмуриятчилик қилиш унинг табиатининг ўзига ёт бир нарсадир. Буйруқбозлик билан муносабатда бўлиш, мажбурий разнарядкалар, ўйламай-нетмай тақиқлаб қўйишлар ишни чиппакка чиқариши ва чора-тадбирлар билан кўмиб ташлаши, пировард натижада эса уни бадном қилиши ёки ҳатто барбод этиши мумкин, холос.

Давлатнинг кооперативлар билан кооперация тўғрисидаги қонун асосидаги муносабатлари асосан халқ депутатлари маҳаллий Советлари орқали амалга оширилади. Маълумки, кооперативлардан ва уларнинг аъзоларидан олинадиган солиқлар маҳаллий бюджетларга қўшилади ҳамда мазкур регионнинг иқтисодий ва социал тараққиётини жадаллаштириш мақсадида уларнинг ресурсларини тўлдириб боради. Шу тариқа маҳаллий Советларда кооперацияни қўллаб-қувватлашдан манфаатдорлик ва айни вақтда унинг фаолиятига таъсир ўтказиш иқтисодий воситаси пайдо бўлади.

Давлат корхоналари билан кооперативлар ўртасидаги ўзаро манфаатли қалин иқтисодий муносабатларни дадилроқ ривожлантириш зарур. Бунда аралаш — давлат — кооператив ёки кооператив — давлат ташкилотлари пайдо бўлиши эҳтимолдан холи эмас.

Табиийки, бу муносабатлар тенг ҳуқуқлилик ва шерикларнинг рақобатлашуви принципига изчил риоя этилган тақдирдагина самарали бўлади.

Кооперация чегаралари чексиз эмас, албатта. Биз кооператив мулкчилигини давлат мулкчилиги билан тенг ҳуқуқли деб билиш билан бирга давлат умумхалқ мулкчилигининг етакчилик ролини тўла-тўкис таъкидлаймиз. Бу нарса унинг характерининг ўзидан ва у мамлакат экономикасида реал эгаллаб турган ўрнидан келиб чиқади.

Қонун қабул қилиниши билан кооперация ўз-ўзидан кенг кўламда ривожланиб, барча ғовларни стихияли равишда енгиб ўтишига умид боғлай олмаймиз, албатта. Бунда партия ва совет органларининг жуда катта эътибори, уларнинг ёрдами ва мадади зарур, чунки ҳали ҳеч қачон кооператив ҳаракатни ривожлантириш вазифаси шу қадар кенг миқёсларда ва шу қадар ғоят хилма-хил тарзда ўртага қўйилмаган эди. Шу боисдан ҳам, ўртоқлар, кооперацияга кўпроқ ишонч билдириш, унга кўпроқ ёрдам бериш талаби шу бўғинга нисбатан партиявий ёндашув бўлиб қолиши лозим.

Биз кооперацияни социалистик қурилиш қудратли воситалари қаторига узил-кесил киритишимиз керак. Кооперация жамиятимизда ҳақли равишда ўзига тегишли бўлган муносиб ўрнини олиши лозим.

III.

Ўртоқлар! Биз қишлоқда кооперацияни ривожлантиришга алоҳида эътибор беришимиз керак, ҳозир қишлоқда мамлакат кооператив сектори корхоналари ва ташкилотларининг асосий қисми ишлаб турибди.

Бу ерда кооперациянинг имкониятлари ва талаб-эҳтиёжлари айниқса каттадир. Колхозлардагина эмас, давлат хўжаликларида ҳам шундай. Чунончи, барча соҳалар — ишлаб чиқаришда, техникавий хизмат кўрсатиш, таъминот, маҳсулотни сотиш ва қайта ишлаш, аҳолига хизмат кўрсатиш соҳаларида унинг имкониятлари ва талаб-эҳтиёжлари жуда каттадир. Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг ўзига хос хусусияти, унинг территориал жиҳатдан тарқоқлиги ҳам, шунингдек қишлоқдаги бутун турмуш тарзи ҳам шуни тақозо этади. Эндиликда бу ерда кооперацияни ривожлантиришга бўлган талаб кучайибгина қолмай, шу билан бирга айниқса янги иқтисодий муносабатлар — хўжалик ҳисоби, ишлаб чиқаришни ташкил этишнинг пудрат формалари қарор топаётганлигини эътиборга олганда бунинг учун имкониятлар ҳам кенгайди.

Қудратли ишлаб чиқариш — иқтисодий потенциали ва кадрлар потенциалига эга бўлган колхозлар мамлакатни озиқ-овқат ва хом ашё билан таъминлашда катта роль ўйнамоқда. Улар қишлоқ хўжалиги жамоат секторида етиштирилаётган маҳсулотнинг қарийб ярмини бермоқда. Ҳеч шубҳа йўқки, колхозлар кооперация тўғрисидаги Қонун лойиҳасида кўзда тутилган ўзларининг янги ҳуқуқларидан фойдаланишлари уларни ривожлантиришга қудратли омил бағишлайди, фаолият соҳасини анча кенгайтиради. Эндиликда деҳқончилик ва чорвачилик маҳсулотларини етиштириш билан бир қаторда уларни қайта ишлаш билан кенг кўламда шуғулланиш, турли халқ истеъмол моллари ишлаб чиқариш, сотиш, корхоналар билан гражданларга ҳар хил хизматлар кўрсатиш мумкин бўлади. Бу эса колхозларга ердан ва бошқа ресурслардан самарали фойдаланишда, даромадларни ва меҳнат ҳақи даражасини оширишларида ёрдам беради. Энг муҳими эса мамлакат экономикасини мустаҳкамлайди, бутун совет халқи фаровонлигини ўстириш манбаларини бойитади.

Биз айниқса шунга умид боғламоқдаманки, кооперация мамлакатни озиқ-овқат билан таъминлашни тубдан яхшилаш каби кечиктириб бўлмайдиган ва энг асосий вазифани жадаллик билан ҳал этиш учун қулай шарт-шароитларни вужудга келтиради. Кейинги йилларда аграр секторни ва у билан боғлиқ тармоқларни ривожлантириш, уларни бошқаришни такомиллаштириш борасида амалга оширилган катта-катта чора-тадбирлар қишлоқ хўжалик маҳсулоти ишлаб чиқариш ва уни қайта ишлашни олға силжитиш имконини берди. Бу — аҳоли таъминотини яхшилашда сезилди.

Марказий Комитетнинг февраль Пленумида сўзлаган нутқимда мен баъзи маълумотларни келтирган эдим. Ҳозир уларни тўлдирмоқчиман. Икки йил ичида қишлоқ хўжалигининг ялпи маҳсулоти умуман мамлакатда 9 процент кўпайди. Шу беш йилликда дон ҳосилининг ўсиши аввалги беш йилликдагига нисбатан ўртача бир йил ичида 30 миллион тоннани, гўшт етиштиришнинг ўсиши — 2,1 миллион тоннани, сутнинг ўсиши эса 8,2 миллион тоннани ташкил этди. Озиқ-овқат саноати ўз маҳсулотини тобора кўпроқ реализация қилмоқда. Натижада ўтган йили аҳоли жон бошига нон маҳсулотларини истеъмол қилиш 131 килограммни, гўшт — 63 килограммни, сут маҳсулотлари — 343 килограммни, тухум — 270 донани, қанд-шакар эса 46 килограммни ташкил этди. Бошқа озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлашда ҳам аҳвол яхшиланмоқда. Зотан, одамларнинг асосий озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминланиши ошиб бормоқда.

Яхшилик томон силжиш бошланди. Бу бизни қувонтирмоқда. Аммо ҳали булар етарли эмас. Бу гап, аввало, чорвачилик маҳсулотларига, мева ва сабзавотларга тааллуқлидир. Беш йилликнинг қолган уч йили мобайнида гўшт етиштиришнинг эришилган йиллик ўртача даражасига 2,5 миллион тонна гўшт қўшиш, сабзавот ҳосилини 20 процентдан зиёд, мевалар ҳосилини эса салкам икки баравар ошириш керак. Сут етиштиришни, бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни ҳам тобора кўпайтириш лозим.

Дон муаммоси охиригача ҳал этилмай қолмоқда. Ҳатто товар дон етиштириладиган регионларда ҳам кўпгина хўжаликлар, районлар ва бутун-бутун областлар донни давлатга сотишга қараганда кўпроқ истеъмол қилмоқдалар. Шунинг учун ҳам жойлардан емни давлат ресурсларидан ажратиб бериш тўғрисидаги илтимосномалар оқими тўхтамаяпти. Дондан оқилона фойдаланиш учун барча зарур моддий ва маънавий воситаларни ишга солиш керак, албатта. Аммо уни етиштиришни кўпайтирмай туриб, мамлакатнинг ўзини-ўзи озуқа билан таъминлаш, импортни камайтириш вазифасини ҳал этиб бўлмайди. Келинг, оддий ҳақиқатни уқиб олайлик: донни талаб қилиш эмас, балки етиштириш керак.

(Давоми учинчи бетда).

КОЛХОЗЧИЛАРНИНГ БУТУНИТТИФОҚ IV СЪЕЗДИ

М. С. ГОРБАЧЕВ НУТҚИ

(Давоми. Боши 1- ва 2-бетларда).

Беш йиллик охиригача дон ҳосилини ўстиришни камида бир ярим баравар ошириш лозим. Кейинги беш йилликда янги юксак марра — йилига 260—280 миллион тонналик маррага чиқиб олиш учун шу маромни албатта сақлаб қолиш керак. Ҳозир бизга шунчаки «ялпи» дон ҳосили эмас, балки аввало доннинг қимматли турлари — қаттиқ ва бақувват буғдой, тариқ, гречиха, шунингдек сероқсил озиқ-овқат, ем-хашак экинлари ҳосилини ўстиришимиз кераклигини ўзларингиз тушунасизлар. Табиийки, бу ишнинг асосий оғирлиги товар-дон етиштириладиган зоналарда жойлашган хўжаликлар зиммасига тушади. Лекин бунда ташкилий-иқтисодий ва технологик тадбирларнинг бутун системаси пухта ишлаб чиқилиши, ресурслар жамланиши, одамларнинг манфаатдорлиги таъминланиши керак.

Чорвачилик маҳсулотлари тўғрисида гапириладиган бўлса ҳозир гўшт, сут ва бошқа маҳсулот турларининг қўшимча ресурсларини маҳаллий таъминотга жалб этиш учун шарт-шароитлар яратилган. Кўпгина областлар, ўлкалар, республикалар сут ва гўшт етиштиришни шу даражада кўпайтирдиларки, марказлаштирилган фондларга маҳсулот етказиб беришни ҳам муваффақиятли уддаламоқдалар ва айни вақтда ўз регионларидаги аҳоли таъминотини сезиларли равишда яхшиламоқдалар.

Аммо эскича тайёрга айёрлик ёндашуви ҳали жуда яшовчандир. Баъзи кимсалар ҳамон марказдан бериладиган ёрдамга кўз тикиб, ўз ресурсларини муттасил ошириб бориш тўғрисида унча жон куйдирмаяптилар. Айни шу сабабларга кўра, мамлакатнинг кўпгина регионларида, айниқса ана шу регионлардаги кичик шаҳарларда чорвачилик маҳсулотлари билан таъминлашда рўй бераётган камчиликлар ҳақидаги шикоят хатлари Марказий Комитетга ва ҳукуматга ҳозир ҳам келиб турибди. Масалан, Молдавияда чорвачилик жиддий оқсамоқда. Ўтган йили бу ерда гўшт етиштириш ҳатто камайиб кетди. Бу нарса республикада уни истеъмол қилишга ҳам таъсир этганлиги табиийдир. Красноярск ўлкасида, Ворошиловград, Иркутск, Одесса областларида, Ўрта Осиё республикаларида, Бурятия АССРда чорвачилик маҳсулотлари истеъмол қилишнинг ўсиши уларни етиштиришни кўпайтиришдан илдамроқ бормоқда. Келинг, ҳамма нарсани ўз номи билан айтайлик: бунда регионлардаги раҳбарлик ва ташкилотчилик фаолиятининг савияси, барча ишлар секинлик билан қайта қурилаётганлиги, сўз билан иш ўртасидаги узилиш кўзгудагидек акс этмоқда.

Ҳозир бизга ҳаётий зарур нарса нима? Аввало — янги ишлаб чиқариш — иқтисодий муносабатларни эгаллаб олиш зарурдир. Ҳозир биз кооперация учун кенг имконият очаяпмиз. Бу эса шубҳасиз мамлакатимизда аграр муносабатларни ривожлантиришнинг янги босқичини билдиради. Биз кооперация тўғрисидаги қонуннинг принципиал қоидаларига асосланиб, сунъий равишда яратилган ғовларнинг ҳаммасини олиб ташлашимиз, колхоз ва совхозларнинг имкониятларини намоён қилишимиз, деҳқонларнинг чинакам омилкорлик ишига бўлган ҳуқуқини реал равишда таъминлашимиз лозим.

Кооперациянинг, хўжалик юритиш янги методларининг имкониятларидан самарали фойдаланмоқ учун аввало қишлоқдаги корхоналар билан ташкилотлар тўла хўжалик ҳисобига ва ўзини-ўзи пул билан таъминлашга ўтказилишига эришиш керак. Маълумки, биз илгари ҳам бунга бир неча марта ёндашишга уриниб кўрган эдик. Аммо ишга нокомплекс тарзда киришгандик — бир муаммони бошқа муаммодан ажралган ҳолда ҳал этардик ва оқибатда бутун жараён аста-секин сўниб борарди.

Кейинги вақтларда ўтказилган кенг миқёсли экспериментларга таяниб, орттирилган тажрибадан фойдаланиб, барча хўжаликларнинг 60 процентдан кўпроғи шу йилдан бошлаб хўжалик юритиш янги методларига ўтди. Россия Федерацияси, Белоруссия, Болтиқ бўйи республикаларидаги, Украина, Қозоғистон, Ўзбекистон ва Қирғизистоннинг бир қанча областларидаги барча колхозлар, совхозлар, агросаноат комплексининг бошқа корхоналари ва ташкилотлари шулар жумласидандир. Келгуси йил бу ишни ҳамма жойда ниҳоясига етказиш лозим бўлади.

Биз туб бурилиш қилмоқдамиз. У қадимдан деҳқонга хос бўлган энг яхши фазилатларни қайта тиклаш ва кўпайтиришга, колхоз ва совхозларнинг мустақиллигини реал равишда қарор топтиришга, уларнинг пировард натижалардан манфаатдорлиги ва масъулиятини оширишга мўлжалланган. Мана шу ҳамма ишлар кооператив фаолиятнинг турли формаларини эркин танлаб олиш, хўжалик ҳисоби пудратини кенг оммалаштириш билан боғлаб олиб борилиши керак.

Пудратни ривожлантириш анализи унинг кўп томонлама социал-иқтисодий самарадорлигидан ва маънавий-ахлоқий қадриятидан далолат бермоқда. Пудрат хўжалик ҳисобига ва ўзини-ўзи бошқаришга асосланган янги хўжалик механизмининг қиёфасини намойиш этмоқда, одамларнинг ишлаб чиқаришдаги ташаббусини ва социал активлигини рағбатлантирмоқда, текисчиликка чек қўймоқда.

Меҳнатни ташкил этиш ва рағбатлантиришнинг янги формалари озиқ-овқат ресурсларимизни тезроқ тўлдириш имкониятини бермоқда. Ахир шу нарса фактки, ўртоқлар, кўпгина бригада пудрати, кичик группали, оилавий ҳамда ижара пудрати коллективларида бир-икки йил ичида меҳнат унумдорлиги икки-уч баравар ошмоқда, маҳсулот етиштириш кескин кўпаймоқда.

Мен Новосибирск областидан ака-ука Кожуховларнинг иши тўғрисида илгари ҳам гапирган эдим. Уларнинг интенсив меҳнат звеносидаги уч аъзонинг ҳар бири ҳисобига улар 1985 йилда 620 тонна дон, 1986 йил эса 880 тонна дон, 1987 йилда эса 1042 тоннадан дон етиштирдилар. Бунда улар ҳар йили донли экинлар ҳосилдорлигини гектар бошига 5 центнердан ошириб бориб, уни салкам 33 центнергача етказдилар. Ўтган йили Сибирда улардан ўрнак олиб, 800 дан зиёд шундай коллектив ишлади. Бу коллективлар салкам бир миллион гектар экинзорга ишлов бериб, ҳар бир ишловчи ҳисобига регионлардаги колхоз ва совхозлардаги ўртача миқдорга қараганда салкам тўрт баравар кўп маҳсулот олдилар. Тўрт баравар-а! Ўртоқлар! Бу ерда изоҳнинг ҳожати бўлмаса керак!

Шуни айтишим кераккки, ҳамма республикаларда, барча регионларда, уларнинг табиий шароитлари хусусиятларига қарамай, пудрат формалари тезда катта самара бермоқда. Мисол тариқасида Минск область, Клецк районидаги Жданов номли колхозни тилга олиш мумкин. Бу колхознинг ҳамма бригадаларида 1983 йилда коллектив пудрат жорий этилган. Ўтган беш йил ичида бу ерда дон экинлари, картошка, илдизмева ҳосилдорлиги икки баравар ошди. 1987 йилда дон ҳосилдорлиги гектарига 44 центнерга, картошка — 269 центнерга, илдизмева ҳосилдорлиги 580 центнерга етди. Шу вақт ичида меҳнат унумдорлиги 52 процент ўсди. Рентабеллик 2 процентдан 44 процентга етди. Бир ярим миллион сўм фойда олинди. Ана шу натижаларнинг ҳаммаси қисқа вақт ичида қўлга киритилди.

Ўзбекистондан бошқа мисол — Сурхондарё область, Шўрчи районидаги Киров номли колхозни мисолга келтираман. Тўхта Эшимов бошчилик қилаётган пахтакорлар бригадаси хўжалик ҳисоби ва бригада пудрати принципи асосида ишлаб, ўтган йили 76 гектар ернинг ҳар гектаридан пландаги ўттиз тўрт центнер ўрнига 44 центнер ҳосил олди. Бригада етиштирган ялпи маҳсулотнинг қиймати 976 минг сўмни ташкил этди.

Ёки бўлмаса, Литванинг Капсукас районидаги Капсукас номли колхозни олиб кўрайлик. Бир неча йиллардан буён шу хўжаликнинг ҳамма бўлинмаларида коллектив пудрати ва хўжалик ҳисоби қўлланилмоқда. Бу ерда 7 нафар механизатор 855 гектар майдонда дон экинларини етиштирмоқда. Ҳар бир механизаторга 122 гектар ҳайдаладиган ер тўғри келади. Ана шу механизаторлар 1987 йилда гектаридан ўртача 51,2 центнер дон олдилар, бу эса 1986 йилги даражадан 12,2 центнер ортиқдир. Айни вақтда таннарх камайтирилишига эришилди. Хўжалик ҳар йили ўртача камида 1,4 миллион сўм соф даромад олмоқда.

Яна бир мисол келтираман. Ворошиловград областидаги Боловодск районидаги Ленин номли колхозда уч кишидан иборат Анна Ивановна Пелех оиласи 64 сигирни боқишга шартнома тузди. Моллар мослаштирилган бинода боқилмоқда. Сигирлар зоти бошқа фермалардагидан фарқ қилмайди. Бу оила 1987 йилда ҳар бош сигирдан 3968 килограмм сут соғиб олди, шу вақт ичида колхозда ҳар бир сигирдан ўртача 2421 килограмм сут олинди.

Шуниси қизиқки, Украина агросаноати комитети раҳбарлари республикада ўсиш резервлари қолмади, ҳаммасидан фойдаланилди, демоқдалар. Резервлар тугагани йўқ! Одамларга шароит яратиб беринг. Маҳсулот етказиб беришни қаерда ва қандай қилиб кўпайтиришни уларнинг ўзлари биладилар.

Ўртоқлар, ўзларингиз қиёслаб кўринглар: А. И. Пелех звеносида ҳар бир ходим ҳисобига 20,5 минг сўмлик ялпи маҳсулот етиштирилган, умуман хўжаликда эса 13,9 минг сўмлик маҳсулот етиштирилган. Оилавий коллектив аъзосининг ўртача ойлик иш ҳақи 262 сўмни, колхоз бўйича эса 184 сўмни ташкил этди. Кези келганда шуни ҳам айтиш керакки, бу қадар кўп сут соғиб олинганда иш ҳақи даражаси ҳам шунга яраша асослидир. Ахир, 2200-2500 килограмм сут соғиб олинганлиги учун ойига 600 сўмдан тўлаш фактлари ҳам бор. А. И. Пелех оилавий коллективида меҳнат унумдорлигининг ўсиши иш ҳақининг ўсишидан ўзиб кетмоқда. Бу ерда ҳамма кўрсаткичлар яққол кўзга ташланиб турибди, — булар яхши кўрсаткичлардир!

Пудрат, айниқса оилавий ва ижара пудрати Ноқоратупроқ зона областларида ёйила бошлаганлиги жуда муҳимдир. Ўтган йили мен Марказий Комитетнинг июнь Пленумида Псков областининг Питалов райони хўжаликларида ижара пудратини ўзлаштириш тажрибасидаги маълумотларни келтирган эдим. Далалари майда, манзилгоҳлари кичик, одамлари жуда кам ва дуруст йўллар йўқ бўлган шу зонанинг кўпгина областларига хос бўлган бу ердаги шароитларда оилавий ва кичик группали ижара пудрати маҳсулот етиштиришни ҳамда меҳнат унумдорлигини анча оширишни таъминлашга қодир бўлди. 12 хўжаликдан иборат мазкур районда бешта хўжалик ҳозирдаёқ меҳнатни ташкил этишнинг шундай формаларига ўтказилган. Бошқа хўжаликларда ҳам шундай иш олиб борилмоқда.

Марказий Комитетнинг Пленумида «Артёмовский» совхозининг механизатори, партия аъзоси Анатолий Анатольевич Волочинскийнинг фамилияси айтиб ўтилган эди. У 20 та новвосни сўқимга боқиш учун олиб, рўйхатдан чиқарилган трактор ва комбайнни олиб, уларни тиклади. Унга 40 гектар ер биркитиб қўйилди. Куз серёмғир келганига қарамай, у 70 тонна яхши пичан тайёрлаб, 10 тонна дон олди ва ана шу етиштирилган нарсалар, яъни ўзининг ем-хашаги ҳисобига новвосларни сўқимга боқишда ҳар кеча-кундузда 800 граммдан эт қўшилишига эришмоқда, бу эса совхоздагига қараганда икки баравар юқоридир. Бундан ташқари у давлатга ўзининг сигиридан соғиб олинган салкам уч тонна сут сотди. Менимча, унинг оиласи ҳам сут, ёғ ва творогсиз қолмаган бўлса керак. А. А. Волочинскийга хотини — совхоз бухгалтери, моҳир тракторчи бўлиб қолган 15 ёшли ўғли — мактаб ўқувчиси ва 12 ёшли қизи ишда ёрдам беришмоқда. А. А. Волочинский ижара пудрати асосида ишлашга ўтиш сабаблари тўғрисида гапириб, барча масалаларни эркин, мустақил равишда ҳал этиш, вужудга келаётган шароитларга қараб иш тутиш имкониятини энг муҳими деб ҳисоблайди. Бунда сени ҳеч ким бекорга койийвермайди, буйруқ беравермайди, ҳадеб қистайвермайди. Мана, сизга жавоб, ўртоқлар. Эътибор беринг-а— гап фойда ҳақида, иш ҳақи тўғрисида эмас, инсон ғаллакор сифатида ўз имкониятларини ниҳоят рўёбга чиқаргани ҳақида бормоқда.

Ўша райондаги «Родина» колхозида икки механизатор — В. Н. Вредов билан Б. Т. Букш ҳар бирида 6 ва 5 кишидан иборат ижара звеноларини туздилар. Улар айни бир хил об-ҳаво шароитида, худди ўша ерларнинг ўзида гектар бошига бири 24 центнер, иккинчиси эса 28 центнердан дон йиғиштириб олди, ваҳоланки, колхознинг қолган майдонларида ишлар анъанавий ташкил этилганида атиги 14 центнердан дон олинди. Ижарачи звеноларда бир йил мобайнида ҳар киши бошига 23 минг сўмлик ёки хўжаликдаги ўртача даражадан 5 баравар кўп маҳсулот етиштирилди. Шу колхознинг ўзида киномеханик В. И. Максимов рафиқаси билан бирга 5 бош сигирни ўз ҳовлисида боқиш учун олишди ва яна 10 бош сигир учун молхона тайёрлашмоқда. Ҳозир улар ҳар бош сигирдан кунига 12 килограмм сут соғиб олмоқдалар, колхоз фермаларида эса 5 килограммдан сут олинмоқда. Умуман Псков областида ҳозиргача 150 та ижарачи ва 600 дан кўпроқ оилавий пудратчи коллективлари тузилган.

Бироқ боя айтганимдек, бу иш осонгина ва силлиққина бораётгани йўқ. Пудратчи коллективларда ишлашга ҳамма мутахассислар ҳам амалий равишда қўшилишни хоҳламайдилар, кооперативларнинг аъзолари мутахассисларнинг баъзилари унчалик билимдон ва инсофли эмасликлари сабабли уларга мурожаат этишни беҳуда, деб ҳисоблайдилар.

Бироқ ижарачи ва оилавий пудратни ривожлантиришга тўсқинлик қилаётган бошқа сабаблар ҳам бор. Ҳалиги Максимовларнинг ишлаб чиқаришдаги кўрсаткичлари юқори бўлиб, шунга яраша ҳақ олаётганликлари учун кўп кишилар уларга ҳасад билан қарамоқдалар. Ташаббусни тўхтатиб қўйиш учун турли-туман баҳоналар тўқиб чиқарилмоқда. Масалан, райоининг санитария врачи бундай хўжалик гўё қишлоқни ифлослантиради, деб даъво қилмоқда. Ўртоқлар, айрим ходимларнинг психологияси ана шундай ўзгариб ва бузилиб кетибди, — энди қишлоқ юмушлари билам шуғулланиш қишлоқни булғатар эмиш! Қўяверса улар колхозлар ва совхозлар ўз фаолиятини давом эттириб мамлакатни булғатмоқда дейишгача бориб етишлари мумкин. (КУЛГИ). Энди буёғи соғлом ақл-идрокка тўғри келмайдиган гаплар. Ёки бўлмаса, ўт ўчирувчилар бундай ферма ёнғинга қарши кураш талаблари режимига мос келмайди, деб ҳисоблайдилар. (КУЛГИ). Ҳайрон қоласан, ўртоқлар. Буларнинг ҳаммаси кўпгина хўжалик ходимларимиз тафаккури ҳақида реал тасаввур беради. Бир сўз билан айтганда, мана шу катта, ғоят муҳим ишга мадад бериш керак.

Мана шуларга қарамай, мен айтиб ўтган ва бошқа шунга ўхшаш мисоллар ижтимоий мулкни эгасиз қилиб қўйган, меҳнат фаолиятининг демократик негизларини қашшоқлаштирган кўп йиллик сарқитларни супуриб ташлаш йўлидаги кенг миқёсли ҳаракатни акс эттиради.

Ҳозир одамлар қишлоққа қайтиб келаётганликлари хўжалик юритишнинг янги усули нақадар чуқур оқибатларга олиб бораётганини, кооператив ҳаракатини ривожлантириш замирида нақадар катта резервлар яшириниб ётганини кўрсатиб турибди. Бу кишилар илгари ташлаб кетилган уйларга кўчиб кириб, уларни обод қилмоқдалар, экин экилмай қўйилган ерларга ҳаёт бахш этмоқдалар.

Мен мана шуларнинг ҳаммасидан қандай хулоса чиқарган бўлур эдим, ўртоқлар? Меҳнатни ташкил этиш ва рағбатлантиришнинг янги илғор шаклларига ва усулларига истиқбол позициясида туриб назар ташлаш, пудрат тажрибаси ўртага қўяётган масалаларни дадилроқ ҳал этиш керак.

Ҳа, бизнинг колхоз ва совхозларимиз социалистик қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришнинг асосилигича қолмоқда. Биз умуман колхозлар ва совхозлар тақдирини қараб чиқиш ҳақидаги жуда шубҳали, энг муҳими эса асоссиз даъватларга учмаймиз. Агар уларнинг тақдирини қараб чиқадиган бўлсак, фақат уларнинг имкониятларини ҳар томонлама рўёбга чиқариш нуқтаи-назаридан қараб чиқамиз. Бизнинг жавобимиз ана шундай! Бу Марказий Комитет ва ҳукуматнинг жавобидир. Биз хўжалик юритишнинг шу шакллари замиридаги имкониятларни юзага чиқаришимиз лозим. Бу ишни кооперация имкониятларидан фойдаланиш йўли билан амалга оширишимиз керак. Биз колхоз билан совхоз яқин келажакда моҳият эътибори билан колхоз правлениеси ва совхоз дирекцияси билан шартномалар тузиш асосида иш кўрадиган, ўз ихтиёрида ерга, асосий ва оборот маблағларига эга бўлган, энг илғор технология системаларини, хўжалик юритишнинг илмий асосланган усулларини қўлланадиган хўжалик ҳисобидаги пудратчи коллективларнинг бирлашмалари — кооперативлари бўлиб қолиши сари боряпмиз.

Умуман, биз колхозлар билан совхозларнинг тарихан таркиб топган ички тузилиши хўжалик юритишнинг замонавий шароитларига мувофиқ келмай қолганини, изчил кооперация доирасига сиғмаётганини ва энг муҳими — ердан ҳамда бошқа фондлардан фойдаланишдаги хўжасизликни, шунингдек меҳнатга ҳақ тўлашдаги текисчиликни тугатмаётганини тан олишимиз керак. Бу иллатлар ишлаб чиқаришни ташкил этишнинг ижара пудрати ва майда группа пудрат усуллари шароитида кўп жиҳатдан бартараф этилади.

Ишлаб чиқаришни ташкил этишнинг янги шакллари вужудга келиши колхоз ва совхозларнинг структурасини ўзгартириш заруратини келтириб чиқаради. Ҳақиқатда улар, боя айтганимдек, мустақил бошланғич меҳнат коллективларининг кооперативлари бўлиб қоладилар. Кооперация тўғрисидаги қонун шундай имкониятни очади.

Ҳар бир бошланғич меҳнат коллективига тўла мустақиллик берилади ва у хўжалик ҳисоби манфаатлари принципига амал қилади. Ҳатто унинг агробанк бўлимида ўз ҳисоби очилиши мумкин. Мана шундай колхоз ва совхозларнинг моделлари ҳозирнинг ўзидаёқ вужудга келтирилган ва иш бошламоқда.

Новосибирск область Черепанов районидаги «Крутишинский» совхозини мисол қилиб кўрсатиш мумкин. Қарийб 12 минг гектар қишлоқ хўжалик экинзорига, шу жумладан, салкам 10 минг гектар ҳайдаладиган ерга эга бўлган бу хўжаликда 33 та бошланғич кооператив тузилган, уларнинг 21 таси маҳсулот етиштириш билан ва 12 таси хизмат қилиш билан шуғулланади. Ҳар бир кооператив сон жиҳатдан унчалик кўп эмас — 3-5 кишидан иборат. Мана шундай кооператив звенолардан тўрттаси дон, тўрттаси ем-хашак, олтитаси сут етиштиради. Мўйнабоп ҳайвонларни боқиб ўстирадиган кооператив ҳам бор. Мана шундай системага ўтганда ишловчиларнинг қарийб чорак қисми бошқа ишлар учун бўшатиб берилди. Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришидан бўшатиб олинган 74 кишидан 39 нафари қурилишга ва 35 нафари Бердск радио заводи билан шартнома асосида ишлайдиган саноат кооперативига ўтди. Эски структура шароитида совхоз бошқарув аппаратида 47 киши банд эди, ҳозир атиги етти киши қолди. Бундай коллективлар шартномада кўрсатилган барча қарорларни мустақил қабул этаверадилар, маҳсулотни белгиланган нархларда сотадилар ва тушган маблағдан ўзларининг ишлаб чиқариш ва социал эҳтиёжларини қондирадилар.

Турмуш коллектив ва оила пудратининг хилма-хил шаклларини юзага келтирмоқда. Уларнинг ҳар бири у ёки бу тармоқ ва регион хусусиятларини, конкрет хўжалик эришган ривожланиш даражасини ва умуман маҳаллий хусусиятлар ҳамда анъаналарни акс эттиради.

Пудрат ўз табиатига кўра ўзбошимчаликка ва андозачиликка тоқат қилмайдиган демократик ҳодисадир. Мусобақа тариқасида ҳамма жойда модага берилиб, бир хил шаклни тиқиштираверириш ярамайди. Дарҳақиқат, колхоз ёки совхозда меҳнатни ташкил этишнинг муайян шакллари, ўзини оқлаган ва юқори самара бераётган хўжалик ҳисобидаги бригада, звенолар коллективлари вужудга келган бўлса, уларни ўзгартиришнинг, бирон-бир бошқа шаклни сунъий равишда тиқиштиришнинг нима ҳожати бор? Меҳнатга ҳақ тўлашнинг, етиштирилган маҳсулотни тақсимлаш ва реализация қилишнинг конкрет формалари хусусида ҳам шу гапни айтиш мумкин. Бу ишнинг доиралари бир хил — кооперация тўғрисидаги Қонун ва колхоз Уставидир.

Қайта қуриш туфайли хўжаликлараро кооперациянинг хилма-хил шакллари юзага келди, биз учун одат бўлмаган бир талай шакллар туғилди. Ўтмишда асосан фақат қишлоқ хўжалигининг ўзидаги корхоналар ўртасидаги, одатда, горизонтал бўйинчагина алоқаларга дахлдор кооперация ривожланган эди. Эндиликда бутун циклни — маҳсулот етиштириш, қайта ишлаш, сотишни, технология хизматини, илмий таъминотни ўз ичига оладиган кооперация биринчи ўринга чиқмоқда, яъни горизонтал бўйича ҳам, вертикал бўйича ҳам куч-ғайратлар бирлаштирилмоқда.

Илгари бу принципларга мутлақо етарли баҳо берилмас, ҳатто улар писанд ҳам қилинмас эди. Колхоз ва совхозларнинг маблағлари ҳисобидан қурилган кўпгина хўжаликлараро корхоналар ўз таъсисчиларидан ажралиб, яккаланиб қолган эдилар. Масалан, «Колхозларни» тақдири шундай бўлган эди. Шу тариқа кооперация ғоясининг ўзи сохталаштирилар ва ҳатто обрўсизлантирилар эди. Колхозлар, совхозлар ва бошқа корхоналарнинг агросаноат бўлинмаларидаги иштироки илм-фан ютуқларидан аниқ мақсадни кўзлаб, яхшироқ фойдаланиш имконини очади, исрофгарчилик ва беҳуда чиқимларни имкони борича камайтириш, одамларнинг манфаатдорлигини ошириш, социал масалаларни муваффақиятлироқ ҳал этишга кўмаклашади.

Краснодар ўлкасидаги «Кубань», Москва областидаги «Раменское» типидаги агрокомбинатларнинг, Латвия ССР «Адажи» типидаги агрофирмаларнинг, Тула область «Новомосковское» типидаги агросаноат бирлашмаларининг иш тажрибаси шуни тасдиқлайди.

Масалан, «Новомосковское» бирлашмасига кооперация асосида колхозлар, совхозлар, қайта ишлаш, қурилиш, транспорт ва бошқа корхоналар ҳамда ташкилотлар кирди. Ленин номли колхоз бош хўжалик, унинг раиси В. А. Стародубцев эса бирлашма кенгашининг раиси бўлиб қолди. Бир йилнинг ўзида бирлашманинг барча хўжаликларида сут етиштириш 11 процент, гўшт етиштириш 9 процент кўпайди, ҳар бош соғин сигирдан йилига ўрта ҳисобда соғиб олинган сут 224 килограмм ошиб, 3742 килограммга етди, гектар бошига 38,2 центнер, яъни ўн биринчи беш йилликда олинган ўртача йиллик ҳосилдорликдан бир тоннадан зиёд дон янчиб олинди. Аммо гап шунинг ўзидагина эмас. Бу ерда ишлаб чиқариш чиқимлари камайди, нобудгарчиликлар озайди, маҳсулот сифати яхшиланди, меҳнат унумдорлиги ортди, одамларнинг манфаатдорлиги ва активлиги кучайди. Бирлашманинг бошқарув аппаратида 518 киши ёки 40 процент қисқартирилди. Идоралараро тўсиқлар ва чигалликлар тугатилди. Илгари колхоз ва совхозлар устида турган район агросаноат бирлашмасининг аппарати бирлашманинг ўз ишчи органи бўлиб қолди. Мана шундай қилиш керак. Бизда эса район, область ва кўпгина республика органлари ҳам қачон нима қилиш кераклигини кўрсатиш: қачон экиш, қачон ҳайдаш кераклигини кўрсатиб туриш учун, тазйиқ ўтказиш, буйруқ бериш учун РАПО аппаратига ёпишиб олмоқдалар, ўз ишларини ҳеч қайта қураолмаяптилар. Қайта қуришнинг танг жойлари айтиш мумкинки ана шу ерлардан ўтади.

Мамлакатимизнинг бошқа регионларида ҳам ижобий тажриба пайдо бўлаётганлиги жуда соз. Чита областининг Каримское районини олиб кўринг. Бу ердаги олтита колхоз, битта совхоз, ўрмон хўжалиги, сут заводи, қурилиш, транспорт ташкилотлари ва бошқа ташкилотлар, шу жумладан матлубот кооперацияси ва агробанк ташкилотлари негизида ягона бирлашма тузилди. Унда ҳаммаси бўлиб, пудрат ва хўжалик ҳисоби асосида ишлайдиган ва агробанк бўлимида ўз ҳисобига эга бўлган 300 тадан кўпроқ бошланғич меҳнат коллективи бор. Бу — ҳам давлат, ҳам кооператив мулки асосига қурилган кооперативларнинг кооперативидир.

Қишлоқдаги мана шу ва шунга ўхшаш бошқа бўлинмалар фаолиятида биз яна бир жуда муҳим ҳодисани ҳам кўрамиз. Бирлашмани хўжаликлардан бирининг энг обрў-эътиборли раҳбари бошчилигидаги кенгаш бошқаради. Бошқарма штати кичкина бўлиб, у кенгашга тўла-тўкис ҳисоб беради. Аппаратнинг маъмуриятчилик жазавасини ва бюрократизмини тугатиш, хўжаликларнинг ва улардаги ички хўжалик ҳисоби пудрат бўлимларининг ижодий ишлашига шароит яратиш учун шундай қилиш жуда муҳимдир. Қишлоқ хўжалигида бу ҳар қачонгидан ҳам зарур. Чунки бу табиат билан, ер билан, маҳаллий хусусиятлар билан боғлиқ бўлган жонли ишдир. Мамлакат экономикаси энг муҳим тармоғини бошқаришнинг бундай бюрократик системасига ортиқча тоқат қила оламизми?!

Бироқ мен тулаликларнинг ишларини қўллаб-қувватлаш юзасидан яна бир оғиз яхши сўз айтмоқчиман. Улар «Новомосковское» бирлашмасининг тажрибасидан фойдаланиб, бу ғояни область миқёсида рўёбга чиқаришга қарор бердилар. Ҳозирги вақтда бу ерда область даражасидаги кооператив бирлашма тузилмоқда, бу бирлашма гўшт, сут, сабзавот, мева, қанд-шакар етиштирадиган, қайта ишлайдиган ва реализация қиладиган тармоқ кооператив иттифоқлари (бирлашмалари)ни ўз ичига олади, шунингдек моддий-техника хизматини, уй-жой ва йўл қурилишини амалга оширади.

Шундай қилиб, агросаноат комплексининг қайта қурилган структураси оила, майда группа, звено, бригада, ижара, пудрат коллективидан бошлаб — колхоз ва совхоз орқали кўп поғонали ягона кооператив деб, бошланғич кооперативларнинг кооперативи тарзида — район бирлашмаси, агрофирма ёки агрокомбинат орқали область агросаноат бирлашмаларигача кўтариладиган кооператив, деб фараз қилинади. Тулаликларга муваффақият тилаймиз, улар, чамаси тўғри йўлдан боришаяпти.

Бироқ ўртоқларни мамлакат агросаноат комплекси иқтисодий механизми билан структурасини қайта қуришга юзаки ёндашишдан огоҳлантириб қўймоқчиман. Биз бу ишга асосли равишда киришиб ишни кенг жабҳада авж олдириб юборамиз, шунга қарамай «Суръатни оширайлик!» деган шиорни ўртага қўймасак ҳам бўлади, деб ўйлайман. Бу — агросаноат ишлаб чиқаришнинг структурасига ва миллионлаб қишлоқ меҳнатчилари, бутун мамлакат манфаатларига дахл қиладиган бениҳоя муҳим, масъулиятли ишдир. Шу сабабли бу соҳада юксак масъулият, билимдонлик керак, эҳтиёткорлик ҳам халақит бермайди, деб ўйлайман. Бу соҳада ўтмишда андозачилик билан ёндашишга, ва пала-партишликка бўлганидек, йўл қўйиб бўлмайди. Тўғри бу гапдан янги ишнинг мураккаблигини рўкач қилиб, уни пайсалга солишга уринган кишилар билан муросасозлик қилишимиз керак, деган маъно асло келиб чиқмайди. Одамларнинг кооперативларга бирлашиш истаги ва ихтиёрийлиги бу соҳадаги асосий шарт-шароитдир.

Олинаётган маълумотлар қишлоқ меҳнатчиларининг пудратчи коллективлар тузишга ҳамма жойда зўр бериб интилаётганликларидан далолат беради. Бу эса ҳозирги вазиятнинг ўзига хос кучли белгисидир. Мен бундай деган бўлур эдим: мамлакатда хўжалик юритишнинг янги усулларига ҳамма жойда ўтиш учун ҳам объектив, ҳам субъектив шарт-шароитлар пишиб етилди. Ўз амалий фаолиятимизда социалистик кооперациянинг ленинча принципларига қатъий риоя этиб, айни мана шуларга амал қилишимиз кераклиги кўриниб турибди.

Ўртоқлар!

Қишлоқдаги кооперация янада ривожланиб борадиган шароитда аҳолининг шахсий ёрдамчи хўжаликлари аҳамияти асло пасаймайди. Ҳозир бу хўжаликларнинг озиқ-овқат ресурсларини кўпайтиришга қўшаётган ҳиссасини қадрлаймиз. Биз Сиёсий бюрода шундай хулосага келдик. Бу хулосани тўғри деб ўйлаймиз. Сизлар бу фикрга қўшиласизларми, ўртоқлар? Ҳозир халқ мана шундай ёндашиш тарафдоридир. Бу тўғри сиёсий хулоса, деб ўйлайман ва амалий ишимизда ана шу хулосага асосланишимиз, социалистик кооперациянинг ленинча принципларига қатъий амал қилишимиз керак. Аммо бу ҳисса яна ҳам салмоқлироқ бўлиши мумкин эди. Бу соҳада йўл қўйилган оғишлар кўпгина деҳқонларнинг ўз томорқа хўжалигини тугатиб юборишга олиб келди. Ҳозир ҳатто колхоз ва совхозларда ҳам оилаларнинг учдан бири хўжалигида чорва мол йўқ, оилаларнинг ярмидан кўпроғи сигир боқмаяпти, чўчқа етиштириш билан шуғулланмаяпти. Уларнинг эҳтиёжларини таъминлашнинг бутун оғирлиги давлат ва колхоз ресурсларига тушмоқда.

Ўртоқлар, шахсий хўжалик юритишни енгиллаштирадиган шароитларни албатта яратиб бериш керак. Полиз экинлари етиштиришда, чорва ва парранда сотиб олишда одамларга ёрдам бериш, пичанзор ва яйловлар ажратиш, маҳсулотни реализация қилишга кўмаклашиш лозим. Ҳозир шундай ёндашув зарурлиги тушунчаси бор. Кооперацияларни ташкил этишда ва аҳолининг шахсий хўжаликларини ижтимоий ишлаб чиқариш билан интеграциялашда Болтиқбўйи, Белоруссияда, РСФСРнинг бир қанча областларида ва мамлакатнинг бошқа регионларида анчагина тажриба орттирилди. Қишлоқ аҳолиси бу ишни бажонидил қилмоқда.

Кўп жойлардаги одамлар мева, резавор мева, пиёз, бодринг, ошкўк ва бошқа экинлар етиштириш билан азалдан моҳирлик билан шуғулланиб келмоқдалар. Масалан, Тернополь областидаги колхоз ва совхозлар аҳолига сабзавот кўчати, плёнка, ўғит, идиш бера бошладилар, уни транспорт билан таъминламоқдалар, маҳсулотни қайта ишлайдиган цехларни барпо этдилар. Шунинг натижасида бултур областнинг Кременец ва Залешчики районларидаги ёрдамчи хўжаликлар 2100 тонна ёки бутун Украинадаги колхоз ва совхозлар етиштирганидан кўра кўпроқ миқдорда ҳосил етиштириб, колхозларга, совхозларга ва матлубот кооперациясига сотдилар. Бундан ташқари, улар маҳсулот тайёрловчиларга анчагина миқдорда помидор ва бошқа маҳсулот реализация қилдилар. Бундан икки ёқлама фойда кўрилди — колхоз ва совхозлар 8 миллион сўмдан кўпроқ фойда олди, одамларнинг қўшимча даромади эса мавсум давомида оила бошига 2—4 минг сўмни ташкил этди.

Биз коллектив боғдорчилик ва полизчиликни кенг миқёсда ривожлантира бошлаганимиздан бери орадан унчалик кўп вақт ўтгани йўқ. Меҳнаткашлар бу масалаларга оид қарорларни жуда маъқуллаб кутиб олдилар. Илгари ҳувиллаб ётган паст-баланд жойлар 2—3 йил мобайнида маданий боғ ва томорқаларга айлантирилмоқда, бу жойларда шинам иморатлар қурилмоқда, оила бу ерда ҳам ишлаб, ҳам яхши ҳордиқ чиқариб, фойда кўрмоқда. Ўтган йилнинг сентябрида боғ участкалари хусусидаги турли-туман тақиқлар бекор қилинганидан кейин бундай участкалар 400 мингтадан зиёд кўпайди, кейинги икки йил ичида эса умуман йилига 1 миллионтадан кўпайиб бормоқда. Бошланган ишни изчиллик билан давом эттириш керак. Бу иш катта иқтисодий аҳамиятгагина эга бўлиб қолмай, шу билан бирга социал, тарбиявий аҳамиятга ҳам эгадир.

Ўртоқлар! Кенг миқёсдаги кооперация қишлоқ хўжалигинингина эмас, шу билан бирга агросаноат комплексидаги бошқа корхоналарнинг ҳам самарадорлигини анча ошириш имконини беради. Биз маҳсулотни қайта ишлаш, асраш ва реализация қилишни яхшилаш учун кўп куч-ғайрат сарфлаяпмиз. Аммо ҳозирча туб ўзгаришлар бўлмаяпти. Бу ишлар ҳамон озиқ-овқат циклининг заиф бўғинилигича қолмоқда. Бу соҳадаги қайта қуриш суст ва қийинчилик билан ўтмоқда. Маҳсулотнинг, айниқса картошка, сабзавот, гўшт, сутнинг анчагина қисми нобуд бўлмоқда. Бу нобудгарчиликни камайтириш озиқ-овқатни анча кўпайтириш имконини берган бўлур эди. Бу эса ҳозирги энг асосий резервимиздир.

Аввало қайта ишлаш саноатининг барча тармоқларини техника билан қайта қуроллантириш, модернизациялаш керак бўлади. Яқинда тасдиқланган программада келгуси саккиз йил ичида — 1995 йил охиригача бу мақсадларга 77 миллиард сўм сарфлаш кўзда тутилган. Ҳозир бу ишга граждан машинасозлигининг ҳам, саноат мудофаа тармоқларининг ҳам қудратли ишлаб чиқариш ва илмий-техникавий кучи жалб қилинган. Биз ўйлаймизки, СССР Давлат агросаноат комитети, министрликлар, маҳаллий Советлар ана шу программани бажариш устида қунт билан иш олиб борадилар.

Яна бир йўналиш — кооператив усуллардан кенг фойдаланиш, маҳсулотни қайта ишлаш, уларни колхозлар, совхозлар, корхоналар ва матлубот кооперацияси ташкилотларининг ўзлари бевосита истеъмолчиларга етказиб берадиган нисбатан кичик корхоналар ва ишлаб чиқаришлар ташкил этишдир. Кўпгина республикалар, ўлкалар ва областлардаги сабзавот, мева, резавор, бошқа маҳсулотларни қайта ишлашни йўлга қўйган неча юзлаб хўжаликларнинг тажрибаси бу — озиқ-овқат ресурсларини кўпайтиришга олиб борадиган тўғри йўл эканлигини кўрсатмоқда. Бу илғор йўналиш хўжалик ҳисоби ва кооператив формалар шароитида кенг ривож топиши лозим. Унга машинасозларимиз зарур механизмлар ва ускуналар яратишни тезлаштириб, ёрдам кўрсатишлари керак.

Ўртоқлар! Қишлоқда кооперацияни ривожлантириш, бутун агросаноат комплекси ишини яхшилаш соҳасидаги кенг қўламдаги тадбирларни авж олдирар эканмиз, биз бу тадбирларнинг амалга оширилиши унда барпо этилган потенциалдан яхшироқ фойдаланишни таъминлашга умид қиламиз.

Кўп йиллардан бери қишлоқ хўжалигида меҳнат унумдорлиги суст ўсмоқда, харажатлар камаймаётир, фонд самарадорлиги пасайиб кетаётир. Айрим мутахассислар, хўжаликлар ва идораларнинг раҳбарлари ва ҳатто бир қатор олимлар буни сал бўлмаса қонуният деб билмоқдалар: Гўё сарфланган маблағлар миқдори вақти келиб сифатга ўсиб ўтади ва ишлаб чиқаришга кескин туртки беради эмиш.

Бундай тинчлантирувчи мулоҳазалар мутлақо асоссиздир. Улар жамиятимизга жуда қимматга тушади. Вужудга келтирилган фондлар бугуноқ салмоқли самара бера олади ва бериши керак.

Биз буни таъкидлар эканмиз, ўртоқлар, колхозлар ва совхозларнинг техникага, машина ва механизмларга ҳамма эҳтиёжлари ҳозирнинг ўзидаёқ қондирилган, деб ҳисоблаётганимиз йўқ, бундай бўлишига ҳали анча бор. Биз буни яхши биламиз. Бу хусусда тегишли қарорлар қабул қилинган ва улар амалга оширилмоқда. Аммо шу билан бирга хўжалик ҳисобига ёки кичикроқ коллектив пудратга ўтиши биланоқ уларнинг техникага эҳтиёжлари камида бир ярим баравар, ҳатто икки баравар камайиб кетаётганлиги ҳозир маълум бўлмоқда. Буни «Кубань» агрокомбинатидаги ўртоқлар тасдиқлашлари мумкин. Уларда икки йил ичида қишлоқ хўжалик техникасини сотиб олиш тахминан учдан бир баравар камайди. Нима учун? Шунинг учунки, янги механизм ўйлашга, барча ресурслардан тежаб фойдаланишга мажбур қилади. Бинобарин, гап фақат кўпроқ техника зарурлигида эмас. Ҳозирги пайтда қишлоқда яратилган потенциалдан фойдаланиш муаммоси биринчи ўринга чиқди.

Биз бу проблемани ҳал этиш йўлларини қандай деб биламиз? Маълумки, Сиёсий бюро ҳозирги замон аграр сиёсати масалаларининг бутун комплексини Марказий Комитетнинг навбатдаги Пленумларидан бири муҳокамасига қўйишга қарор қилди. Биз бу соҳада тегишли иш олиб боряпмиз. Таҳлил шуни кўрсатадики, аграр сиёсатининг асосий йўналишлари иқтисодий ўзгаришлар замонавий идеологияси билан бир ўзандан боради.

(Давоми 4-бетда).

КОЛХОЗЧИЛАРНИНГ БУТУНИТТИФОҚ IV СЪЕЗДИ

М. С. ГОРБАЧЕВ НУТҚИ

(Давоми. Боши 1,- 2- ва 3-бетларда).

Биринчидан. Биз агросаноат комплекси барча бўғинларнинг хўжалик ҳисобига, ўз харажатларини ўзи қоплашга ва ўзини-ўзи маблағ билан таъминлашга, раҳбарликнинг иқтисодий методларига қатъий ўтишини ҳамма жойда амалга оширишимиз керак. Ресурсларни яхши ҳисоблашни ва улардан оқилона фойдаланишни ўрганиб олиш лозим. Даромаднинг барча турлари фақат ишлаб топилган бўлиши керак. Бу йўналишдаги асосий омиллар — пудрат ва кооперациядир. Даладан то дўконгача бўлган бутун цикл бўйича чуқур кооперативлаштириш ва интеграцияни амалга ошириш лозим.

Иккинчидан. Давлат инвестициясининг агросаноат комплексидаги устун йўналишларини қайта қуриш зарур. Ҳозирги босқичда ишлаб чиқаришнинг ўзи эмас, балки ишлаб чиқариш ва социал инфраструктура тобора кўпроқ харажатларнинг етакчи объектига айланиши лозим. Кўпгина мамлакатларда бир неча ўн йиллардан бери «исрофгарчиликларни тугатиш инвестицияси» йўли ўтказилаётир. Бу мамлакатларда пировард маҳсулот ресурсларини кўпайтиришга маблағ сарфлашни иқтисодий жиҳатдан фойдалироқ деб ҳисобламоқдалар. Йўллар ва транспорт, омборлар ҳамда идиш ва қоп-қанорлар, қайта ишлаш ва савдо, истеъмолни рационализациялаш харажат сарфланадиган етакчи соҳалар бўлиб қолиши керак. Уй-жой, социал-маданий объектларга, маориф ва малакани ошириш системаларини ривожлантиришга ҳар қанча маблағ сарфласа зарар кўрилмайди.

Қишлоқда турмуш укладини янгилаш қишлоқ аҳолиси эҳтиёжларини қондирувчи хизмат соҳаларини кенгайтириш билан ҳам боғлиқдир.

Қишлоқ аҳолиси бинокорлик материаллари топиш, уй қуриш ёки ремонт қилиш, деворини тиклаб олиш, ем-хашак ёки ёқилғи тайёрлаш ва ташиб келтириш, томорқасини чопиқ қилиш ва ишлаш учун қанчадан-қанча куч сарфлашига тўғри келаётганлигини ҳаммангиз биласизлар. Ҳозир қишлоқда рўзғор техникаси кўпайиб қолди, лекин амалда бу техникага хизмат кўрсатадиган одам йўқ. Пойабзал ремонт қилиш, кийим тиктириш имкониятлари чекланган. Кекса одамларга, инвалидларга, айниқса, оғир бўлаётир. Булар майда-чуйда гаплар эмас, ўртоқлар. Гап катта давлат аҳамиятига эга бўлган масала ҳақида бораётир. Ҳозир қишлоқларда юз миллионга яқин киши яшамоқда. Одамларда пул бор, иш ҳақи ҳам ёмон эмас. Одамлар хизмат учун ҳақ тўлай оладилар ва тўлашга тайёрлар. Аммо, кимга ва қаерга тўлашни билмайдилар.

Хизматларни ривожлантиришнинг ташкилий формаларига келганда, улар жуда хилма-хил бўлиши мумкин. Бундай хизматларни аввало колхозлар, совхозлар, қишлоқдаги бошқа корхоналар ва ташкилотларнинг ўзлари барпо этишлари керак. Аҳолига коммунал-маиший хизмат кўрсатиш бўйича турли кооперативлар худди шу соҳада омилкорликларини намоён қилишлари мумкин. Бу соҳада улар учун жуда кенг фаолият майдони очилади. Бунинг устига пудратга ўтиш бўшатиб берган одамларни бу соҳага жалб этиш мумкин.

Социал тартибдаги бошқа кўпгина масалаларни, хусусан колхозчиларнинг пенсия таъминоти масаласини ҳал этиш зарурати етилди. Сизларга маълумки, бундан олдинги йилларда колхозчиларнинг пенсиялари даражаларини ишчи ва хизматчилар пенсияларига яқинлаштириш юзасидан баъзи қадамлар қўйилди. Бироқ жиддий фарқлар ҳам ҳали сақланиб қолмоқда. Ҳозирги вақтда ана шу проблемани ҳам адолатли ҳал этишни ҳисобга олган ҳолда пенсиялар ҳақида янги қонун ишлаб чиқилаётир.

Россия Ноқоратупроқ зонасини, мамлакат ҳаётида ғоят катта сиёсий, иқтисодий ва маданий аҳамиятга эга бўлган ана шу жуда катта регион қиёфасини ўзгартириш проблемасига сизларнинг эътиборингизни алоҳида жалб этмоқчиман. Сизларга маълумки, кейинги йилларда Ноқоратупроқ зонадаги қишлоқлар ҳаётини қайта тиклаш учун кўпгина куч-ғайрат сарфланди. Натижада муайян ижобий силжишлар рўй берди. Агросаноат комплексининг моддий-техника базаси мустаҳкамланди. Уй-жойлар, медицина ва болалар муассасалари, маданий-маиший объектлар кўпроқ қурила бошланди. Қишлоқ хўжалик маҳсулоти етиштириш барқарор тус олди. Ғалла ва чорвачилик маҳсулотлари тайёрлаш планлари бажарила бошланди. Аммо ҳозирча туб бурилиш рўй бергани йўқ.

Шу йил февраль ойида Марказий Комитет Сиёсий бюроси Ноқоратупроқ зонани ривожлантириш юзасидан илгари қабул қилинган қарорлар қандай бажарилаётганлигини батафсил таҳлил қилди. Марказий ва республика министрликлари, идоралари, маҳаллий органлар бу ердаги қишлоқларнинг ишлаб чиқариш ва социал проблемаларини сусткашлик билан ҳал этаётганликлари учун танқид қилиндилар. Марказий Комитет ва ҳукумат тегишли министрликлар ва идораларга, илмий муассасаларга РСФСР Ноқоратупроқ зонасини социал ва иқтисодий ривожлантиришнинг 1988-1995 йилларга мўлжалланган комплекс программасини ишлаб чиқишни топширди. Бунда йўлсизликни тугатишга алоҳида эътибор берилади. Яқин саккиз йил ичида бу ерда умумий фойдаланиш учун ҳам, ички хўжалик фойдаланиши учун ҳам мўлжалланган 170-200 минг километр автомобиль йўли қурилади ва реконструкция қилинади.

Россия Ноқоратупроқ зонасининг проблемалари барча совет кишиларини ҳаяжонлантираётир, ўртоқлар. Бунинг сабаби у Россия диёрининг қалби эканлигигина эмас. Шуни унутмаслик кераккки, бу ерда яшовчи кишилар энг оғир йилларда мамлакатнинг бошқа районлари билан имкони бўлган ҳамма нарсаларни қардошларча баҳам кўрдилар, кўпгина республикаларимизнинг иқтисодий ва маданий ривожига жуда катта ҳисса қўшдилар.

Ўртоқлар! Матлубот кооперациясини ривожлантириш истиқболига ҳам янги позициялардан баҳо бериш керак. Бу соҳада анча катта иқтисодий потенциал яратилган. Матлубот кооперацияси яхлит халқ хўжалик комплексининг ажралмас қисми, шаҳар билан қишлоқ ўртасидаги иқтисодий алоқаларнинг муҳим бўғини бўлиб қолди. Ҳозир у 60 миллионга яқин қишлоқ аҳолисини бирлаштириб, мамлакат аҳолисининг 40 процентдан кўпроғига хизмат кўрсатаётир. Ҳозир мамлакат чакана товар оборотининг чорак қисмидан кўпроғи, давлат йўли билан тайёрланадиган картошканинг деярли ярми, харид қилинадиган сабзавот, мева, ёпиладиган ноннинг учдан бир қисми унинг ҳиссасига тўғри келади.

Аммо бу йирик потенциал унча тўла куч билан ишламаётир. Центросоюз ва унинг ташкилотлари ишида ўз-ўзини бошқариш, ташаббус ва омилкорлик сингари муҳим кооператив негизлари аслида барҳам топди. Кооперация амалда бюрократлашиб кетди. Буни рўй-рост ва тўппа-тўғри гапириш керак. Кўпчилик районларда қишлоқ матлубот жамиятлари тугатилди. Бу жамиятларнинг аъзолари амалда ўз ташкилотлари фаолиятига ҳеч қандай таъсир кўрсатмайдилар. Матлубот кооперациясининг қишлоқдаги социал-иқтисодий вазифаларни, озиқ-овқат проблемасини ҳал этишга қўшаётган ҳиссаси унинг имкониятларига мувофиқ бўлмаётир. Масалан, одамлар ўзлари етиштирган маҳсулотларни кооперацияга сотиш учун тармоқлари ниҳоятда етарли бўлмаган тайёрлов пунктларига ўзлари олиб боришлари керак.

Умуман ақлбовар қилмайдиган иш бўляпти: қишлоқ кооперацияси қишлоқ аҳолисининг социал ижодкорлиги билан вужудга келган, лекин улардан ажралиб қолди. Кооперация ходимлари ўзларини қишлоқдаги деярли асосий кишилар деб ҳисоблайдилар, одамлар уларнинг атрофида гирди-капалак бўлиб ҳамиша айтганларини қилишларини истайдилар. Бу ярамас аҳвол! Ҳаммаси аксинча бўлиши керак. Ҳаммасини ўз жойига қўйиш лозим. Қишлоқ матлубот кооперациясининг хўжайинлари қишлоқ меҳнатчиларининг ўзларидир. Мана хўжайин ким! Ҳозир буни унутиб қўйиб фақат бошлиқларга қандай қилиб яхшироқ хизмат қилишни ўйлайдиганларни эса матлубот кооперациясидан қувлаб чиқариш керак. Зотан етиштирилган маҳсулотни сотишда катта қийинчиликларга дуч келаётганлиги, маҳсулотни қабул қилишдан бош тортилаётганлиги хусусида аҳолидан шикоятлар тушаётгани тасодифий эмас, ўртоқлар. Кўпгина регионларда, қишлоқларда савдо яхши ташкил этилмаган, аҳолини ҳатто энг зарур товарлар билан таъминлашда ҳам узилишларга йўл қўйилаётир.

Матлубот кооперацияси фаолиятини тубдан қайта қуриш зарурати аллақачоноқ етилган. Бугун биз, аслида, уни чинакам кооператив демократик негизда қайта тиклаш ҳақида гапиришимиз керак. Кооперация тўғрисидаги Қонун бунинг учун мустаҳкам ҳуқуқий негиз яратади. Бинобарин, матлубот кооперациясини бутун чоралар билан ривожлантириш учун янги кенг имкониятлардан фойдаланиш лозим.

Ўртоқлар! Қишлоқ хўжалик фанимизнинг вазифалари ҳақида бироз тўхталиб ўтмоқчиман. Ўз-ўзидан маълумки, бошқаришнинг маъмурий системасини фан соҳасига татбиқ этиш мумкин эмас эди, бу система илм-фанга етарли баҳо бермади, баъзан эса уни мутлақо тан олмади. Ҳозир аҳвол тубдан ўзгараётир, бинобарин, ҳар қандай қароримиз илмий асоссиз бўлиши мумкин эмас. Ишлаб чиқаришнинг ўзи интенсивлашиб борган сари фан ютуқларидан тобора кўпроқ фойдаланадиган бўлиб қолмоқда, кооперация эса тобора кўпроқ хилма-хил формаларни касб этмоқда. Бизда эҳтиёжнинг ўсиши билан бир қаторда имкониятлар ҳам кўпайди. Ҳозир агросаноат комплекси илмий муассасаларнинг кенг шохобчаларига эга.

Аммо аграр фани ва айниқса, иқтисодий фан практика талабларидан жиддий орқада қолмоқда. Бу гап назарий тадқиқотларга ҳам амалий ечимларга ҳам тааллуқлидир. Ҳозир фан олдида тадқиқотларнинг назарий даражасини жиддий ошириш ва ишлаб чиқариш билан мустаҳкам боғланишдан иборат бир-бири билан боғлиқ иккита вазифа турибди. Бизга кооперациянинг замонавий назарияси, меҳнатга ҳақ тўлашдаги текисчилик ва ишлаб чиқариш воситаларига нисбатан эгасизлик сингари иллатларни бартараф этишнинг самарали методлари жуда зарур бўлиб қолди. Ижтимоий ва шахсий, майда ва йирик ишлаб чиқариш ўртасидаги нисбатлар сингари масалалар, интенсивлаштириш ва экология, технология ва экономика масалалари тезда асослаб берилиши керак. Кооперация доирасида манфаатлар механизмини, иқтисодий ва социал мақсадлар ўртасидаги, фанни инсонийлаштириш ва иқтисодийлаштириш ўртасидаги зиддиятларни бартараф этиш проблемаларини ва бошқа муаммоларни активроқ ишлаб чиқиш керак.

Ўтган йил июль ойида партия Марказий Комитети билан ҳукумат аграр фанни ривожлантириш ҳақида қарор қабул қилдилар. Аммо бу ҳужжатда баён қилинган тадбирлар ҳамон сусткашлик билан амалга оширилаётир. Илмий таъминот марказларини ташкил этиш, куч ва воситаларни устун йўналишларга жамлаш, фан соҳасига истеъдодли ёшларни жалб қилиш, илмий муассасаларни хўжалик ҳисобига ва ўз харажатларини ўзи қоплашга изчил равишда ўтказиш билан боғлиқ барча масалаларнинг ҳал этилишини тезлаштиришимиз керак. Мамлакатда ҳамма ўзи пул ишлаб топиши, пул сўраб банкка бормаслиги лозим.

Ўртоқлар! Сизларнинг съездингиз СССРда Кооперация тўғрисидаги қонун лойиҳасини ва колхознинг намунавий Устави лойиҳасини муҳокама қилади. Ана шу ҳужжатларнинг қоидалари қайта қуришнинг моҳиятини акс эттириши, мамлакатда кооператив ҳаракатини янада ривожлантиришга хизмат қилиши ғоят муҳимдир. Колхоз ички қурилишини такомиллаштириш юзасидан кўпгина таклифлар айтилди. Ўйлайманки, бу ерда, съездда ҳам кўпгина амалий мулоҳазалар айтилади. Колхозлар Иттифоқ кенгашининг раиси Иван Иванович Кухарь докладида Уставга киритиладиган ўзгартишлар ҳақида батафсил гапирилади. Мен сизларнинг эътиборингизни айрим масалаларгагина жалб қилиб ўтмоқчиман.

Аввало колхоз демократияси ҳақида. Биз бу демократияни чуқурлаштириб, бу билан умуман қайта қуришни мустаҳкамлаймиз. Демак, колхоз ички турмушини янада демократиялаштириш масаласини ҳам ана шу нуқтаи назардан кўриб чиқиш керак бўлади.

Нима учун бу ҳақда гапиришга тўғри келаётир? Чунки маъмуриятчилик ва четдан аралашавериш натижасида колхоз демократик моҳиятининг асосларига путур етган эди. Энг муҳим туйғу — хўжайинлик туйғуси, деҳқоннинг колхоз ишлари ҳақида ғамхўрлик қилиш туйғусига путур етган эди. Колхоз ишлари муҳокама қилинадиган, раис сайланадиган йиғилишларга бефарқлик шундан далолат бермайдими, ахир? Хўжаликларнинг учдан бир қисмида ана шу йиғилишларни ўтказиш юзасидан Уставда белгиланган муддатларга риоя қилинмайди. Хўжаликлар раҳбарлари ҳам коллектив олдида ҳисобот бериб туриш кераклигини унутиб қўйиб, колхозчиларнинг фикрлари билан ҳисоблашмасдан иш кўрадиган бўлиб қолдилар.

Бу эса энди колхоз эмас, ўртоқлар. Ўзлари бошчилик қилаётган одамларни бахтли қилдик, деб ўйлаётган раҳбарлар оғир аҳволга тушиб қолишлари мумкин. Аксинча, мамлакатимиздаги кооператив ҳаракатининг бутун тарихи истеъдодли раҳбарлар одамларнинг ташаббускорлигига таяниб колхозларни ривожлантиришда, социал иқтисодий вазифаларни ҳал этишда катта мақсадларга эришганликларини кўрсатиб турибди. Халқдан ажралиб қолган киши озиқ-овқат маҳсулотлари етиштиришни кўпайтиришни таъминлай олмайди. Иш учун жон куйдирадиган, одамларга яқин бўлган ва колхоз ёки совхоз ҳамиша олға бориши учун фидойилик билан меҳнат қиладиган раҳбарни одамлар қўллаб-қувватлайдилар, лаббай, деб жавоб берадилар, ҳамиша тушунадилар ва ҳатто кечирадилар ҳам.

Кооперация тўғрисидаги Қонун лойиҳасида хўжаликни юритишнинг иқтисодий асосларига негиз бўладиган кўпгина принципиал янги қоидалар бор. Буни ҳам Уставда пухта мустаҳкамлаб қўйиш лозим. Хуллас бошқариш органлари ишлаб чиқариш ва харид қилиш структурасига маъмурий йўл билан эмас, балки иқтисодий воситалар системаси орқали таъсир кўрсатишлари керак. Шу сабабли тегишли маҳсулотларни харид қилиш бўйича давлат буюртмаси шартнома асосида ҳамда колхозлар матлубот кооперацияси, бозор билан янада яқиндан ҳамжиҳатлик қилишлари, саноат корхоналари билан бевосита алоқаларини кенгайтиришлари кераклигини ҳисобга олган ҳолда жойлаштирилади. Бу эса уларнинг демократик табиатига, кооперация принципларига ва бошқаришнинг иқтисодий методларига мос бўлиб тушади.

Ўртоқлар, кооперация тўғрисидаги Қонун ва колхоз Устави колхозларнинг мустақиллигини гарантиялайдиган ҳуқуқий негизлар бериши керак. Лекин ҳуқуқий актлар — ҳали гарантияларнинг ўзи эмас, балки фақат шарт-шароитларгина холос. Маъмуриятчилик ва колхозлар ҳуқуқларининг ортиқча чеклаб қўйилишига уларнинг мустақиллигини ҳимоя қилувчи ҳуқуқий ҳужжатлар умуман йўқлиги сабаб бўлгани йўқ, албатта. Бундай ҳужжатлар бор эди, лекин улар доимо бузилиб келди. Ҳаёт шундан далолат берадики, яхши қонунлар ва уставларнинг бўлиши кифоя эмас, уларга риоя қилишни ўрганиш керак. Бу эса ҳозир энг муҳимдир, ўртоқлар, — фақат ишлаб чиқариш, колхоз демократияси соҳасида муҳим бўлиб қолмай, бутун мамлакат учун ҳам муҳимдир.

Ўртоқлар! Ўз нутқимни тугаллар эканман, ҳозирги пайтнинг муҳимлиги ва масъулиятли эканлигини яна бир бор таъкидлаб ўтмоқчиман. Биз қайта қуриш соҳасида жуда катта ишни, кооперацияни бутун чоралар билан ривожлантириш ишини бошладикки, бу иш социализмни янгилаш билан чамбарчас боғлиқдир. Аммо бу иш ҳар қанча муҳим, ҳар қанча принципиал бўлса-да, қуруқ мақсад эмас. Бу иш энг асосий нарса — инсон бахт-саодати йўлида, халқ турмушининг барча моддий ва маънавий жиҳатларини — меҳнат шароитини, овқатланишни, турмушни, дам олиш ва маданиятни, инсон ҳаётини тўлақонли, завқли, тўкис қиладиган ҳамма нарсаларни яхшилаш йўлида олиб борилаётир.

Биз демократиялаш ва ошкораликни, иқтисодий ислоҳотни, халқ ижодиётини авж олдиришни, ҳар бир жўшқин ташаббусни, тузумимизнинг чексиз имкониятларини, унинг тамомила инсон манфаатларига бўйсундирилганлигини очиб бериш учун қудратли омиллар деб биламиз.

Ҳа, биз бугун кўп нарсаларга янгитдан баҳо беришимиз, кўп нарсалар ҳақида қайта мулоҳаза юритишимиз, ҳаётимизга тўсқинлик қилаётган ва ҳаётимиз мазмунига путур етказаётган ҳамма нарсалардан воз кечишимиз керак. Аммо бу социализмдан, унинг идеаллари ва принципларидан воз кечиш эмас, балки уларни босиб қолган зангдан тозалашдан иборатдир. Биз социалистик принциплар пок, мусаффо бўлган тақдирдагина жозибали бўлишини биламиз. Биз буни унутишга ҳаққимиз йўқ. Шу сабабли бюрократизм ва маъмуриятчиликни, социал лоқайдлик ва қарамликни қатъият билан бартараф этиш, ҳаракатимизга тўсқинлик қилаётган ҳамма нарсаларни йўлдан олиб ташлаш, инсон ташаббусини, ҳар бир новаторона фикрни, ҳар бир дадил ечимни улуғлаш биз учун шу қадар муҳимдир.

Биз социалистик жамиятнинг ленинча қиёфасини — энг инсоний ва энг адолатли жамият қиёфасини қайта тиклай оламиз ва тиклашимиз шарт. Биз қайта қуришнинг революцион принципларига: кўпроқ ошкоралик, кўпроқ демократия, кўпроқ социализм бўлсин деган принципларга қатъият билан ва оғишмай амал қилаверамиз.

Партия ва халқ янада зўр ғайрат билан ўтказадиган йўлнинг ғоят катта кучи ана шунда ўртоқлар.

(Нутқ зўр эътибор билан тингланди ва давомли қарсаклар билан бир неча бор бўлиниб турди).

М. С. ГОРБАЧЕВ

Х. М. САНГИНЕТТИ БИЛАН УЧРАШДИ

М. С. Горбачев 22 март куни Кремлда Уругвай президенти Хулио Мариа Сангинетти билан учрашди. Бу — ҳозир бутун дунёни қизиқтираётган муаммолар тўғрисида масъулият билан ва кенг миқёсда ўйлаётган икки давлат арбобининг фикрларга бой, расм-русумлардан холи суҳбати бўлди. Улар фикрларнинг яқинлиги ва ҳатто бир-бирига ўхшашлигини таъкидлашдан иймонишмади, чунки ўз мамлакатлари тарихининг, географик ҳолатининг хусусиятларини, бошқа давлатлар билан алоқаларини, ўз халқлари ва халқаро ҳамжамият олдидаги масъулиятни тўла англаган ҳолда ўз мамлакатларининг баб-баравар намояндалари эдилар. Масалаларнинг ўртага қўйилиши ва суҳбатда уларга ёндашувнинг ўзи ғоят хилма-хил жамиятларда содир бўлаётган бир-бирига ўхшаш жараёнларни келтириб чиқараётган ҳозирги дунёнинг объектив равишда ўзаро боғлиқ эканлигини яққол ифода этиши мумкин. Чунки ана шу жараёнларда эски аср охири ва янги аср бошларида жаҳондаги ўзгаришларнинг характери, цивилизация тараққиётининг жаҳоншумул омиллари акс этмоқда.

Суҳбатдошлар СССРдаги қайта қуришнинг ва Лотин Америкасидаги, Уругвайдаги демократик ўзгаришларнинг халқаро аҳамияти нуқтаи назаридан ўз мамлакатларининг ички проблемалари тўғрисида бир-бирларига ахборот бердилар. М. С. Горбачев президентнинг илтимосига кўра қайта қуриш концепцияси ва сиёсати қандай шаклланганлиги, қандай сабабларга кўра социализм принципларидан чекиниш содир бўлганлиги уни ривожлантиришга тўсқинлик қилган ҳолатлар қандай юзага келганлиги, шахсга сиғиниш ва турғунлик даври иқтисодий механизмга, социал муносабатларга, маънавий соҳага, одамларнинг психологиясига қандай таъсир қилганлиги, бунинг натижасида жамият ривожланмай қола бошлаганлиги тўғрисида сўзлаб берди.

Қайта қуриш мантиқи одамларни қўзғатиш, уларни лоқайдликдан, социал пассивликдан холи қилиш ва мамлакат бутун турмушини сифат жиҳатидан янгилаш йўлларини излаб топишга жалб қилиш учун ўткир танқид ва ўз-ўзини танқидни тақозо этди. Ошкоралик ўз тарихимизни ҳаққоний ўзлаштириб, жамиятнинг ҳозирги аҳволини у амалда қандай бўлса шундай ҳолда кўришимизга, сабоқ чиқариб олишимизга, хатоларни такрорламаслигимизга ҳамда юқоридан қуйигача демократиялаш асосида реалистик сиёсат олиб боришимизга имкон беради. Демократиялашга универсал тус бермай, ошкораликни бутун чоралар билан авж олдирмай туриб, жамият доимо актив ҳолатда, жўшқин ривожланиб боришига эришиш мумкин эмас, бошланган ишнинг муқаррарлигини таъминлаб бўлмайди. Бу осон бўлмади, ғоявий олишувларни ниҳоятда кучайтириб юборди, бундай олишувлар ҳали ҳам босилгани йўқ, чунки одамлар фавқулодда, экстремал вазиятларда юзага келган нарсалар нима учун нормал шароитларда ҳам сақланиб қолганлигини, меҳнаткашлар давлати унинг ўзи вужудга келтирган омманинг маълумот ва демократик потенциалидан нима учун узоқ вақт мобайнида тегишлича фойдаланмаганлигини охиригача аниқлаб олишни истамоқдалар.

Мана шуларнинг ҳаммасини идрок этиш бутун бир чора-тадбирлар ва принципиал қарорлар системасини ишлаб чиқиш имконини бердики, булар кенг қамровли қайта қуриш асосини ташкил этди. Ҳали ҳамма нарса ҳам пишиқтирилган эмас. Масалан, XIX партия конференциясида сиёсий устқурмани чуқур реконструкция қилиш билан шуғулланиш лозим бўлади.

Қайта қуриш ғоялари жамиятни бошланган ҳамда олдинда турган шу қадар янги ва кенг миқёсли ишлар билан кўмиб ташладики, бунда айни шунга мос ижтимоий онгни шакллантириш муаммоси жуда ўткир бўлиб қолди. Ҳамма нарсани бирданига ҳал этишга интилишдек экстремизм ҳам, қийинчиликлар тазйиқи остида ва қаршилик кўрсатиб, жараёнларни секинлаштириш, ҳатто тўхтатиб қўйиш йўлидаги уринишлар ҳам номақбул эканлигини англаб етиш ижтимоий онгнинг энг муҳим қисми бўлиб қолиши керак. Қайта қуриш жараёнларининг барқарорлигини таъминлайдиган энг мақбул суръатларни топиш — сиёсий тажриба ҳамда назарий имкониятларга эга бўлган партиянинг вазифаси ва ғоят катта масъулиятидир.

Биз «орзу-умидлар революциясини» юзага келтирдик ва совет гражданларининг позициясида революцион бурилишни таъминлашимиз лозим. Шундай қилинмаса, умидлар шунчаки орзу бўлиб қолаверади. Энди ҳеч ким орқага буриб юборишга муваффақ бўла олмайди. Аммо бу осон бўлади, деган маънони билдирмайди. Олдинда катта қийинчиликлар турибди. Сиёсат миллионлаб кишиларга бориб етди. Бошқача қилиб айтганда, чинакам катта сиёсат бошланди. Ҳозирги раҳбарият танлаб олинган йўлга содиқдир ва ҳамма иш ўйлаб қўйилганидек бориши учун кучини аямайди.

Х. М. Сангинетти Совет Иттифоқи дуч келган муаммолар хусусида интернационал тажриба ва Уругвай тажрибасини мисол қилиб келтириб, бир қанча мароқли фикр-мулоҳазаларни билдирди. Совет Иттифоқида рўй бераётган жараён нима учун Уругвайдагиларни ҳам, бошқа мамлакатлардагиларни ҳам жуда қизиқтираётганлигини тушунтириб, Совет жамияти қанчалик барқарор бўлса, демак Совет—Америка муносабатлари ва халқаро муносабатларда ҳам аҳвол шунчалик қулай бўлади, деди. Қуролсизланиш, капитал маблағни ҳарбий соҳадан граждан соҳасига ўтказиш истиқболи ва пировард натижада жаҳон савдосидаги, дунё экономикасидаги бутун вазиятнинг яхшиланиши ҳам шунга боғлиқ.

М. С. Горбачев Вашингтонга қилган визити таассуротларини гапириб, менинг фикримча, Қўшма Штатларнинг жамоат ва сиёсат доиралари СССР билан муносабатларни яхшилаш зарурлигини англамоқдалар деди. Совет Иттифоқи ҳам Қўшма Штатларнинг жаҳондаги реал ролини, унинг бошқа мамлакатлар билан алоқаларини, жаҳон ҳамжамиятига дахлдор масалаларда СССР ва АҚШ ҳамкорлигининг аҳамиятини эътиборга олиб, бундан буён ҳам амалий равишда ҳаракат қила беради.

М. С. Горбачев Марказий Америкадаги аҳволни бартараф этишга нисбатан СССРнинг позициясини яна баён этиб берди: қандай қилиб Никарагуа Қўшма Штатларга ва умуман Ғарбий Ярим шарга таҳдид қила олишини ҳеч қачон тушуна олмаймиз. Гўё можаронинг сабабларида ва уни бартараф этишга тўсқинлик қилишда «Москванинг қўли» бор деган бемаъни тасаввурга ҳеч қачон қўшилмаймиз. Мазкур регионга нисбатан СССРнинг ҳеч қандай ҳарбий-сиёсий режалари йўқ, Никарагуа раҳбарияти билан муносабатларимизда ҳатто бу мавзу ҳеч қачон пайдо ҳам бўлмаган. Бунинг бизга нима ҳожати бор? Қўшма Штатларни ёки Лотин Америкасидаги бошқа биронтасини ножўя иш қилишга ундаш учунми? Биз авантюрачилар эмасмиз. Ниҳоят, суверен давлатга ўзи мақбул кўрмаётган бошқариш системасини тиқиштириш сиёсатини тушуниш ва унга қўшилиш мумкин эмас.

М. С. Горбачев контадора жараёни билан Гватемала битимини қатъиян қўллаб-қувватлаётганлигини таъкидлади, Лотин Америкаликларнинг ўзлари ишларини тартибга солиб, бир қарорга келадилар, деб ишонч билдирди. У Вашингтондаги учрашув вақтида президент Рейганга қилган таклифлари тўғрисида Ҳ. М. Сангинеттига ахборот берди. СССР ҳеч қачон Сальвадор ва Гватемала қўзғолончиларига ҳеч қандай қурол етказиб бермаганлигини таъкидлади.

Суҳбатда қуролсизланиш тўғрисида СССР билан АҚШ ўртасидаги музокараларга оид масалалар ҳам интернационал манфаатдорлик позициясидан тилга олинди. Биз бу масалаларга ялпи хавфсизликни таъминлаш позициясидан ҳам, дунёдаги иқтисодий аҳволни нормаллаштириш позициясидан ҳам, «ривожланиш учун қуролсизланиш» концепцияси руҳида ёндашмоқдамиз, деди М. С. Горбачев. У СССР ҳам, АҚШ ҳам ўртача ва камроқ олислик ракеталари тўғрисидаги шартномани имзолайди, деб ишонч билдирди. Шу кунларда Э. А. Шеварднадзе Вашингтонда олиб бораётган музокаралар президент Рейганнинг Москвага келишига қадар стратегик ҳужум қуролларига доир шартномани тайёрлаш учун реал имконият бор-йўқлигини, Афғонистон теварагидаги, Яқин Шарқдаги аҳволни бартараф этиш масалалари, бошқа энг муҳим масалалар юзасидан аҳдлашиб олишга муваффақ бўлиш-бўлмаслигини кўрсатади. Ҳар ҳолда биз бунинг тарафдоримиз. Шу йилнинг ўзидаёқ химиявий қуролни тақиқлаш ва тугатиш тўғрисидаги халқаро конвенцияни тузиш мумкин, деб ҳисоблаймиз. Европада оддий қурол-яроғларни ва қуролли кучларни камайтиришга алоҳида аҳамият беряпмиз, НАТОнинг кейинги сессиясида намоён бўлган салбий жиҳатларга қарамай, бунда ҳам мўлжалланаётган имкониятларни кўриб турибмиз. Улар Брюсселда СССРнинг ташаббускор сиёсатини қандай қилиб тўхтатиш тўғрисида кўпроқ ўйладилар. Агар улар ўзларининг қизиқарли таклифлари билан шундай қилишни истаганларида, биз буни фақат табриклаган бўлур эдик. Аммо ҳозирча бошқа бир нарсани реал қуролсизланиш йўлларини излашга тўсқинлик қилишга уринишларини кўряпмиз.

Дунё ўзгариб кетди ва шундай ўзгариб бормоқдаки, интернационал муҳитни соғломлаштиришга бўлган эҳтиёж тобора кўпроқ заруратга айланиб қолмоқда. Халқлар кескинликка, қуролланиш пойгасига, иқтисодий мушкулликларга тоқат қилишни истамаяптилар. Ана шу кайфиятларни пайқаб олиб, тегишли хатти-ҳаракатларда акс эттириш сиёсатчиларнинг вазифасидир. Жаҳондаги ўзаро алоқаларда ижобий жиҳатлар кўпаймоқда. Турли ҳаракатлар ва мамлакатлар мана шу ижобийликни ошириш учун коллектив равишда ва ҳар бири алоҳида кўп иш қилишлари мумкин. Биз қўшилмаслик ҳаракатининг мустақил ҳиссасига айниқса катта умид боғлаймиз. Совет—Америка муносабатлари қанчалик муҳим бўлмасин, жаҳон сиёсатини фақат шундангина иборат қилиб қўйиш мумкин эмас.

Пировардида М. С. Горбачев Уругвай президентининг СССРга қилган визити якунларидан совет раҳбариятининг умумий мамнуниятини изҳор этди. Олий даражадаги мулоқот бошланди, бу эса ўзаро манфаатлар ва ташвишларни эътиборга олиб, муносабатларни яхшироқ ўрнатишга ҳамда баб-баравар ҳаракат қилиб, халқаро сиёсатдаги соғлом тенденцияларни мустаҳкамлашга имкон беради. Президент Сангинетти бўлиб ўтган учрашувни ҳозирги дунёда турли мамлакатлар ва халқлар ўртасидаги алоқалар чамбарчас бўлиб қолган шароитда ҳар қандай масалалар хусусидаги сиёсий суҳбатни қандай олиб бориш мумкин ва лозимлигининг намунаси, деб баҳолади.

(ТАСС).

ВИЗИТ ДАВОМ ЭТМОҚДА

22 март куни Х. М. Сангинетти Қрим тепалигидаги виставка залида Уругвай рассомлари кўргазмаси очилиши маросимида қатнашди. Президент Третьяков давлат галереясига совға сифатида асарлари шу кўргазмага қўйилган рассом Хосе Гурвичнинг ҳайкалини ҳадя этди.

* * *

Меҳмон Кремль девори ёнидаги Номаълум солдат қабрига гулчамбар қўйди.

* * *

Кечқурун Х. М. Сангинетти ва унинг рафиқаси ССР Иттифоқи Большой театрида балет кечасида ҳозир бўлдилар.

Бу ерда меҳмонлар билан бирга КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси А. А. Громико рафиқаси билан, бошқа расмий кишилар ҳам бўлдилар.

(ТАСС).

Бахтиёр болалик учун

Нукусда В. И. Ленин номидаги Совет Болалар фонди Қорақалпоғистон бўлимининг таъсис конференцияси бўлиб ўтди. Автоном республика Болалар фонди бўлимининг правлениеси сайланди. Қорақалпоғистон АССР Олий Совети Президиумининг Секретари Г. А. Аннақличева правление раиси бўлди.

Конференцияда Қорақалпоғистон область партия комитетининг биринчи секретари К. С. Саликов нутқ сўзлади.

(ЎзТАГ).

РАКЕТАЛАР ҚАНДАЙ ТУГАТИЛАДИ

ОЛМАОТА, 21 март. (ТАСС мухбири). Қизил Байроқ орденли Ўрта Осиё ҳарбий округининг қўмондонлиги бугун уюштирган матбуот конференциясига журналистлар, ёзувчилар, бошқа ижодий союзларнинг вакиллари таклиф қилиндилар. Матбуот конференциясида ҳарбий кенгаш аъзоси — округ сиёсий бошқармасининг бошлиғи генерал-майор Г. И. Чучкалов сўзга чиқди. У ГДР ва ЧССР территориясидаги жанговар навбатчиликдан олинган оператив-тактик ракеталар ортилган темир йўл составлари Сариўзак станциясига келганлигини эслатиб, ўртача ва камроқ олислик ракеталарига доир шартнома ратификация қилингандан кейин мана шу ракеталар қандай йўқотилиши тўғрисида муфассал сўзлаб берди.

Сариўзак районида фақат учирувчи ракеталар билан учириш контейнерлари йўқ қилинади. Ядро зарядларига келганда шуни айтиш кераккки, улар бу ерга олиб келинмади ва шартномага мувофиқ улар фойдали тарзда ишлатилади. Учирувчи ракеталар йўқ қилингандан кейин қолган ҳамма нарсалар йиғилиб, қайтадан эритишга юборилади.

Ракета комплексларининг қолган техникасидан халқ хўжалигида фойдаланиш мўлжалланмоқда. Масалан, қудратли шатакчи машиналар вездеходларга, кўтариш кранларига ва бошқа мураккаб агрегатларга айлантирилади. Ракеталарни тугатиш шартларининг аниқ бажарилишини Америка экспертлари (худди шунингдек АҚШда совет экспертлари) кузатиб турадилар.

Матбуот конференциясида Қозоғистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари У. Д. Жонибеков, бошқа масъул партия ходимлари ҳозир бўлдилар.

КОЛХОЗЧИЛАРНИНГ БУТУНИТТИФОҚ IV СЪЕЗДИ

ХЎЖАЛИК ЮРИТИШ ВА БОШҚАРУВНИ ДЕМОКРАТИЯЛАШНИНГ ЯНГИ ШАРОИТЛАРИДА КОЛХОЗЛАР СОЦИАЛ-ИҚТИСОДИЙ ТАРАҚҚИЁТИНИ ЖАДАЛЛАШТИРИШ ТЎҒРИСИДА СССРдаги КООПЕРАЦИЯ ТЎҒРИСИДА ҚОНУН ЛОЙИҲАСИ ҲАМДА КОЛХОЗНИНГ НАМУНАВИЙ УСТАВИГА ЎЗГАРТИШЛАР

Иттифоқ колхозлар кенгашининг раиси И. И. КУХАРЬ доклади

КПСС Марказий Комитети Бош секретари Михаил Сергеевич Горбачевнинг сермазмун нутқини ҳаммамиз зўр эътибор билан тингладик. Унда экономикани ривожлантириш масалалари чуқур ва ҳар томонлама таҳлил этилди, совет жамияти барча қирраларини қайта қуришнинг ўз кўлами ва революцион моҳияти жиҳатидан улкан вазифалари баён этилди. Нутқда кооперация ҳақидаги ленинча ғоялар ҳозирги босқичга мувофиқ тарзда ривожлантирилди, кооперациянинг мамлакат социал-иқтисодий тараққиётини жадаллаштириш, демократиялашни, ишлаб чиқаришни бошқаришни кучайтиришдаги катта потенциал имкониятлари ва тобора ўсиб бораётган роли кўрсатиб берилди.

Социалистик системанинг ажралмас таркибий қисми бўлган колхозлар ҳақидаги юксак баҳо ҳар биримизнинг қалбимизни тўлқинлантириб юборди. Колхозчиларнинг сайловолди йиғилишлари ва конференцияларида, республика съездларида партиянинг жадаллаштириш, қайта қуриш ва демократиялашга қаратилган йўли колхозчи-деҳқонлар томонидан тўла-тўкис қўллаб-қувватланди ва қизғин маъқулланди. Чунки бу йўл уларнинг манфаатларига, орзу-умидларига мос бўлиб, колхоз ишлаб чиқаришини жадал юксалтиришга реал имконият яратади.

Колхозчиларнинг Бутуниттифоқ учинчи съездидан буён орадан қарийб 19 йил ўтди. Шу давр мобайнида колхозлар фаолиятида жиддий ўзгаришлар рўй берди. Уларнинг ишлаб чиқариш потенциали янада қудратлироқ ва сифатлироқ бўлди. Қишлоқни социал қайта қуришда сезиларли силжишга эришилди. Билим даражаси жиҳатидан қишлоқ аҳолиси ҳозирги пайтда шаҳар аҳолиси даражасига яқинлашиб қолди.

Ҳозирги давр, деб таъкидлади докладчи, колхозлар тараққиётида чинакам янги босқичдир. КПСС Марказий Комитети 1985 йил апрель Пленуми ва партия XXVII съезди новаторларча қарорлари таъсирида бутун аграр секторда бўлганидек, колхозларда ҳам ишлар муваффақиятли юриша бошлади.

Хўжалик юритишнинг иқтисодий усулларига ўтиш, меҳнатни рағбатлантиришнинг пудрат шаклларидан фойдаланиш, агросаноатни интеграциялаш ва демократияни чуқурлаштириш деҳқонларнинг меҳнат активлигини ўстиришга сезиларли омил бахш этди.

1986—1987 йилларда колхозларда қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулоти ўртача йиллик ҳажми ўн биринчи беш йилликнинг ўртача йиллик ҳажмига нисбатан 11 процент кўпайди. Бунда дон етиштириш 15 миллион тонна, гўшт етиштириш 700 минг тонна ёки 16 процент, сут 4,2 миллион тонна ёки 11 процент ошди

Афсуски, тўққизинчи, ўнинчи ва ўн биринчи беш йилликларда биз колхозларнинг ўсиб бораётган потенциалидан тўла-тўкис фойдалана олмадик. Жуда катта капитал маблағлар сарфланганига қарамасдан колхозларда ишлаб чиқариш ҳажмини ўстириш суръатлари тегишли тарзда оширилмади. Ўн биринчи беш йилликнинг сўнгги йиллари ва ўн иккинчи беш йилликнинг дастлабки икки йилида колхоз ишлаб чиқаришида сезиларли жонланиш бошланди ҳамда ўсиш суръатлари амалда икки ҳисса жадаллашди.

Колхозчиларнинг Бутуниттифоқ учинчи ва тўртинчи съездлари орасида ўтган даврда барча хўжаликлар ҳам баравар ривожланиш йўлидан боришмади.

Рўй берган аҳвол колхозлар фаолиятини танқидий нуқтаи назардан ҳар томонлама таҳлил этишни, уларни янада ривожлантириш йўлларини белгилашни, шу асосда қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқаришни ўстиришнинг юксакроқ суръатларига эришишни талаб этади.

Ўтган йилларда колхозларда ишлаб чиқаришнинг тасдиқланган план кўрсаткичларидан орқада қолиш сабаблари оз эмас. Лекин асосий сабаб иккита.

Инсон омили узоқ вақт мобайнида етарли баҳоланмади. Колхозларнинг материал-техника базаси мустаҳкамланиб борди, унинг сифати ўзгарди, кадрларнинг билим даражаси ва касб малакаси ошди, бироқ меҳнатни ташкил этиш формаси кўп йиллар давомида амалда ўзгармай қолаверди, аксарият ҳолларда иш ҳақи хўжалик юритишнинг пировард натижалари билан боғланмади. Меҳнатни ташкил этишнинг пудрат шакллари ва олинган маҳсулотга қараб ҳақ тўлаш моҳиятига ўз вақтида тушуниб етилмади ва тегишлича қадрланмади. Бу усуллар кейинги йиллардагина кенг жорий этила бошлади.

Янгича ишлаш афзалликларини исботловчи мисоллар оз эмас, дея таъкидлади докладчи. Лекин меҳнатни ташкил этиш ва рағбатлантириш замирида энг катта резерв яшириниб ётганлиги, худди ана шу рағбатлантириш ва манфаатлар системаси орқали колхозчиларнинг меҳнат активлигини сезиларли даражада ошириш мумкин эканлигини ҳозирги пайтда ҳам аксарият хўжаликлар англамаётганликлари ташвишлантирарли ҳолдир.

Шундай қилиб, узоқ вақт давомида меҳнатни ташкил этишнинг паст даражаси сақланиб қолгани, пировард натижалардан тўғридан-тўғри моддий манфаатдорлик йўқлиги оқибатда бефарқлик, беғамлик, қарамлик ҳолларига олиб келди.

Шу билан бирга деҳқон ўз иш жойига соҳиблик, ўз колхозига соҳиблик, ер соҳиби туйғуларидан маҳрум бўла борди. Съездлар ўртасидаги даврда колхозлар ўз олдиларида турган вазифаларни бажара олмаганликларининг иккинчи асосий сабаби ана шу эди.

Шундан сўнг Иттифоқ колхозлар кенгашининг раиси мамлакат озиқ-овқат комплексини ривожлантиришнинг асосий омилларига тўхталиб ўтди. Партия XXVII съезди қишлоқ хўжалиги олдига ялпи дон тайёрлашни 250—255 миллион тоннага етказиш вазифасини қўйди. Бу вазифани ҳал этишда колхозлар асосий ролни эгаллашлари керак.

Мойли экинлар, қанд лавлаги, пахта, каноп етиштириш алоҳида эътиборни талаб этади. Бундай экинлардан ҳосил олишдаги аҳвол ҳозирча қаноатланарли эмас.

Мева-сабзавот ва картошка етиштириш ҳажмини, айниқса сифатини оширишда ҳам сезиларли силжишга эришмоқ лозим.

Мелиоратив ҳолати яхшиланган ерлардан, айниқса суғориладиган майдонлардан самарали фойдаланишга алоҳида эътибор бериш керак.

Чорвачилик колхоз ишлаб чиқаришининг энг муҳим тармоқларидан биридир. Кейинги йилларда бутун мамлакатда бўлганидек колхозларда ҳам гўшт, сут етиштириш суръатлари ўсди, фермалар маҳсулдорлиги ошди. Шунга қарамай мамлакат колхозларида чорвачиликни интенсивлашда туб ўзгаришларга эришилгани йўқ.

Буларнинг ҳаммаси ишлаб чиқариш маданияти пастлигининг, технология ва ишлаб чиқариш интизоми қўпол тарзда бузилаётганлигининг, озуқа базаси талабга жавоб бермаётганлигининг, баъзан эса тўғридан-тўғри хўжасизлик ҳолларининг оқибатидир. Ҳар бир колхозда озуқа етиштиришни кўпайтириш ва сифатини яхшилашга биринчи даражали аҳамият берилмоғи лозим.

Ҳозирги босқичда селекция-наслчилик ишларини такомиллаштириш чорвачиликни интенсивлашнинг энг муҳим йўналишларидан бирига айланмоқда. Чорвачилик самарадорлигини ошириш яна бир муҳим масалага — ишлаб чиқаришни ташкил этишнинг прогрессив шаклларини жорий қилишга кўп жиҳатдан боғлиқ.

Чорвачилик фермаларининг юқори унумли, чидамли машина ва ускуналар билан етарли таъминланмаганлиги таъкидланди. Кичик фермаларни механизациялаш масаласи ўткир бўлиб турибди. Бу фермаларда меҳнатни ташкил этиш ва ҳақ тўлашнинг пудрат шаклларини жорий қилиш қулай.

Колхозларда чорвачиликни ривожлантира бориб колхозчининг шахсий ёрдамчи хўжалигини ҳам унутиш ярамайди, деб таъкидлади докладчи. Ижара пудрати ва шартномалар тузиш йўли билан шахсий ёрдамчи хўжаликларда чорвачилик маҳсулотлари етиштиришни йўлга қўйган колхозлар тажрибаси диққатга сазовордир.

Хўжалик юритишнинг янги механизмини кенг жорий этиш шароитларида колхозлар олдида турган биринчи даражали вазифалардан бири техникага муносабатни тубдан ўзгартиришни таъминлашдан иборатдир. Хўжалик ҳисоби ва ўзини-ўзи пул билан таъминлаш усулига беғамлик ва бефарқлик ҳоллари мутлақо тўғри келмайди.

Тегишли технологияга доир машиналар комплексига тўла-тўкис эга бўлган тақдирдагина техникадан юксак самарали фойдаланиш мумкин.

Техникадан фойдаланиш самарадорлиги пастлигининг асосий сабабларидан бири уларнинг чидамлилиги талаб даражасида эмаслигидир. Техниканинг нархини ҳам тартибга солиш пайти келди.

Янги хўжалик механизми, колхозларга, корхоналар ва бирлашмаларга кенг мустақиллик берилаётганлиги қишлоқдаги бутун социал-иқтисодий аҳволни сезиларли даражада ўзгартирмоқда. Лекин янги иқтисодий механизм моҳиятини ҳозирча тушуниб етмаётган колхозлар ҳам, афсуски, оз эмас.

Кейинги йилларда партия томонидан кўрилган тадбирлар натижасида колхозлар экономикасида муқим ижобий ўзгаришлар кўзга ташланди. Шунга қарамай кўпгина хўжаликларнинг иқтисодий аҳволи қониқарсизлигича қолмоқда.

1989 йил 1 январдан бошлаб мустасносиз барча колхозлар, колхозлараро корхоналар ва ташкилотлар тўла хўжалик ҳисобига, ўзини-ўзи маблағ билан таъминлашга ўтказилади. Кўпчилик, ахир колхозлар кооперативлар сингари табиатан хўжалик ҳисобида ишловчи уюшмалар-ку, дейишлари мумкин. Ҳа, шундай. Лекин съездлар ўртасидаги даврда аксарият колхозлар давлат банкидан анчайин кредитлар олишганини, уларни қайтариб бериш муддати келганда эса ҳисобимизда пул йўқ қабилида елка қисганликларини сир тутиб бўлмайди. Эндиликда қарамликка қарши кураш олиб бориш зарурлигини ҳамма аниқ-равшан англаши керак.

Янги иқтисодий механизмнинг энг муҳим бўғинлари нарх ва узоқ муддатли иқтисодий нормативлардир. Агросаноат комитетлари, бирлашмаларнинг кенгашлари механизмнинг ана шу бўғинларига алоҳида эътибор ва эҳтиёткорлик билан мумуносабатда бўлишлари, ҳар бир хўжаликнинг ўзига хос хусусиятларини табиий-иқтисодий шароитларини ҳамда ишлаб чиқариш потенциалини ҳисобга олишлари, хўжалик юритишнинг тахминан тенг келадиган шароитларини яратишлари зарур. Нархлар ва нормативлар орқали давлатнинг, коллективнинг ва шахснинг манфаатларини ўзаро бирлаштириш лозим.

Ҳозир жойларда тўла хўжалик ҳисобига ва ўзини-ўзи маблағ билан таъминлашга ўтказилган хўжаликларда харид нархларига табақалаштирилган қўшимчалар ва иқтисодий нормативларни белгилаш ишлари ниҳоясига етказилмоқда. Бироқ ана шу мураккаб иқтисодий ишда янглишиш ва хатоларга йўл қўйилмайди деб ҳеч ким ишонч билан айта олмайди. Нормативларни ишлаб чиқиш муаммолари муҳокамасига колхозларнинг раҳбарларини кенгроқ жалб этиш лозим.

Докладчи таъкидлаб ўтдики, пудратни жорий этишда ҳозирча расмиятчиликлар кўп экан, қатор жойларда меҳнат коллективларининг колхоз правлениеси билан ўзаро муносабатларидаги хўжалик ҳисоби жиҳати ҳамон заиф бўғин бўлиб қолмоқда, ишлаб чиқариш нормаларини тасдиқлашда, нарх белгилашда катта хатоларга йўл қўйилмоқда. Пудрат коллективларида ўзини-ўзи бошқариш принципи бузилмоқда. Кўпчилик регионлар ва хўжаликларда меҳнатга натура ҳолида ҳақ тўлаш амалда қўлланилмаяпти ёки ниҳоятда кам фойдаланилмоқда.

Хўжалик юритишнинг янги шароитида зарар кўрувчи колхозлар муаммоси анча ўткир муаммо бўлиб қолмоқда. Бизнинг умумий вазифамиз қолоқ хўжаликлар фаолиятини яхшилаш юзасидан узил-кесил чоралар кўришдир. Ҳозирги пайтда бундай хўжаликлар учун молиявий имтиёзлар белгилаб қўйилган. Улар харид нархларига каттагина устама ҳақ олмоқдалар. Бироқ бу маблағлардан оқилона фойдаланиш, еб юбормаслик ва хўжасизликни қоплаш учун ишлатмаслик лозим.

Деҳқонларнинг хайрли анъаналарига мувофиқ илғор колхозларнинг қолоқларга оталиқ қилишидан кенг фойдаланиш мақсадга мувофиқдир.

СССР Давлат агросаноат комитети системаси ташкил этилганлиги интеграция жараёнларини ривожлантиришга сифат жиҳатдан янги омил бағишлагани докладда таъкидлаб ўтилди. Мавжуд тажрибадан эндиликда муайян хулоса чиқариш мумкин — колхозларнинг агросаноат бирлашмаларга кириши фойдали ҳамда иқтисодий жиҳатдан мақсадга мувофиқдир. Колхозларнинг қайта ишлаш саноати корхоналари билан бевосита алоқаларини кенгайтириш, пировард маҳсулотдан уларнинг умумий манфаатдорлиги агросаноат интеграциясини авж олдиришдаги бош йўналишдир. Айни пайтда хўжаликлар экономикасини мустаҳкамлашнинг бошқа бир резервига —ўз саноат ишлаб чиқаришига етарли баҳо бермаслик нотўғри бўлур эди.

Нотиқ қишлоқда ёрдамчи саноат ишлаб чиқаришини ривожлантириш қишлоқ хўжалиги билан яхши уйғунлашиб бораётганини ҳамда колхозлар экономикасини мустаҳкамлашга, уларда кадрларнинг муқим ўрнашиб қолишига ёрдам бераётганини таъкидлаб ўтди. Хўжалик юритишнинг янги шароитида кўпчилик колхозлар ёрдамчи саноат ишлаб чиқаришисиз узоққа бора олмайдилар, бу соҳани фаол ривожлантириш зарур. Бироқ шу ўринда тамомила қонуний бир савол туғиладики, уни СССР Госплани ва СССР Госснаби олдига қўйиш лозим. Колхозлар ўзларига зарур ускуналарни қаердан сотиб олишлари мумкин?

Колхозларга бинокорлик материаллари, айниқса ғишт жуда етишмай турибди. Бундай етишмовчиликнинг ўрнини хўжаликлар ўз ишлаб чиқаришлари ҳисобига тўлдиришлари мумкин эди, бироқ яна ўша вазият — ускуналарни қаердан олиш керак?

Ҳозирча қатор хўжаликларда социал инфраструктура заифлигича қолмоқда ва суст ривожланмоқда. Уй-жой қурилиши ҳамда турар-жой фондининг инженерлик ободончилиги даражасини ошириш алоҳида аҳамиятга эга. Колхозлар уй-жойларни барпо этиш планларини бажармоқдалар. Бироқ ҳали бу кам, якка тартибда уй-жой қуришни мумкин қадар кенгайтириш зарур. Бунинг учун қишлоқ аҳолисининг молиявий имкониятлари бор, колхозлар ҳам кўмаклашишга даъват этилгандирлар. Шунга қарамай қишлоқларда якка тартибда уй-жой қуриш кейинги йилларда асоссиз равишда қисқариб боряпти.

КПСС Марказий Комитети билан СССР Министрлар Совети шу масалага доир қарор қабул қилдилар, унда якка тартибда уй-жой қуришда корхоналар ва ташкилотларга ўз ходимларига моддий, молиявий ҳамда бошқа хил ёрдам кўрсатиш юзасидан кенг ҳуқуқлар берилган. Энди иш ўзимизга боғлиқ.

Аҳолини ёқилғи билан таъминлаш қишлоқнинг энг ўткир муаммоси бўлиб қолмоқда. Бу ерда қишлоқни газлаштириш ва электрлаштириш масалаларини алоҳида ажратиб кўрсатиш зарур. Қишлоққа маиший эҳтиёжлар учун тармоқдан келадиган газ ва электр энергиясини кўпроқ бериш зарурлигини ҳаётнинг ўзи қатъий талаб этаяпти.

Бугунги кунда қишлоқда мактабгача тарбия болалар муассасалари, маданият ва маиший хизмат кўрсатиш объектлари, амбулаториялар, поликлиникалар, магазинлар ниҳоятда етишмай турибди. Бу масалада СССР Соғлиқни сақлаш министрлиги, СССР Маданият министрлиги, СССР Халқ маорифи давлат комитети, Центросоюз ҳамда бошқа жамоат ташкилотлари ва идоралари колхозларга кўп жиҳатдан ёрдам беришлари мумкин ва шарт.

Матлубот кооперацияси ҳақида алоҳида айтиб ўтишга тўғри келади. Бу ташкилот энг аввало қишлоқ аҳолисига хизмат кўрсатишга даъват этилган. Бироқ у тобора район маркази ва шаҳарни кўзлаб иш тутаяпти. Сельполар асосан тугатилди, қишлоқлардаги кўпгина магазинлар ёпиб қўйилди. Центросоюз рўй берган мана шундай аҳволни махсус равишда кўриб чиқса ҳамда қишлоқда савдони яхшилаш юзасидан таъсирчан тадбирларни белгиласа чакки бўлмасди.

Мамлакатда амалга оширилаётган иқтисодий ислоҳот, ижтимоий ҳаётнинг барча соҳаларини қайта қуриш кадрлар олдига юксак талаблар қўймоқда. Партиямиз кадрларни танлаш ва тарбиялашга жуда катта аҳамият бермоқда. Ҳозирги пайтда колхоз раисларининг 85 процентдан ортиқроғи олий маълумотлидир. Уларнинг кўпчилиги ўнлаб йиллар давомида хўжаликларга муваффақиятли раҳбарлик қилиб келмоқдалар ва ҳақли равишда обрў-эътибор қозонганлар, Совет Иттифоқининг орден ва медаллари билан тақдирланганлар.

Шу билан бирга колхоз раисларини алмаштириш кўп рўй бераётганлиги бизни ташвишга солмаслиги мумкин эмас. Кадрлар масаласини ҳал этишда кўпроқ ошкоралик бўлиши даркор. Хотин-қизларни кўпроқ колхозларнинг раҳбарлари қилиб кўтариш истагини билдирамиз.

Бир неча оғиз сўз мутахассислар хусусида, ҳар бир колхозга 30 тадан ортиқроқ мутахассис тўғри келади. Бугунги кунда мутахассисларнинг аксарияти консультант, маслаҳатчилардир. Ташкилотчи бўлиш, бригадалар, фермалар, звеноларни бошқариш пайти келиб етди.

Бизнинг асосимиз, таянчимиз оммавий касб кадрларидир. Қишлоқ ҳунар-техника билим юртлари малакали кадрлар сафини тўлдиришнинг муҳим манбаи ҳисобланади. Улар колхозлар учун ҳар йили 300 мингдан зиёд ходим тайёрламоқдалар. Бироқ уларнинг фақат учдан бир қисмигина хўжаликларда муқим ўрнашиб қолаяпти. Билим юртларини битириб чиққанларнинг кўпчилиги Совет Армияси сафларидаги хизматдан кейин қишлоққа ишга қайтиб келмаяпти. Билим юртларида ҳам, ҳарбий қисмларда ҳам ёшлар билан фаолроқ иш олиб бориш, қишлоқ меҳнатига, қишлоқ касб-ҳунарига ҳурмат билан муносабатда бўлиш фазилатларини тарбиялаш керак.

Шубҳасиз, кадрлар билан таъминлашга мактабда асос солинади. КПСС Марказий Комитетининг февраль Пленуми ёшларни ўқитиш ва тарбиялашнинг, кадрларни тайёрлаш ва малакасини оширишнинг сифат жиҳатдан янгича бўлишига эришиш учун ўрта ҳамда олий мактабни қайта қуриш программасини белгилаб берди. Ҳар бир колхоз қишлоқ мактаби билан ўзаро яқин ҳамкорликда ҳаракат қилиши, ўқувчиларга таълим ва тарбия бериш сифатини ошириш билан, уларни мустақил ҳаётга тайёрлаш билан боғлиқ масалаларни устун даражада ҳал этиши лозим.

Шу ойда «СССРдаги кооперация тўғрисида» Қонун лойиҳаси умумхалқ муҳокамаси учун матбуотда эълон қилинди. Колхозлар кооперативларнинг устун даражадаги шаклидир. Шу сабабли съездимизда кўпмиллионли колхозчи-деҳқонлар номидан лойиҳага ўз муносабатимизни билдиришга батамом ҳақлимиз.

Мазкур ҳужжатнинг асосий қоидалари, моддаларининг мундарижаси кўрсатиб турибдики, Қонун лойиҳаси кооперация ҳақидаги ленинча ғояларга таянган, мамлакат ишлаб чиқарувчи кучлари тараққиётининг ҳозирги босқичи назарда тутилган ҳолда тайёрланган. Шунингдек колхоз қурилиши тажрибаси ҳамда кооперативларнинг бошқа турлари фаолиятлари ҳисобга олинган. Қонун лойиҳасига кейинги уч йил ичида совет жамиятида пайдо бўлган ҳамма янгиликлар: демократиялаш, ошкораликнинг ривожланиши, туб иқтисодий ислоҳотнинг амалга оширилиши руҳи сингдириб юборилган.

Иттифоқ колхозлар кенгаши шу йил 20 мартда «СССРдаги кооперация тўғрисида» Қонун лойиҳасини кўриб чиқди ҳамда уни асосан маъқуллаш ҳақида съездга таклиф киритади.

Шу билан бирга Иттифоқ кенгаши аъзолари Қонун лойиҳаси устида иш олиб борилаётган пайтда колхозларга тааллуқли моддалар ҳозиргидан кўра аниқ ва лўнда баён қилиб берилсин, деган истак билдирдилар. Атрофлича талқин этиладиган ёзувлар ҳаддан ташқари кўп, моддалар ўртасида ҳам муайян номувофиқликлар бор. Бизни тўғри тушунинглар, биз ҳам давлат контролининг тарафдоримиз. Бироқ 17-модданинг 4-банди амалда барча давлат органларига молиявий интизомга риоя этилишини текшириш баҳонаси билан бизнинг ҳар қандай фаолиятимизга бемалол аралашиш ҳуқуқини беради. Бу эса ҳар қандай мустақилликка хотима беради. Шунингдек, Иттифоқ колхозлар кенгаши эга бўладиган ҳуқуқларини кенгроқ тарзда белгилаб қўйиш керак.

Умуман олганда лойиҳа ўртага қўйилган мақсадларга мос келади. Қонуннинг қабул қилиниши мамлакатимизда кооператив ҳаракатни ривожлантиришда янги босқични бошлаб беради, колхоз қурилишига янги туртки бўлади.

Айни пайтда Қонун қабул этилиши билан кооперативларнинг намунавий уставларига, жумладан «Колхоз намунавий Устави»га зарурат ўз ўзидан йўқолади деб ҳисоблаш нотўғри бўлур эди. Колхозлар муносабатларини ҳуқуқий жиҳатдан изга солиб туриш учун давлат ҳамда ички колхоз бошқарувини уйғунлаштириш характерлидир. Бундай уйғунликка кооперация тўғрисидаги Қонун ва колхоз Намунавий Устави қабул қилингандан кейин эришилади.

Докладчи Намунавий Устав лойиҳаси ҳақида гапирар экан, Намунавий Уставга киритиладиган ўзгартишлар ва қўшимчаларни Иттифоқ колхозлар кенгаши томонидан тузилган махсус комиссия тайёрлаганини таъкидлади. У колхозлардаги йиғилишларда, колхозчиларнинг конференцияларида ва республика съездларида, матбуот, радио ва телевидениеда атрофлича, фаоллик билан муҳокама қилинди.

Уставнинг таклиф этилаётган лойиҳаси хўжалик юритишнинг янги шароитлари ва методларини мустаҳкамлайди, колхозлар мустақиллигини кенгайтиради, меҳнат коллективларига ташаббускорлик ва омилкорлик кўрсатиш учун катта имкониятлар очиб беради.

Уставга колхоз демократиясини чуқурлаштириш ва янада ривожлантиришга қаратилган бир қатор жиддий қўшимчалар киритилган. Асосий эътибор ишлаб чиқариш бўлинмалари коллективларида ўзини-ўзи бошқаришни такомиллаштиришга қаратилган.

Бир гуруҳ масалалар колхозда меҳнат муносабатларини такомиллаштиришга йўналтирилган. Меҳнат интизомини мустаҳкамлашга қаратилган қатор қўшимчалар ҳам киритилган.

Намунавий Уставни муҳокама қилиш жараёнида фикр-мулоҳазалар ва таклифлар тушди. Уларнинг кўпчилиги матбуотда эълон қилинган СССРдаги кооперация тўғрисида Қонун лойиҳасида ўз ифодасини топди. Баъзи фикр-мулоҳазалар ҳақида сизларга ахборот бериб ўтишни зарур деб ҳисоблайман.

Колхоз аъзолигидан чиқиш тартиби аниқ баён қилиниши лозим, деган таклиф тушди. Колхозларнинг кўпчилик раҳбарлари ва мутахассислари, айниқса олимлар Намунавий Устав лойиҳасини муҳокама этиш жараёнида колхозларнинг ердан бепул фойдаланиш принципини тиклаш таклифини киритдилар. Кўпчилигимиз туб иқтисодий ислоҳот амалга оширилаётган шароитда, ресурслар учун пул тўлаш ва улардан самарали фойдаланиш зарур бўлган бир пайтда ердан бепул фойдаланиш давр руҳига мувофиқ эмас, деган хулосага келдик.

Колхозлар кенгашлари колхозларни ривожлантириш ҳамда уларнинг хўжалик ҳаётини демократиялашни кучайтиришга кўмаклашишга даъват этилган. Колхозчиларнинг бўлиб ўтган йиғилишлари, конференциялари ва республика съездларида бундай кенгашлар фаолиятини яхшилаш зарурлигига эътибор жалб этилди.

Баъзи жойларда РАПОлар ҳам ишни ташкил этишда колхозлар кенгашларига таъсирчан ёрдам кўрсатиш ўрнига уларнинг вазифаларини ўз зиммаларига олишяпти, бундай қилиш нотўғридир. Шунинг учун ҳам ҳамма жойда колхозлар кенгашлари ишини жонлантириб ва кучайтириб юбориш зарур.

Шу муносабат билан колхозлар кенгашлари ҳақидаги низомни ҳам қайта кўриб чиқиш, уларга реал ҳуқуқлар бериш, шунингдек, колхоз ишлари учун масъулиятини ошириш зарур.

Мамлакатимизда авж олиб кетган қайта қуришда колхозларнинг роли жуда катта. Бизнинг асосий вазифамиз, деди пировардида докладчи, ишлаб чиқаришни барқарор ва жўшқин оширишга эришишдан, маҳсулотни кўпайтириш суръатларини ошириш ва сифатини яхшилашдан, совет кишиларининг озиқ-овқат маҳсулотларига эҳтиёжлари янада тўлароқ қондирилишини таъминлашдан иборат.

(Қарсаклар).

* Доклад қисқартирилган ҳолда босилмоқда.

ВЦСПСда Бутуниттифоқ кенгаши

ОМИЛКОРЛИК ВА ТАШАББУС

Саноатда ишчиларнинг қарийб 80 процентини бирлаштирган бир ярим миллиондан кўпроқ бригада тузилган. Аммо уларнинг фақат учдан бир қисмидан сал кўпроғи хўжалик ҳисоби асосида ва атиги салкам 5 проценти пудрат асосида ишлайди. Хўжалик ҳисоби ва ўзини-ўзи пул билан таъминлаш меҳнат коллективининг ўзини-ўзи бошқариши билан қўшилиб, меҳнаткашларнинг омилкорлиги ва ташаббуси учун қудратли восита, авж олдирувчи куч бўлиб қолиши керак.

Инсон омилини активлаштиришга қаратилган бу омиллар хўжалик ҳисоби принциплари корхонанинг барча бўғинларига, шу жумладан ҳар бир бригада, ҳар бир иш жойига сингиб кетган тақдирдагина ўз имкониятларини тўла-тўкис намоён этиши мумкин. 21 март куни ВЦСПС да бўлиб ўтган Бутуниттифоқ семинар-кенгашида ана шулар таъкидланди. Кенгашда министрликлар ва идораларнинг, касаба союзлари марказий комитетлари ва советларининг раҳбарлари, хўжалик раҳбарлари, бирлашмалар ҳамда корхоналарнинг мутахассислари ва касаба союз комитетларининг раислари, илмий муассасаларнинг вакиллари, ишлаб чиқариш илғорлари қатнашдилар. Халқ хўжалигида ишлаб чиқариш ички хўжалик ҳисобини ва коллектив пудратни кенг кўламда авж олдириш юзасидан касаба союз ҳамда хўжалик органларининг вазифалари кўриб чиқилди.

Кенгашни ВЦСПС раиси С. А. Шалаев очди.

Докладлар ва нутқларда қайд этиб ўтилганидек, хўжалик ҳисобининг бекамикўст амал қилиши, уни ҳамма жойда татбиқ этиш кўп жиҳатдан бошқариш системасини, министрликлар ва идоралар аппаратининг иш услубини қайта қуришга, корхоналар коллективларининг, улардаги иқтисодий хизмат бўлимларининг саботли ташкилотчилик ишига, ишлаб чиқариш ички хўжалик ҳисоби ва коллектив пудратни қўлланиш борасидаги илғор тажрибадан кенг кўламда фойдаланишга боғлиқдир.

Аммо кўпгина тармоқларда шундай аҳвол юзага келдики, бунда янги хўжалик механизмини жорий этиш, корхоналар билан ташкилотларни тўла хўжалик ҳисобига ва ўзини-ўзи пул билан таъминлашга ўтказиш ишлаб чиқариш ички муносабатларини қайта қуриш билан тегишли даражада мустаҳкамланмаяпти. Ҳамма жойда ҳам цехлар, участкалар, бошқа структуравий бўлинмалар хўжалик ҳисоби принциплари асосида ишлашга ўтказилмаган.

Кенгашда таъкидланганидек, ишлаб чиқариш ички хўжалик ҳисобини ва коллектив пудратни жорий этиш практикасини ҳар томонлама таҳлил қилиш, бу ишларнинг аҳволини танқидий кўриб чиқиш, уларни янада ривожлантиришга тўсқинлик қилаётган сабабларни бартараф этиш асосий ва кечиктириб бўлмайдиган вазифадир. Иқтисодий ялпи таълим самарадорлигини бутун чоралар билан оширишга алоҳида эътибор берилди.

Кенгашда халқ хўжалигида ишлаб чиқариш ички хўжалик ҳисобини ва коллектив пудратни кенг авж олдиришга қаратилган бир қанча чора-тадбирлар муҳокама қилинди. Жумладан, пудратни, айниқса, унча катта бўлмаган корхоналарда амалий равишда жорий этиш учун жорий қилувчи фирмалар тармоғи тузилмоқда.

(ТАСС).

Кимга фойдаю, кимга зиён?

ЛУҚМА

Республика «Узсортсемовошч» бирлашмаси билан Тошкент шаҳар ижроия комитети ўртасида жуда узоқ чўзилган баҳсда... республика пойтахти аҳолиси ютқазиб қўйди. Улар картошка олиш учун вақтларини кетказиб, навбатда туришга ёки жуда баланд нархда бозордан сотиб олишга мажбур бўлмоқдалар. Умуман магазинларда картошка анқонинг уруғи, худди денгиз ортидан келтириладиган ананас сингари арзанда.

Ҳамма бало шундаки, республикада картошка доимо етишмайди. Уруғлик ҳам, уни сақлайдиган омборлар ҳам йўқ. Шундай қилиб иккита обрўли идора омборхона керакми ёки керак эмасми, деб баҳслашиб ётишибди.

«Сортсемовошч» бирлашмаси: «керак!» — дейди. Шаҳар ижроия комитети эса: «уруғлик картошка сақланадиган омборхонанинг шаҳарга фойдаси йўқ, уни бошқа ерда қуринг», — деб жавоб беради.

Гап шундаки, Тошкент районидаги Охунбобоев номли колхозда омборхона қурилиши учун ер ажратилган. Лекин «Ташниипигенплан» институти кўрсатган сабабларга суянган шаҳар ижроия комитети «қурилиш майдони шаҳарнинг истиқболли чегарасида жойлашганлигини» баҳона қилиб, бу ерда фақат шаҳарга бевосита хизмат қилувчи корхоналарнигина қуриш мумкинлигини айтмоқда.

Ахир кузда ана шу картошка уруғлиги магазинлар орқали шаҳарликларнинг дастурхонига етказиб бериладику! Наҳотки буни ижроия комитет ходимлари тушунишмаса?

Шаҳар ижроия комитетидагилар ҳар эҳтимолга қарши бошқа бир баҳонани ҳам тайёрлаб қўйганлар: 2-психиатрия касалхонаси территориясида қурилиш бўлади, деб айтишмоқда.

Касалхона ҳақида қайғуриш яхши иш. Лекин уларнинг тутаётган йўли тўғримикин? Ахир танланган ердан анча узоққа жойлашган касалхона маъмурияти бу ерда қурилиш бошланишига эътироз билдираётгани йўқ. Бундан фойдаланган буюртмачилар Тошкент архитектура бош бошқармасида инженерлик тармоқлари лойиҳасини аллақачон тасдиқлатиб олдилар, шунингдек «Узгипротяжпром» институти қурилишга рухсат берди. Институт мутахассислари Шумилов номли станцияда омборхонани жойлаштиришга монелик қилмаяптилар. Худди ана шунинг учун ҳам темир йўл ўтадиган ердан жой танланди. Чунки узоқдан олиб келинадиган картошка уруғлигини бу ердан ташиб кетиш анча осон.

Энди мана шу ғалати гапга эътибор беринг: бу ерда аллақачоноқ омборхона қурилиб бўлган ва «Сортсемовошч» бирлашмаси уни кенгайтириш учун бўш ётган бир ярим гектар ердан фойдаланишнигина таклиф этаётган экан. Лекин ўзига хос қатъий йўл тутган шаҳар ижроия комитети, афтидан, муносабатини ўзгартирмоқчи эмас.

Ўнлаб одамлар бир-бирлари билан жанжаллашмоқдалар. Бу жанжалга янги-янги ташкилотлар, ҳатто республика давлат агросаноат комитети ва Ўзбекистон ССР Министрлар Совети аралашмоқда. Сирасини айтганда, яна ўша жонга теккан сансалорлик ўйини бошланмоқда.

Ёзишмалар давом этаяпти. Икки идора ўзига хос қайсарлик билан одамларга ким кўпроқ ғамхўрлик қилаётганлиги хусусида баҳслашмоқда. Муаммо эса ҳамон ўз ечимини кутмоқда.

А. БЕЗВЕРХОВ,
ЎзТАГ мухбири.

РСФСР Олий Совети Президиумининг мажлиси

22 март куни РСФСР Олий Совети Президиумининг мажлиси бўлиб ўтди, мажлисда Тоғли Қорабоғ автоном областида, Озарбайжон ва Арманистон ССРда юз берган аҳвол муҳокама қилинди.

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, РСФСР Министрлар Советининг Раиси В. И. Воротников мазкур масала юзасидан ахборот берди.

Мажлисда: Чечен-Ингушия АССР Олий Совети Президиумининг Раиси Х. Х. Боков, Волжск енгил автомобиллар ишлаб чиқариш бирлашмасининг директори В. И. Исаков, Татаристон АССР Олий Совети Президиумининг Раиси Ш. А. Мустаев, Москва область Люберци районидаги «Петровское» наслчилик хўжалигининг машинада сут соғиш оператори Л. Н. Миронова, Удмуртия АССР Олий Совети Президиумининг Раиси А. И. Тубилов, Иваново ип газлама ишлаб чиқариш бирлашмасининг бош директори В. Н. Голубева, Москва шаҳар ижроия комитети раисининг биринчи ўринбосари И. Д. Писарев, КПСС Омск область комитетининг биринчи секретари Е. Д. Похитайло, Бошқирдистон АССР Олий Совети Президиумининг Раиси Ф. В. Султонов, ВЦСПС Секретари М. Б. Рижиков, РСФСР Олий Совети Президиумининг Раиси В. П. Орлов сўзга чиқдилар.

Бир овоздан қабул қилинган қарорда қуйидагилар таъкидланади:

Тоғли Қорабоғ автоном области, Озарбайжон ва Арманистон ССРда юз берган вазият муносабати билан РСФСР Олий Совети Президиуми хавотирлик ва ташвиш билдиради ҳамда бу вазият мамлакатимиздаги барча қардош халқлар дўстлиги, бирлиги ва жипслигини янада мустаҳкамлашга, ижтимоий ва давлат ҳаётини демократиялашга, турли миллатларга мансуб совет гражданларининг конституцион ҳуқуқлари ва манфаатларини таъминлашга зиддир, деб ҳисоблайди. Ўртоқ Горбачев таъкидлаганидек, Совет ҳокимияти йилларида вужудга келган озарбайжон ва арман халқлари ўртасидаги дўстлик анъаналарини қадрлаш ва ҳар томонлама мустаҳкамлаш лозим.

РСФСР Олий Совети Президиуми ленинча миллий сиёсат принципларига амал қилиб, Озарбайжон ва Арманистон ССР Олий Советлари Президиумларига мурожаат қилиб, қайта қуриш вазифаларини муваффақиятли ҳал этиш учун халқлар дўстлигини мустаҳкамлаш манфаатларини кўзлаб ана шу республикаларда тартиб ўрнатиш ва аҳолининг осойишталигини сақлаш учун ўзларига боғлиқ бўлган барча ишларни қилишни қатъиян тавсия этади.

РСФСР Олий Совети Президиуми СССР Олий Совети Президиумидан мазкур республикалар территорияларида Совет Конституцияси талабларига риоя этилишига, ССР Иттифоқи ҳамда ундаги барча давлатлар ва автоном республикалар, округлар ва областлар иттифоқини янада мустаҳкамлаш, совет халқларини ҳар томонлама жипслаштиришга қаратилган қатъий чоралар кўришни илтимос қилади.

(ТАСС).

Украина ССР Олий Совети Президиумининг мажлиси

22 март куни Украина ССР Олий Совети Президиумининг мажлиси бўлиб, унда Тоғли Қорабоғда ва унинг атрофида рўй берган воқеалардан Украина меҳнаткашлари ташвишланаётганликлари масаласи кўриб чиқилди.

Украина ССР Олий Совети Президиуми шуни таъкидладики, Совет Украинаси меҳнаткашлари Советлар мамлакати кўпмиллатли оиласида тенглар орасида тенг бўлган Совет Арманистони ва Совет Озарбайжони халқларига қардошлик, дўстлик ҳис-туйғуларини ва ҳурматларини изҳор этадилар. Айни шу сабабли кейинги вақтда Тоғли Қорабоғ автоном областида, Арманистон ССРда ва Озарбайжон ССРда юз бераётган воқеалар барча совет кишилари қатори Украина меҳнаткашларини ҳам чуқур ташвишлантирди. Улар мамлакатимиз, СССРдаги миллий муносабатларнинг бутун тарихи учун мос келмайдиган бу воқеаларнинг тусидан ниҳоятда қайғурмоқдалар. Халқларимиз ягона Совет Социалистик Республикалари Иттифоқига мансублиги билан ҳақли равишда фахрланадилар. Ишончимиз комилки, миллатлараро муносабатларга тааллуқли ҳар қандай мураккаб масалалар демократик жараён доирасида, социалистик қонунчилик асосида, бутун жамият манфаатларини кўзлаб, реал воқеликни, барча совет халқларининг интернационал жипслигини ҳисобга олган ҳолда ҳал этилиши мумкин ва лозимдир.

Украина ССР Олий Совети Президиуми ўз қарорида Тоғли Қорабоғ автоном областида, Арманистон ССР ва Озарбайжон ССРда вужудга келган носоғлом аҳвол муносабати билан республика меҳнаткашлари ташвишланаётганликлари ва қайғураётганликларини қайд этади.

Украина ССР Олий Совети Президиуми Озарбайжон ССР Олий Совети Президиумига, Арманистон ССР Олий Совети Президиумига мурожаат этиб, мазкур республикалардаги аҳволни тезроқ нормаллаштириш, зарур даражада жамоат тартибини ўрнатиш, одамлар осойишталигини таъминлаш учун имкони бўлган барча чора-тадбирларни кўришларини қатъий илтимос қилади. Вазият ақл-идрок билан иш тутишни, сабр-тоқатли бўлишни ва айни вақтда ҳуқуққа зид ҳар қандай хатти-ҳаракатларга қатъий зарба беришни тақозо этади. КПСС Марказий Комитети Бош секретари М. С. Горбачевнинг Мурожаатномасида айтилганидек, халқ тақдирига оид жиддий масалаларни ўз ҳолига ва ҳис-туйғулар гирдобига ташлаб қўйиш мумкин эмас.

Украина ССР Олий Совети Президиуми СССР Олий Совети Президиумидан Озарбайжон халқи билан Арманистон халқи ўртасидаги, кўпмиллатли социалистик Ватанимизнинг барча меҳнаткашлари ўртасидаги дўстлик ва қардошлик манфаатлари йўлида СССР Конституциясига, совет қонунларига оғишмай риоя этишга қаратилган зарур чора-тадбирларни кўришни илтимос қилди.

(ТАСС).

Грузия ССР Олий Совети Президиумининг мажлиси

Грузия ССР Олий Совети Президиумининг мажлисида Тоғли Қорабоғ автоном областида, Озарбайжон ССР ва Арманистон ССРда вужудга келган аҳвол ҳам муҳокама этилди.

Бир овоздан қабул қилинган қарорда бундай дейилади:

Грузия ССР Олий Совети Президиуми шуни таъкидлайдики, ягона қардош оилада яшаётган Грузия Совет Социалистик Республикаси меҳнаткашлари Улуғ Ватанимизнинг ҳамма халқлари сингари Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг қайта қуришга, совет жамияти турмушининг барча соҳаларини революцион тарзда янгилашга қаратилган ленинча сиёсатини якдиллик билан маъқулламоқдалар ва астойдил қўллаб-қувватламоқдалар. Советлар мамлакати қардош республикалари ўртасидаги интернационал бирдамлик ва дўстликнинг шонли анъаналарига содиқ бўлган Совет Грузияси меҳнаткашлари КПСС XXVII съездининг тарихий қарорларини амалга оширишга ўзларининг муносиб ҳиссаларини қўшишга тўла аҳд қилганлар.

Ҳозирги вақтда мамлакатимизда амалга оширилаётган совет жамиятини революцион тарзда қайта қуриш борасидаги жуда катта бунёдкорлик ишларида совет халқлари бутун оиласининг якдиллиги ва жипслиги, тўла ҳамжиҳатлиги, бизнинг социалистик хонадонимиздаги намунали тартиб ҳал қилувчи аҳамият касб этади.

Республикамиз барча миллатларининг меҳнаткашлари сўнгги вақтда Тоғли Қорабоғ автоном областида ва унинг теварагида рўй берган воқеалардан ғоят ташвишланмоқдалар. Ҳозирги вақтда Озарбайжон ва Арманистонда вужудга келган вазият Грузияда бирорта ҳам кишини лоқайд қолдира олмайди. Ҳозирги вақтда Грузияда 80 дан ортиқ миллат ва элатларнинг вакиллари яшаб ёнма-ён туриб меҳнат қилмоқдаларки, улар орасида юз минглаб арман ва озарбайжонлар бор. Улар Грузия халқи билан биргаликда республикамизнинг, бутун мамлакатимизнинг социал-иқтисодий, маданий имкониятларини кўпайтириш учун барча ишларни қилмоқдалар.

Биз ўз диёримизда Совет Социалистик Давлатимизнинг куч-қудрати ва мустаҳкамлиги асоси бўлган совет халқлари дўстлиги ва қардошлигини ҳамиша кўз қорачиғидек сақлаб келдик ва бундан буён ҳам сақлаймиз, интернационализм муқаддас ҳис-туйғуларини, кўп асрлик тарих мобайнида, коммунистик идеаллар тантанаси учун ўн йиллар мобайнида олиб борилган биргаликдаги кураш ва қилинган меҳнат натижасида жипслашиб кетган чинакам қардошлигимизни ғоят авайлаб сақлаймиз.

Грузия ССР Олий Совети Президиуми республика меҳнаткашлари номидан Грузияни тарихан таркиб топган дўстлик ва қардошликнинг мустаҳкам риштлари билан боғлаган қўшни қардош республикалар — Озарбайжон ва Арманистондаги воқеалардан жиддий ва астойдил ташвиш билдиради.

Грузия ССР Олий Совети Президиуми Озарбайжон ССР Олий Совети Президиумига ва Арманистон ССР Олий Совети Президиумига мурожаат қилиб, юксак масъулият, сиёсий донолик, ҳушёрлик ва чуқур ақл-идрок билан вазиятни нормаллаштириш учун ҳамма чора-тадбирларни кўришга, жамоат тартиби ва интизомини мустаҳкамлашга, қонунчиликка жуда қаттиқ риоя қилишга, революцион ўзгаришлар йўлида шаҳдам қадам ташлаб бориш учун қулай шарт-шароитлар вужудга келтиришга даъват этади.

Миллатлараро муносабатларнинг тўпланиб қолган мураккаб проблемаларини, КПСС Марказий Комитети Бош секретари М. С. Горбачев таъкидлаганидек, демократик жараён ва қонунчилик доирасидагина, совет халқларининг интернационал жипслигига заррача бўлса ҳам зиён етказмаган ҳолда, халқ тақдирига оид жиддий масалаларни ўз ҳолига ва ҳис-туйғулар гирдобига ташлаб қўймасдан ҳал қилиш керак.

Грузия ССР Олий Совети Президиуми СССР Олий Совети Президиумидан мазкур республикаларда СССР Конституциясига оғишмай риоя қилинишини таъминлашни, Совет Социалистик Республикалари Иттифоқини, унинг барча давлат ва автоном уюшмаларини совет халқлари дўстлиги ва қардошлигининг мустаҳкам негизида, социалистик интернационализмнинг бузилмас пойдеворида янада мустаҳкамлаш учун ҳамма ишларни қилишни сўрайди.

Совет Грузияси меҳнаткашлари шу кунларда юз берган жиддий аҳволни Озарбайжон ва Арманистоннинг коммунистлари, меҳнаткашлари, ёшлари, барча аҳолиси партия органлари, бутун партия комитетлари раҳбарлигида бартараф этадилар, социализм ғалабаларини муқаддас билиб ҳимоя қиладилар, деб қатъий ишонч билдирмоқдалар.

* * *

Ана шундай мазмундаги қарорлар Белоруссия ССР ва Ўзбекистон ССР Олий Советлари Президиумларининг мажлисларида ҳам қабул қилинди.

(ТАСС).

ИТТИФОҚДОШ РЕСПУБЛИКАЛАР ОЛИЙ СОВЕТЛАРИНИНГ ПРЕЗИДИУМЛАРИДА

Қозоғистон ССР, Литва ССР, Молдавия ССР, Латвия ССР, Қирғизистон ССР, Тожикистон ССР, Туркманистон ССР, Эстония ССР, Олий Советларининг Президиумлари Тоғли Қорабоғ автоном областидаги, Озарбайжон ССР ва Арманистон ССРдаги аҳволга оид масала юзасидан қарорлар қабул қилдилар.

Бу қарорларда Тоғли Қорабоғ автоном областида вужудга келган вазият муносабати билан ташвиш ва хавотирлик баён этилган. Бундай вазият мамлакатимиздаги барча қардош халқларнинг дўстлиги, бирлиги ва жипслигини янада мустаҳкамлашга, жамоат ва давлат турмушини демократиялашга сира-сира мувофиқ келмайди.

Қабул қилинган қарорларда ақл-идрок билан иш юритишга, сабр-тоқатли бўлишга ва айни вақтда ҳуқуққа зид ҳар қандай хатти-ҳаракатларга қатъий зарба беришга даъват этилади. КПСС Марказий Комитети Бош секретари М. С. Горбачевнинг Мурожаатномасида айтилганидек, халқ тақдирига оид ғоят жиддий масалаларни ўз ҳолига ва ҳис-туйғулар гирдобига ташлаб қўйиш мумкин эмас.

(ТАСС).

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумида

22 март куни Тошкентда Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари А. П. Романовский раислигида Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг мажлиси бўлди.

Республика меҳнаткашларининг партия ва совет органларига, оммавий ахборот воситаларига мурожаат қилаётганликлари муносабати билан Президиум Озарбайжон ва Арманистондаги Тоғли Қорабоғ автоном области билан боғлиқ бўлган воқеалар хусусидаги масалани кўриб чиқди. Ўзбекистон ССР Олий Совети Раиси П. Қ. Ҳабибуллаев мазкур масала юзасидан ахборот берди. Муҳокамада Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари Т. А. Ешимбетова, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари Л. Ш. Бекқулбекова, Президиум аъзолари П. М. Абдураҳмонов, А. Акбаров, Э. Алиев, Б. Асророва, Р. Отақўзиев (Уйғун), У. М. Бақирова, В. Н. Журавлев, Э. Т. Зоҳидов, Н. Н. Иванова, Х. Нориев, Г. А. Стефановский, Ш. Н. Тошева қатнашдилар.

Президиум Озарбайжон ССР Олий Совети Президиумига, Арманистон ССР Олий Совети Президиумига, СССР Олий Совети Президиумига мурожаатнома қабул қилди. Мурожаатнома тексти матбуотда эълон қилинади.

Президиум мажлисида Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи секретари В. П. Анишчев нутқ сўзлади.

(ЎзТАГ).

ОЗАРБАЙЖОН ВА АРМАНИСТОН СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАЛАРИ ОЛИЙ СОВЕТЛАРИНИНГ ПРЕЗИДИУМЛАРИГА, СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИГА

МУРОЖААТНОМА

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми қардош Озарбайжон ва Арманистон халқларига мурожаат қилади ҳамда Ўзбекистондаги барча халқлар номидан Тоғли Қорабоғ автоном области билан боғлиқ бўлган воқеалардан, Озарбайжон ва Арманистонда юз берган аҳволдан чуқур хавотирлик изҳор қилади. Масъулиятсиз унсурлар Улуғ Октябрнинг энг қимматли ғалабасига, мамлакатимизда социализм қурилиши бутун тарихининг мулки бўлиб қолган совет кишилари қардошлиги, дўстлиги ва жипслигига қўл кўтарганликлари айниқса ташвиш туғдирмоқда.

Ҳозир Озарбайжон ва Арманистон ССРда юз бераётган воқеалар барча совет кишиларига дахлдордир. Сўнгги кунлардаги кўнгилсиз воқеалар, айрим экстремист группаларнинг масъулиятсизлик билан иш тутаётганликлари пролетар интернационализми принциплари бузилишига олиб боради, бу эса совет анъаналарига ёт бўлиб, СССР халқлари дўстлигини мустаҳкамлаш вазифаларига, жамиятни революцион тарзда янгилаш ва қайта қуриш вазифаларига мос келмайди. Бу воқеалар мамлакатимиздаги барча халқларнинг манфаатига, шу жумладан ўн минглаб озарбайжонлар ва арманлар ҳам яшаётган кўпмиллатли Ўзбекистон меҳнаткашларининг манфаатларига дахл қилмоқда.

Мустаҳкам дўстлик, тенглик, ўзаро ёрдам алоқалари ўрнига умумий хонадонимизга миллий адоват хавф солишига советлар мамлакатидаги бирорта халқ ҳам йўл қўймаслиги керак.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари М. С. Горбачевнинг Мурожаатномасини ҳамда ундаги миллатлараро муносабатларнинг мураккаб муаммоларини фақат демократик жараёнлар ва қонун доирасида ҳал этиш мумкин, совет халқларининг интернационал жипслигига заррача ҳам путур етказмаслик керак, халқ тақдирининг энг муҳим масалаларини ҳеч қандай ўзибўларчилик ва эҳтиросларга топшириб қўймаслик керак, деган қоидани Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми тўла-тўкис қўллаб-қувватлайди.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Озарбайжон ССР Олий Совети Президиумига, Арманистон ССР Олий Совети Президиумига мурожаат қилиб, зарур тартиб ўрнатиш, миллатидан қатъи назар барча гражданларга осойишта яшаш ва самарали меҳнат қилишга имконият яратиб бериш учун ўзининг бутун таъсиридан, барча конституцион ҳуқуқлари ва имкониятларидан, халқ вакилларининг бутун обрў-эътиборидан фойдаланишга даъват этади.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми иш ўзаро жанжалларга бориб етаётганлигидан, жамиятни чинакам, изчил демократиялаш номақбул хуружлар, ҳатто иш ташлаш ва оммавий тартибсизликка масъулиятсизларча даъват қилиш билан алмаштирилаётганлигидан ташвишланмоқда. Меҳнаткашларнинг манфаатига зид келадиган, озарбайжон ва арман халқлари дўстлиги ишига жиддий путур етказиши мумкин бўлган ҳаракатларга қатъий чек қўядиган кучлар сизларда кўплигига бизнинг ишончимиз комил.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Озарбайжон ССР Олий Совети Президиуми билан Арманистон ССР Олий Совети Президиуми совет активларига таяниб, аҳоли орасида зарур ишларни олиб борадилар, ўткир масалаларни ҳал қилиш чоғида граждан етуклиги ва вазминликни таъминлайдилар, юз берган вазиятни бартараф этиш учун ҳамма ишни қиладилар, деб қатъий ишонч билдиради.

Биз бу ишда социалистик интернационализм тантанаси учун, мамлакатимиздаги барча миллатлар ва элатларнинг равнақи ва бир-бирига яқинлашуви учун юксак масъулиятни ҳис этиб, ҳаракат қилишга даъват этамиз.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми СССР Олий Совети Президиумига мурожаат қилиб, иккала қардош республикада тартиб ва осойишталик ўрнатиш учун, миллий адоватни, ўзаро жанжалларни авж олдиришга, беқарор вазиятни вужудга келтириш йўлидаги ҳар қандай уринишларга чек қўйиш юзасидан шошилинч чоралар кўриш учун СССР Конституциясида ўзига бериб қўйилган ҳуқуқдан тўла фойдаланишни таклиф этади.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ССР Иттифоқини, мамлакатдаги барча миллий автоном республикалар, ўлкалар ва областлар иттифоқини янада мустаҳкамлашга, интернационал руҳда тарбиялашни яхшилашга, СССР халқлари дўстлигини мустаҳкамлашга қаратилган энг қатъий амалий чоралар кўрилишига умид қилади.

Юз берган воқеалар Озарбайжон ва арман халқларининг давр синовидан ўтган дўстлигига путур етказа олмаслигига, уларни ҳозир ажралмас, яхлит Ватанимиз ҳал этаётган социал-иқтисодий вазифаларни амалга оширишдан чалғита олмаслигига шубҳа қилмаймиз.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг аъзолари:

П. М. Абдураҳмонов
А. Акбаров
Э. Алиев
Б. Асророва
Р. Отақўзиев (Уйғун)
У. М. Бакирова
Л. Ш. Бекқулбекова
Т. А. Ешимбетова
В. Н. Журавлев
Э. Т. Зоҳидов
Н. Н. Иванова
Ҳ. Нориев
А. П. Романовский
Г. А. Стефановский
Ш. Н. Тошева

Ўзбекистон ССР Олий Советининг Раиси
П. Қ. Ҳабибуллаев.

1988 йил 22 март.
Тошкент шаҳри.

ҚАЙТА ҚУРИШНИ ТЎХТАТИБ БЎЛМАЙДИ

(ТАСС шарҳи)

Совет кишилари қайта қуриш ғояларини чин дилдан қабул қилдилар ва уни амалий ишлари билан қўллаб-қувватламоқдалар. Улуғ советлар мамлакатимизнинг кўпмиллатли ва ягона оиласидаги қардош халқлар билан ёнма-ён туриб, Совет Арманистонининг коммунистлари, меҳнаткашлари социалистик янгиланишда фаол иштирок этмоқдалар. Аммо шундай кучлар, айрим кишилар борки, улар учун қайта қуриш ўзларининг муддаолари ва масъулиятсиз даъволари барбод бўлишини билдиради. Улар қайта қуриш қийинчиликларини беҳаёларча ва маккорлик билан рўкач қилиб, жамиятнинг орқага қайтишига эришиш учун одамларнинг ҳис-туйғуларидан иғвогарлик мақсадида фойдаланишга тайёрдирлар.

Айни мана шундай кишилар 19 март куни Ереванда йиғин уюштириб, уни «Қорабоғ комитети»нинг мажлиси, деб атадилар. Унда қатнашиб, ақл-фаросат билан иш тутишга ва осойишталикка даъват этган кишиларнинг оғзини юмдириб, залдан чиқариб юбордилар. «Миллат бошлиғи» бўлиш учун жон-жаҳди билан уринаётган И. Мурадян деган кимса гўё Тоғли Қорабоғ автоном областидаги арманлар номидан айтишича, «улар Москвага ҳам, Марказий Комитетга ҳам, олий адолатга ҳам, рус халқига ҳам, ҳеч нарсага ишонмаётган» эмишлар.

Мадад сўраб чет элга мурожаат қиламиз, деган таҳдид билан партия ва совет органлари номига ҳатто ультиматум тўқилди. Йиғинда «ишга бориш, аммо ҳеч нарса қилмай, йиғилишлар ўтказиш, уларда партқомларни, касаба союз комитетларини қайтадан сайлаш» вазифаси қўйилди. К. Нагапетян деган кимса иш ташлашга, оммавий очлик бошлашга чақирди, Арманистонни «партиясиз» республика, деб эълон қилишни талаб этди.

Юқорида тилга олиб ўтилган И. Мурадян «соқчи отрядлари» тузишни таклиф қилди. Экстремистлар лақма одамларнинг номларидан фойдаланиб, ўз эҳтиёжлари учун маблағ тўплаш мақсадида омонат банкларнинг бўлимларида иккита счет очдилар.

Улар бир-бирларини «республиканинг раҳбарлари бўлишга муносиб жуда яхши сиёсатчилар», деб атадилар.

Совет Арманистонининг коммунистлари, шонли ишчилар синфи, зиёлилари ва ёшлари масъулиятсиз унсурларга эргашмасликларига мамлакат меҳнаткашларининг ишончи комил. Қайта қуриш давом эттирилади, биз энг мураккаб муаммоларни дўстлик, тинчлик ва осойишталик вазиятида ҳал этаверамиз. Қайта қуриш тўхтатилмайди!

ИЧКИЛИКБОЗЛИК ВА ГИЁҲВАНДЛИККА ҚАРШИ КУРАШ КУЧАЙТИРИЛСИН

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ҳузуридаги Ичкиликбозликка ва гиёҳвандликка қарши кураш комиссиясининг мажлиси бўлди. Мажлисни республика Министрлар Советининг Раиси Ғ. Ҳ. Қодиров олиб борди.

Комиссия республикада 1988—1990 йилларда гиёҳвандликка қарши курашни кучайтириш тадбирлари комплекс планини маъқуллади.

Наркотик моддалар олинадиган ўсимликларни аниқлаш ва йўқ қилиб ташлаш юзасидан махсус рейдлар ва операциялар ўтказишга тайёргарлик қандай бораётганлиги тўғрисидаги ахборот тингланди. Республикада бу соҳада муайян иш қилинганлиги, аммо у ҳамма жойда ҳам тегишли даражада эмаслиги таъкидлаб ўтилди. Қорақалпоғистон АССР Министрлар Совети, область ижроия комитетлари ва Тошкент шаҳар ижроия комитети гиёҳвандликка қарши кураш ишининг аҳволини чуқур таҳлил қилмадилар, унинг хом ашё базасини аниқлаш ва бутунлай йўқ қилиб ташлаш юзасидан самарали чоралар кўрилмади. Республика Давлат агросаноат комитети комиссиянинг наркотик моддалар олинадиган ўсимликлар етиштириладиган районлар харитасини тузиб чиқиш юзасидан чиқарган қарорини бажаришни шу вақтгача таъминламади. Бундай харитасиз режалаштирилаётган тадбирларни ўз вақтида ва сифатли ўтказиш мумкин бўлмайди. Амалий мақсадларда фойдаланиш учун кўкнор ва нашанинг гербарий намуналари тузилмаган. Қашқадарё, Жиззах, Бухоро ва Тошкент областлари агросаноат комплекси системаларида таркибида наркотик моддалар бўлган экинларни йўқ қилиб ташлаш юзасидан тайёргарлик ишлари етарли авж олдирилмаган. Бу областларда кўпгина район агросаноат бирлашмаларининг раислари, колхозлар ва совхозлар раҳбарларининг бу ўткир муаммога муносабатлари ўзгаргани йўқ. Темир йўллар, газ қувурлари ва бошқа коммуникациялар бўйлаб ўсган нашани йўқ қилиб ташлаш ишлари етарли эмас, деб топилди.

Республика Давлат агросаноат комитети, Мелиорация ва сув хўжалиги министрлиги ҳамда Ўрмон хўжалиги министрлиги аниқланган камчиликларни бартараф этиш юзасидан сира кечиктирмай, узил-кесил чоралар кўришлари, таркибида наркотик моддалар бўлган экинларни қонунга хилоф равишда экишнинг олдини олишда, ана шундай экинларни, шунингдек, ёввойи наша ўсган жойларни ўз вақтида аниқлаш ва йўқ қилиб ташлаш мақсадида қишлоқ хўжалик экинзорларини, томорқа участкаларини, шунингдек республика давлат ўрмон фондини тўла ва яхшилаб текшириб чиқишда ўзларига бўйсунувчи органлар янада фаол иштирок этишини таъминлашлари керак. Бу тадбирларни амалга оширишда хотиржамлик қилган ва ўзини четга олган мансабдор шахсларга нисбатан уларни вазифасидан бўшатишга қадар қаттиқ чоралар кўриш лозим.

Қорақалпоғистон АССР Министрлар Советига, область ижроия комитетларига, Тошкент шаҳар ижроия комитетига таркибида наркотик модда бўлган экинларни аниқлаш ва йўқ қилиб ташлаш юзасидан махсус операциялар ва рейдларни ўтказишга тайёргарлик қандай бораётганлигини ҳар томонлама ва чуқур таҳлил қилиш, бундай операциялар ва рейдларни ўтказиш чоғида жамоатчилик, кўнгилли халқ дружиналари ва бошқа махсус бўлинмалар фаол иштирок этишини таъминлаш, бунда юксак пировард натижаларга эришиш топширилди.

Ўзбекистон ССР Ички ишлар министрлигига, область ижроия комитетлари ички ишлар бошқармаларининг, шаҳар ва район ички ишлар бўлимларининг гиёҳвандликка қарши курашда юз берган вазиятнинг чуқур таҳлил қилмаётган, бу хавфли социал иллатнинг олдини олиш юзасидан узил-кесил чораларни кўрмаётган раҳбарларига принципиал баҳо бериш топширилди.

Республика Давлат агросаноат комитети, Савдо министрлиги ва Ўзбекбирлашувнинг партия ва ҳукумат алкоголсиз ичимликлар ишлаб чиқаришни ва уларнинг хилини кўпайтириш, спиртли ичимликлар ишлаб чиқариш ва сотишни камайтириш юзасидан берган кўрсатмалари қандай бажарилаётганлиги ҳақидаги ҳисоботи тингланди. Республиканинг вино ишлаб чиқарадиган корхоналарида мавжуд линияларнинг ярмидан кўпроғи шарбат ишлаб чиқаришга мослаштирилганлиги таъкидланди. Алкоголсиз ичимликларнинг хиллари кўпайди, ликер-арақ маҳсулотлари ишлаб чиқаришни янада камайтириш чоралари кўрилмоқда.

Айни вақтда республиканинг бир қанча регионларида спиртли ичимликларни сотишни кўпайтириш ҳисобига товар обороти планларини бажариш тенденцияси кўзга ташланмоқда. Бундай фактлар Қорақалпоғистон АССР матлубот кооперацияси системасида, Андижон область матлубот союзида аниқланди. Бухоро областида спиртли ичимликлар истеъмол қилиш кўпайди. Самарқанд ва Тошкент областларида корхоналар, қурилишлар, ўқув юртлари яқинида, оммавий дам олиш жойларида вино-арақ маҳсулотлари билан савдо қилишни таъқиқлаб қўйиш ҳақидаги талаблар бажарилмаяпти. Савдо инспекциялари бундай маҳсулотларни магазинларга келтириш ва сотишни контрол қилишни қониқарсиз ташкил этганлар. Вино ва арақ билан чайқовчилик қилишда қўлга тушганларнинг ҳар беш нафаридан бири савдо ёки умумий овқатланиш ходимидир.

Республика Давлат агросаноат комитети ва Савдо министрлиги, Ўзбекбирлашув раҳбарларининг эътибори ана шу жиддий камчиликларга қаратилди. Қабул қилинган қарорда мазкур камчиликларни бартараф этиш ҳамда партия билан ҳукуматнинг ичкиликбозлик ва алкоголизмга қарши курашни кучайтириш тўғрисидаги қарорларини сўзсиз бажариш юзасидан бир қанча тадбирлар белгиланди.

(ЎзТАГ).

СССР МОЛИЯ МИНИСТРЛИГИ ВА СССР ДАВЛАТ БАНКИДА

А. М. ГОРЬКИЙ ТУҒИЛГАН КУННИНГ 120 ЙИЛЛИГИ МУНОСАБАТИ БИЛАН ЭСДАЛИК ТАНГАНИ МУОМАЛАГА ЧИҚАРИШ ТЎҒРИСИДА

Рус совет ёзувчиси А. М. Горький туғилган куннинг 120 йиллиги муносабати билан 1988 йилнинг 23 мартида қиймати 1 сўм бўлган эсдалик танга муомалага чиқарилади.

Қиймати 1 сўм бўлган эсдалик танга оқ рангдаги мис-никель қотишмасидан тайёрланади ва диаметри 31 миллиметрли доира шаклида бўлади.

Танга ўнг ва тескари томонидан айлана бўйлаб қабариқ ҳошияга эга.

Танганинг ўнг томонида СССР Давлат герби жойлашган ҳамда «СССР», «1 рубль» ва «1988» ёзувлари бор.

Танганинг тескари томонида А. М. Горькийнинг ҳамда қаттиқ мавжланиб турган денгиз узра парвоз қилаётган бўрон қушининг қабариқ тасвирлари бор, айлана бўйлаб чап томонда «А. М. Горький» номи ва «1868. 1936» саналари ёзиб қўйилган.

Танганинг қиррасида «один рубль» сўзлари икки жойга чуқур қилиб ёзилган бўлиб, бу сўзлар иккита нуқта билан ажратилган.

А. М. Горький туғилган куннинг 120 йиллиги муносабати билан муомалага чиқарилаётган эсдалик танга ҳозирги вақтда муомалада бўлган тангалар билан бир қаторда давлат, кооператив, жамоат корхоналари, муассасалар, ташкилотлар, колхозлар ҳамда айрим кишилар томонидан барча турдаги тўловлар учун, шунингдек СССР Банк муассасалари ҳамда алоқа министрликларининг корхоналари томонидан жорий, ҳисоб-китоб счетларига, омонатларга, аккредитивларга қўшиш ҳамда ўтказиш учун ҳеч қандай чекланшларсиз қабул қилиниши шарт.

ССР ИТТИФОҚИ ПРОКУРАТУРАСИДА

Илгари хабар қилинганидек, шу йилнинг 28 февралида Озарбайжон ССРнинг Сумгаит шаҳрида безори унсурлар группаси бебошлик қилиб, айни вақтда зўравонликлар ҳамда бошқа ҳуқуқбузарликларни содир этган эди.

ССР Иттифоқи Прокуратурасининг махсус тергов группаси ана шу жиноят ва ҳуқуқни бузиш ҳолларининг ҳар бири юзасидан синчиклаб тергов ўтказмоқда.

Жиноий хатти-ҳаракатлар натижасида турли миллатларга мансуб 32 киши ҳалоқ бўлганлиги аниқланди. 197 граждан, шу жумладан милиция ходимларидан юзга яқин киши азият чекди. Зўрлаб номусига тегиш ҳоллари 12 марта содир бўлди, юздан зиёд квартира таланди, маиший хизмат объектларидан 26 таси ва йигирматадан кўпроқ автомобиль шикастланди.

Қотилликларда, зўрлаб номусига тегишда, бебошликлар ва талончиликда қатнашган шахслар ҳозирги вақтда асосан аниқланди. 42 киши қамоққа олинди. Уларнинг баъзилари қилинган жиноятлари учун илгари судланган кимсалар экан. Тўрт юзга яқин киши жамоат тартибини бузганлик учун маъмурий жавобгарликка тортилди.

Февраль ойининг охирларида Тоғли Қорабоғ автоном областида юз берган ҳуқуқбузарлик фактлари юзасидан ҳам тергов олиб борилмоқда. Бу ердаги тўқнашувлар натижасида икки граждан ҳалок бўлган ва салкам 50 киши тан жароҳатлари олган эди.

Зўравонлик ва бебошлик хуружларининг гиж-гижловчилари ҳамда ташкилотчиларини аниқлашга доир ишлар давом этмоқда.

Айбдорлар яқин вақт ичида суд олдида жавоб берадилар.

(ТАСС).

БУТУНИТТИФОҚ СОЦИАЛИСТИК МУСОБАҚАСИ ҒОЛИБЛАРИ

ҲАММАГА НАФИ ТЕГАДИ

«УЗЭЛЕКТРОМОНТАЖ» тресги коллективи янги иқтисодий ислоҳотни зўр қизиқиш билан кутиб олди. Шу йилнинг 1 январидан бошлаб ўз харажатларини ўзи қоплаш ва ўзини-ўзи маблағ билан таъминлаш асосида ишлашга ўтилди. Бу янги қадам унчалик қийин бўлмади. Чунки электромонтажчилар ўзларининг кўп йиллик фидокорона, унумли ва сифатли меҳнатлари билан бунга ҳозирлик кўриб қўйишган эди.

Трест республика қурилиш-монтаж ташкилотлари ўртасида доим пешқадамлик қилиб келади. Монтажчилар меҳнатни ташкил этиш йўлида тинмай изланаётганликлари учун ҳам ишлаб чиқариш маданиятини, меҳнат унумдорлигини доим ошириб бормоқдалар, бунёдкорлик ишлари таннархини муттасил арзонлаштиришга эришмоқдалар. Улар давлат планлари ва зиммага олинган мажбуриятларни бажармаган бирор йил йўқ. Социал соҳани ривожлантиришда ҳам муайян ютуқларга эришилмоқда. Бу мақсадга ҳар йили кўплаб маблағ сарфланяпти. Ажойиб дам олиш зонаси трест ишчилари хизматида. Янги техника ва прогрессив технологияни жорий қилишга ҳам ижобий муносабатда бўлинмоқда.

Бундай ютуқларга кўп жиҳатдан коллективнинг ҳар бир аъзоси ўз вазифасини виждонан бажараётганлиги учун ҳам эришиляпти. Биноларнинг муддатида ва барвақт фойдаланишга топширилишида уларнинг улуши салмоқли бўлмоқда.

— Коллективимизнинг ўтган йилги меҳнат фаолияти ҳам чакки бўлмади. Барча кўрсаткичлар муваффақиятли адо этилди, — дейди трест бошқарувчиси Анатолий Нигматович Исаев. — Ҳаммаси бўлиб 50 миллион сўмликдан кўпроқ монтаж ишларини амалга оширдик. Пландан ташқаридагиси 2 миллион сўмликдан кўпроқни ташкил этди. Ҳар бир ишловчи ҳисобига меҳнат унумдорлиги ўртача 9,2 процент ошди. Коллективимизнинг 1986—1987 йиллардаги фидокорона меҳнати КПСС Марказий Комитети, СССР Министрлар Совети, ВЦСПС ва ВЛКСМ Марказий Комитетининг кўчма Қизил байроғи билан тақдирланди.

Трестнинг барча 15 та бошқармаси коллектив пудрати асосида ишлашга ўтди. У республика қурилиш-монтаж ташкилотлари ўртасида биринчи бўлиб шу прогрессив усулни қўллана бошлади. Ўтган йилдан бошлаб кўпгина бригадалар кам ишчи кучи билан кўпроқ иш ҳажмини бажаришга киришдилар. Бошқармаларда участка бошлиқлари лавозими бекор қилинди. Уларнинг вазифаси прорараблар зиммасига юклатилди. Қатор оралиқ бўғинлар бартараф этилди. Бир қанча бўлимлар ягона қилиб бирлаштирилди. Бригадаларда меҳнатга ҳақ тўлаш бевосита ҳар бир бинокорнинг конкрет иш натижасига, шахсий улушига боғлиқ бўлиб қолди. Ҳар бир бригада, ҳар бир ходим ўз вазифасини аниқ билади ва уни тез ҳамда сифатли бажаришга ҳаракат қилади. Ана шундай тадбирлар туфайли умуман трест бўйича 300 киши озод қилинди ва бошқа вазифаларни бажаришга ўтказилди. Бу ҳам коллектив фаолияти умумий натижаларига ижобий таъсир кўрсатди.

— Трестда хўжалик ҳисобининг қандай формаси қўлланилмоқда? — сўраймиз бошқарувчидан.

— 1 январдан меҳнатни ташкил этиш ва унга ҳақ тўлашнинг норматив-чек системасига ўтдик. У ишчиларга мукофотни маошнинг 70 проценти, инженер-техник ходимларга эса 30 процентигача тўлашни назарда тутади. Бундай мукофот асосан электромонтаж ишлари таннархини арзонлаштириш ҳисобига тўланади.

Биз бу муҳим ишга янгича муносабатда бўлдик. Бўлар-бўлмас қоғозбозлик бартараф этилди, эндиликда барча хизматлар ягона ҳужжат — ишларни ҳисобга олиш журнали бўйича ишламоқда. Бу журнал электрон ҳисоблаш машинасида тузилди ва асосий ҳужжат бўлиб қолди. Унда барча ишлаб чиқариш жараёни — ишлаб чиқаришни технологик тайёрлаш, материалларга талаб ва уни сарфлашни ҳисобга олиш, иш бажарилишининг бориши ва иш ҳақи каби жараёнлар қайд қилинади.

— Шу кунларда трест коллективи қайси объектларда меҳнат қилмоқда. Ишларнинг бориши қандай?

— Биз Ўзбекистон ССР Қурилиш министрлиги, «Главташкентстрой» ва республикадаги бошқа министрликлар ва идоралар билан ёрдамчи пудратчи сифатида ишлаймиз. Ҳатто республикадан ташқарида ҳам объектлар қурилишида қатнашмоқдамиз. Масалан, Тюмень областида бизнинг хўжалик ҳисобидаги участкамиз фақат электромонтаж ишларинигина эмас, айни вақтда комплекс ишларнинг ҳаммасини амалга оширмоқда. Ҳозирча бу тажриба. Бироқ, биз уни кенгайтиришни назарда тутмоқдамиз.

Барча шерикларимиз билан асосан хўжалик шартномаси бўйича ишламоқдамиз. Капитал ремонти бундан мустаснодир. Нима учундир бу ишда хўжалик шартномаси системаси қўлланилмаяпти. Бизнингча, уни қўллаш зарур. Мутасадди ташкилотлар буни ҳисобга олиши ва капитал ремонтда ҳам хўжалик ҳисоби шартномасини жорий қилишга қаратилган қарор қабул қилиниши лозим. Айниқса, бизнинг трестимиз меҳнатга ҳақ тўлашнинг иккинчи моделига ўтганлиги шуни тақозо этмоқда. Бунда меҳнатга ҳақ нормативларда эмас, фойдадан тўланади. Бундай фойда эса хўжалик ҳисоби шартномаси асосида бажарилган ишдан тушади. Капитал ремонтида эса ҳамон норматив қўлланиляпти.

— Бош пудратчилар икки ўртада тузилган хўжалик шартномалари ва шартнома мажбуриятларини қандай бажармоқдалар? Бу ишда муаммолар борми?

— Муаммолар бўлганда ҳам тўлиб-тошиб ётипти. Бош пудратчилар билан кўпинча даҳанаки жанг қилишга, нари-берига боришга тўғри келмоқда. Улар ҳамон шартнома мажбуриятларида назарда тутилган юмушларни бажаришимиз учун иш фронтини яратиб беришга зарур эътибор бермаяптилар.

Фикримнинг далили учун мисоллар келтирмоқчиман. Масалан, Бекободдаги Ўзбекистон металлургия заводининг 300-прокат станини қуришда биз шу йилнинг биринчи ярим йилида 1 миллион 600 минг сўмлик иш бажаришимиз керак. Бироқ бош пудратчи — «Узбекметаллургстрой» тресги бизга 20 та электр подстанцияси ўрнига фақатгина 5 тасини монтаж қилиш учун берди. Ваҳоланки бундай подстанциялар ўтган йилнинг июлида тўла тайёрланиши керак эди. Шу трестнинг айби билан кабель жойлаштириш учун юзлаб метр узунликдаги тоннел қурилгани йўқ. Бинокорлар февраль ойида уни топширамиз, деб ваъда беришди. Бироқ март ойининг ярми ўтганига қарамай бундан дарак йўқ. Кабель ётқизилиши мумкин бўлган тоннелда эса ўт ўчириш инспекцияси иш олиб боришни ман қилиб қўйди. Ҳозир бизга иш фронтини яратиб беришмаса 300-станни фойдаланишга топшириш хавф остида қолади.

Яна бир объектдаги аҳволни кўрайлик. Ангренда картон фабрикаси қурилмоқда. Бу ҳам муҳим объект ҳисобланади. Бош пудратчи — «Узбекшахтострой» трести монтажчиларимизга кенг иш фронти яратиб бериш ўрнига бизга уни доим камайтиришга ҳаракат қилади. Масалан, февраль ойида 32 минг сўмлик иш бажаришимиз керак бўлгани ҳолда фақатгина 11 минг сўмлик иш фронти беришди. Шундай кичик ҳажмдаги ишлар билан банд бўлиш бизга қимматга тушади.

— Бошқа объектлардаги аҳвол ҳам шундайми?

— «Главташкентстрой» объектларидаги аҳвол ҳам бундан яхши эмас. Электромонтажчиларимиз уй-жой, маданий-маиший объектлар қурилишида ҳар ойда ками билан 1 миллион сўмлик иш бажаришлари керак. Бироқ бош пудратчи ўз билганидан қолмаяпти — иш фронтини етарли яратиб бермаяпти. Кўплаб нуқсонлар бўлган объектларда монтаж ишларини олиб боришга мажбур бўлмоқдамиз. Ҳатто уй фойдаланишга топширилишига бир-икки кун қолганда бизга ҳавола этишади. Шу сабабли электрикларимиз шанба, якшанба кунлари ишлашга, бинокорларнинг нуқсонларини бартараф этишга мажбур бўлмоқдалар. Оқибатда биз ҳар ойда миллион сўмлик маррани эгаллай олмаяпмиз.

Ваҳоланки, бу янги «касал» эмас. Қурилиш бошланибдики, давом этмоқда. Ҳатто шартнома мажбуриятларини барбод этганликлари учун жарима санкцияларини ҳам қўлландик. Барибир кутилган натижани бермаяпти. Бизнинг фикримизча, эндиликда шартнома мажбуриятларини бажарилмаслигида айбдор бўлган шахсларнинг ўзидан, ишни барбод этаётганлардан жаримани, жилла қурса унинг муайян қисмини ундириб олишни йўлга қўйиш лозим.

Шундай қийинчиликларга қарамай коллективимиз ўзининг шартнома мажбуриятларини бажармоқда. Ҳар йили кўплаб фойда олаяпмиз. Бу монтажчиларимиз фидокорлиги натижасидир. Агар объектларда биз учун иш фронти вақтида яратиб берилса, янада унумли, сифатли ва фойдали ишлашимиз мумкин эди. Бизда бунинг учун барча имкониятлар бор.

Қайта қуриш ва жадаллаштириш даври барча камчиликларни бартараф этишни тақозо этади. Шундай экан, бош пудратчи ташкилотлар шартнома мажбуриятларини сўзсиз бажаришлари ва биздан ҳам шуни талаб қилишлари керак. Ана шундай ўзаро қаттиқ талабчанлик, бир-бирига ҳурмат, бир-бирининг унумли ишлаши учун зарур шароитларни яратиб беришга бўлган интилиш таркиб топса ишимиз янада юришиб кетган бўларди.

С. МОРОЗОВ,
жамоатчи мухбир.

Халқлар дўстлиги — муштарак бойлигимиз

ИЛДИЗЛАР

ЧИРЧИҚ ШАҲАР МЕҲНАТ КОЛЛЕКТИВЛАРИДА ИНТЕРНАЦИОНАЛ ТАРБИЯНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ТАЖРИБАСИДАН

Ўтган йил ёзида «Узбекхиммаш» заводининг «Спутник» пионер лагерида Украина, Урал ва Тожикистондаги турдош корхоналар ишчи-хизматчиларининг фарзандлари ҳам чирчиқлик тенгдошлари билан биргаликда мириқиб ҳордиқ чиқардилар. Бунга ажабланмаса бўлади. Турдош корхоналар коллективлари ўртасидаги алоқалар барча йўналишлар бўйлаб тобора кенгайиб бораяпти.

Бу интернационал коллективнинг ўз шаклланиш тарихи бор. Заводнинг таржимаи ҳоли машаққатли 1941 йилдан бошланди. Ўшанда Фрунзе номидаги Сума машинасозлик заводидан кўчирилиб келтирилган машина ва ускуналар Чирчиқ электрохимия комбинатининг ремонт-механика корхонасида ўрнатилган эди. Эвакуация қилинган завод мутахассислари, кадр ишчилари ўзбек дўстларига устоз бўлишди.

Заводдаги ҳар бир бригада, ишлаб чиқариш участкаси интернационал коллективлардир. Инженерлар А. Рахметов ва Е. Вартеванян, цех бошлиғи Б. Рўзиев, бригадир Н. Паюсов, ишчи К. Олимбоев, токарь Э. Грунвальд — улар ўзбек ва рус, арман ва немис, қозоқ ва татар миллати вакилларидир. Уларни бир мақсад — Ватанимиз равнақи йўлида сидқидилдан ҳалол меҳнат қилиш иштиёқи бирлаштириб турибди.

Завод партия комитети ўз идеологик ишида коллективни интернационализм руҳида тарбиялашга алоҳида эътибор бермоқда. Участка, цех ва бригадаларда ўтказиладиган лекция ва суҳбатларда шартнома мажбуриятларини ўз вақтида бажариш машинасозларнинг биринчи интернационал бурчлари эканлиги таъкидланади. Улуғ Октябрнинг 70 йиллигига тайёргарлик даврида республикалар шарафига ўтказилган 15 зарбдор ҳафталик ишчи ва хизматчиларнинг интернационал тарбиясида муҳим аҳамиятга эга бўлди. Ҳафталиклар давомида пропагандистлар, оғзаки сиёсий агитация кадрлари қардош республика тарихи ва бугунги куни, улар билан заводнинг ўзаро иқтисодий ҳамкорлиги ҳақида гапириб бердилар. Корхонанинг «Машиностроител» кўп нусхали газетасида мунтазам бериб борилаётган «Узбекхиммаш»: таржимаи ҳоли сатрлари» ҳам коллектив аъзоларида ўз корхонаси билан фахрланиш ҳис-туйғусини, уни барпо этган ва юксалтирган турли миллат вакиллари ўртасидаги дўстликни янада ривожлантиришга шахсий ҳиссаларини қўшиш иштиёқини уйғотмоқда.

— Бизнинг коллективда йигирма миллат вакиллари меҳнат қилади, — дейди «Чирчикжилстрой» бошқармаси партия ташкилоти секретарининг ўринбосари Э. Логинова. — Кимнинг қайси миллатга мансублиги эмас, балки унинг меҳнатга муносабати, гражданлик позицияси қадрланади. Масалан, шавкатли меҳнатлари учун СССР орден ва медаллари билан мукофотланган илғор қурувчиларимиз орасида рус ва ўзбек, белорус ва немислар ҳам бор. Улардан А. Белов, Т. Эрназаров, В. Андреенко, Э. Гринин ва бошқалар меҳнатга муносабатлари билан чинакам интернационалист эканликларини амалда исботламоқдалар.

Шаҳар партия комитети меҳнат коллективларини интернационал руҳда тарбиялашда маданият муассасаларининг ролини оширмоқда. Бугунги кунда Чирчиқда 120 та бадиий ҳаваскорлик коллективи, шу жумладан 53 та ҳаваскорлик бирлашмаси ишлаб турипти. Уларда 53 миллатга мансуб 8 мингдан кўпроқ санъат ихлосмандлари шуғулланишаяпти. Чирчиқликлар ўзбекча «Гулдаста», қозоқча «Гулдерайим», русча «Русские мелодии», қрим татарча «Хайтарма», «Эфсане» ансамбллари чиқишларини завқ билан томоша қилмоқдалар.

Кейинги пайтларда шаҳар партия комитети интернационализм, халқлар дўстлиги мавзуларида давра суҳбатлари ташкил этмоқда. Ана шундай давра суҳбатларидан бири «Чирчиқсельмаш» заводида бўлиб ўтди. Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат институти олимларидан профессор Х. А. Зайниддинова, филология фанлари кандидати С. Х. Алимов. Тошкент Давлат университетининг доценти Д. Т. Шермуҳамедова корхона ишчилари хизматчилари, мутахассислари билан КПСС XXVII съезди қарорлари асосида совет халқлари дўстлигини мустаҳкамлаш, совет турмуш тарзини такомиллаштириш ҳақида ошкора суҳбатлашдилар.

Бундан ташқари «Трансформатор» ишлаб чиқариш бирлашмасида «Ленинча интернационал сиёсат йўлидан» туркум лекциялар ўқилаётган бўлса, «Электрохимпром» ишлаб чиқариш бирлашмасида «Совет турмуш тарзи» лекторийси иш бошлади.

Шаҳар партия комитети меҳнат коллективларида интернационал тарбияни ташкил қилиш соҳасида муайян тажриба орттирган бўлишига қарамай мавжуд имкониятлардан ҳали тўлиқ фойдаланилаётгани йўқ. Ўтган йили интернационализм мавзуида юзга яқин лекция ўқилди. Аммо уларнинг анчагина қисми умумий характерда бўлганлиги учун тингловчилар онги ва қалбида чуқур из қолдирмади. Бу йил ҳам халқлар дўстлигига оид ўндан кўпроқ лекция тематикаси режалаштирилган. Афсуски, уларнинг бирортасида шаҳар меҳнат коллективларидаги интернационал алоқаларни умумлаштириш кўзда тутилмаган. Шунингдек, «ялпи қамраб олиш»га мойиллик, шов-шувли тадбирларга кўпроқ умид боғлаш каби эскича иш усуллари ҳамон кўзга ташланмоқда. Интернационал тарбиядек нозик ишда бунга асло тоқат қилиб бўлмайди.

А. НОСИРОВА.

Инсон омили

«ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ» АГРОСАНОАТ БЎЛИМИДА

ҚОДИР АКАНИНГ ГИНАСИ ЎРИНЛИМИ?

— Бола-чақадан тинганман. Ортиқча мол-дунёнинг кераги йўқ менга. Ҳозир қилаётган ишим, ўтказаётган тажрибамнинг яхши самара беришига, катта фойда келтиришига ишончим комил. Афсуски, кўп ҳолларда менга яхши ёрдам беришмаяпти...

Қаршимизда турган баланд бўйли, ёши олтмишдан ошиб қолган, кўзлари тийрак бақувчи бу киши дилдан, астойдил, куюниб сўзларди.

Одатда бундай тоифадаги одамларни ҳамма ҳам ёқтиравермайди: мақтанишни, ўз ишини кўз-кўз қилишни яхши кўради, обрў-иззатталаб, деб баҳо беришади. Аслида шундаймикин? Қодир акани редакцияга мурожаат қилишга нима мажбур этди. Ўзининг кўп йиллик тажрибасига бўлган қатъий ишонч, Озиқ-овқат программасининг бажарилишига, қайта қуриш ишига баҳоли қудрат ҳисса қўшиш иштиёқими, ёки...

Бу саволга жавоб беришдан олдин Қодир Мўминовнинг шахси билан қисқача танишайлик. У асли юнусободлик деҳқон. Узоқ вақт «Ўзбекистон ССР 50 йиллиги» колхозида меҳнат қилди. Узумчиликни ривожлантиришга катта ҳисса қўшди. Унинг ташаббуси билан жарликлар ўзлаштирилиб, 15—20 метр баландликдаги тепаликларда токзорлар барпо этилди. Ҳар гектардан 25—30 тоннага етказиб ҳосил олинди. Соҳибкорлар мусобақасида ғолиб чиққани учун 1971 йилда «Волга» енгил автомашинаси билан мукофотланди. Кейин у Туркистон ҳарбий округининг ёрдамчи хўжалигига ишга таклиф этилди. Бу ерда ҳам ажойиб боғ яратди. Тошкент районидаги Ильич номли колхознинг собиқ раиси Саъдулла Раҳматуллаев Қодир аканинг ишларини кузатиб юрарди. У соҳибкорнинг маҳоратига қойил қоларди. Шунинг учун ҳам у сизга ўхшаган уста деҳқонлар, соҳибкорларга жуда муҳтожмиз, деб ўз хўжалигига бориб ишлашга даъват этди. Қодир ака розилик билдирди. Ёнига ҳамқишлоқларидан 9 кишини эргаштириб, Ильич номли колхозда махсус бригада тузиб меҳнат қила бошлади. Ў йил сайин яхши натижаларга эришди.

1985 йилга келиб узумчиликка бўлган муносабатда янгича босқич бошланди. Партия ва ҳукуматимизнинг ичкиликбозликка қарши курашни кучайтириш тўғрисидаги қарорига асосан винобоп узум навларини хўраки навлар билан алмаштириш зарурлиги вазифа қилиб қўйилди. Очиғини айтганда бу қарорни бажаришда дастлабки пайтларда бир ёқламаликка йўл қўйилди. Айрим хўжалик раҳбарлари буюришди-ку, деб винобоп узум майдонларини ёппасига ковлаб ташлай бошладилар. Бироқ Қодир аканинг бундай қилишга рағбати йўқ эди. У бошқача ўйларди. Нафсиламбирини айтганда ким айтади винобоп узумларни истеъмол қилиб бўлмайди деб. Жуда бўлмаганда унинг шарбатини маза қилиб ичса бўлади-ку. Тажрибадан яхши билади, агарда қарови ўрнига қўйилса, айрим мутахассислар таклиф қилганидек кузда кесиш пайтида ҳар тупда 180—200 тадан эмас, кўпи билан 80—90 тадан кўз қолдирилса, ўғит эринмасдан ток туплари илдизига яқин ерга солиб чиқилса, Баяншири навли узум ҳосили чунон мўл бўладики, ғужум бошлари катталашиб қирмисқасифат бўлиб кетади. Бундай узумни зўр иштаҳа билан тановул қилиш мумкин.

Қодир ака ана шу мулоҳазалардан келиб чиқиб, дадил таклиф айтди. Мен, деди у, ўзимга бириктирилган майдонлардаги узум навларини хўраки навлар билан алмаштиришни аста-секин, йиллик ҳосил топширишни тўхтатмаган ҳолда амалга ошираман. Бунинг иқтисодий фойдаси катта. Агар токзорлар бутунлай бузиб экиладиган бўлса, кўчириб олиш ва ташиш пайтида шпалер устунларнинг кам деганда 30 проценти ва симларнинг 50 проценти чиқитга чиқади. Агарда бир гектар ерга 450—500 та столба шпалер кетишини, ҳар бирининг харид нархи ўртача 4 сўмдан туришини, 21 тонна сим 200 сўм бўлишини ҳисобга оладиган бўлсак, Қодир ака таклиф қилаётган усулда столбалар ҳам, сим бағазлари ҳам ўз жойида тураверади ва уларга тегилмайди. Исрофгарчилик, ортиқча меҳнат, сарф-харажатларга йўл қўйилмайди.

Бунга қандай қилиб эришилади? Дейлик, бир гектар токзор бор. Ана шу токзорда 40 қаторда узум етиштирилади. Ҳар бир қаторда 33 тупдан ток ўсади. Демак, бир гектар ердаги ток тупи 1200 дан ортиб кетади. Агарда барча ток туплари баравар бузилиб, ўрнига янгиси экиладиган бўлса, у ҳолда то ҳосилга киргунча орадан тўрт-беш йил ўтади.

— Маҳсулот топширишни тўхтатмаслик мумкин, — деди Қодир ака. — Бунинг йўли осон. Ҳар беш қатордан ўртадаги бир қатордаги токлар ковлаб олиб ташланади. Сўнгра бу қатор трактор билан чуқур ҳайдалади. Ҳар юз метр оралиққа, аввало, ўз жойида қолдиришни мўлжаллаб 30 туп кўчат экилади. Сўнгра ана шу жойида қоладиган ток кўчатлари оралиғига ҳар ярим метр масофага иккитадан тўртта кўчат экилади. Бу кўчатлар рисоладагидек қилиб парваришланади. Кузга бориб берган навдаларидан 5 сантиметрдан қолдирилиб каллаклаб, кўмиб қўйилади. Баҳорда хомток пайтида пархешга мўлжалланган тупларда биттадан, асосий тупларда эса лаёқатли новдалар қолдирилади. Кузга бориб, ҳар туп кўчатда 5—6 метр новда олиш мумкин ва бу новдалар яхшилаб пиширилади. Сўнгра пархеш йўли ярим метр чуқурликда ковланади ва иккита навдани ана шу чуқурликдан олиб борилиб, биттаси иккинчи қатордан, иккинчиси эса учинчи қатордан чиқарилиб, охирги кўзи ер билан баравар қилиниб кўмилади. Агар навда учинчи қаторга етмаса иккинчи қаторда қолдирилиб, кейинги йили ўтказилади. Албатта, пархеш қилишдан олдин ҳосили йиғиб олинган токлар ковлаб олиб ташланади. Демак, шу йилга келиб ҳамма токлар янгиланади. Орада бир йил, яъни 1989 йил ҳосил бермайди, холос. 1990 йилдан бошлаб барча майдондаги токлар ҳосилга киради. Демак, тўрт йилда боғ янгиланади. Ана шу йиллар давомида бир гектар майдоннинг ҳар йили 80 процент қисмидан ҳосил олиб турилади.

Боғ янгилаб бўлинди, дейлик. Бунинг иқтисодий фойдаси катта. Масалан, бир гектар ерда 40 та йўлак бўлса, эндиликда, барча майдондаги токларга 8 та йўлак орқали сув ва ўғит берилади. 32 та йўлакка сув ҳам, ўғит ҳам берилмайди. Ток қатор оралари ҳайдалиб, чизель қилиб қўйилади, холос. Сув кирмагач ер устида ўғит бўлмагач, бегона ўт ҳам ўсиб чиқмайди. Ҳашорат тушмайди. Ток касалликка чалинмайди.

Очиғини айтиш керак. Қодир аканинг токзорларни реконструкция қилиш соҳасидаги бу таклифига колхоз раҳбарлари, аввалига, унча рўйхуш беришмади. Шубҳа билан қарашди. Вақтида трактор билан таъминлашмади. Қодир ака токларни қўлда кўмиб чиқишга мажбур бўлди. Бу унга алам қилди. У юқори ташкилотларга мурожаат қилишга мажбур бўлди. Ана шундан сўнг республика агросаноат комитети фан ютуқлари ва илғор тажрибаларни жорий этиш ва пропаганда қилиш бошқармаси етакчи мутахассиси Йўлдош Мансуровга Қодир аканинг тажрибасини ўрганиш ва аниқ бир хулосага келишни топширди. Мансуров Р. Р. Шредер номли боғдорчилик ва узумчилик илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси агротехника бўлими мудири Мирвоҳид Собиров ва Тошкент қишлоқ хўжалик институти узумчилик кафедраси доценти, қишлоқ хўжалик фанлари кандидати Туроб Турсуновларни ёнига олиб, колхозга келди. Улар соҳибкорнинг иши билан миридан-сиригача танишдилар. Шу куни улар зарур маслаҳат, йўл-йўриқлар бериб, тажрибакорни кўнглини кўтариб, далда бериб, руҳлантирувчи сўзлар айтиб кетаверишса ҳам бўларди. Лекин тағин бир гап чиқиб қолмасин, деб чўчишди шекилли, хулоса — ҳужжат тайёрлашди. Ана шу хулосадан айрим жумлаларни айнан келтирамиз: «Пархеш йўли билан ток тупларини кўпайтириш эски усул ҳисобланади. Маълумки, бу усулни қўлланиб, сийраклашиб қолган ток туплари ўрнини тўлдириш мумкин. Мўминовнинг таклифига келганда шуни айтиш кераккИ, бу иш оғир меҳнатни талаб қилади ва узоқ вақтни олади.

Биз кам ҳосил берадиган ва яроқсиз бўлиб қолган токзорларни тасдиқдан ўтказилган истиқболли режага асосланиб, аста-секин ковлаб ташлаш, сўнгра ерни чуқур ҳайдаб органик — минерал ўғитлар солиб мавжуд технология асосида обдан текислаб, сўнгра узумнинг хўраки, кишмиш, магизбоп навларини экиш керак, деб ҳисоблаймиз. Бунда ёш токлар уч-тўрт йилдан сўнг ҳосил бера бошлайди, беш-олти йилдан сўнг тўла ҳосилга киради.

Ана шуларга асосланиб биз винобоп узум навидан мўл ҳосил олиш усулини тарғиб этиш мақсадга мувофиқ эмас, деб ҳисоблаймиз. Мўминов тажрибасини кенг тарғиб қилиш учун келгуси ишлар ҳисоб-китоби йўқ. Агар соҳибкор Мўминов токларни бошқа навлар билан тўла алмаштирса ва янги технологияни қўлланиб, мўл ҳосил етиштирса, у ҳолда бу масалага яна қайтиш мумкин. Биз ўртоқ Мўминовга хўжаликнинг ёнгинасида жойлашган Р. Р. Шредер номли институт мутахассислари билан узвий алоқада иш олиб боришни маслаҳат берамиз».

...Табиийки, Қодир Мўминов китобий гаплардан иборат бўлган бу хулосадан қаноат ҳосил қилмади. Ҳафсаласи пир бўлди. Бу орада колхозда шахсан район партия комитетининг биринчи секретари А. Тўрахоновнинг ташаббуси билан илғор тажрибаларни ўрганиш ва оммалаштиришга бағишланган семинар ташкил этилди. Семинарда Мўминовнинг тажрибаси ҳақида ҳам гаплар бўлди. Кўпчиликка бу тажриба маъқул бўлганди. Лекин барибир эскича қарашлар, эскича ёндашувлар устун келди. Пархеш қилинган новдалар сояда қолиб яхши пишмайди, кейинчалик ҳосили ола-чалпак бўлиб қолади, деб айтишди. Бироқ Қодир ака ўз нуқтаи-назарида қаттиқ туриб олди. Ҳаммаси қунтга, ихлосга боғлиқ, деди у. У ҳеч иккиланмай ўз тажрибасини бойитишни — такомиллаштиришни давом эттирди.

Бу воқеалар кишини ўйлантиради, албатта. Наҳотки, кўпни кўрган кекса соҳибкорнинг ҳаракатлари беҳуда кетса?! Наҳотки, «ҳеч нарса чиқмаса!» Наҳотки, Қодир ака айримлар ўйлаётганидек, аравани қуруқ олиб қочиб, фақат ўз шахсий манфаатини ўйлаётган бўлса? Ҳақиқатан ҳам у дарди-ҳасратини хўжалик раҳбарларига атайлаб айтмасдан, уларни четлаб ўтганми? Йўқ. Ундай деб бўлмайди. Лекин оддий бир ҳақиқатни ҳам унутмаслик керак: Киши ўзи меҳнат қилаётган коллективда адолатсизликка, ноҳақликка дуч келган ва уни кўтара олмаган тақдирдагина «сирни» «кўчага олиб чиқишга», бошқаларга мурожаат қилишга жазм этади.

Хўш, район агросаноат бирлашмаси, колхоздагиларнинг бу ҳақдаги фикри қандай?

Тўхтамурод МАМАДАЛИЕВ:— РАПО бош агрономи: Қодир аканинг бригадада узумчиликда қилаётган ишлари мақтовга сазовор. Улар партиямизнинг қарорига лаббай деб, жавоб берганлардан. Мўминов токзордаги устунлар ва симларни жойида қолдирган ҳолда боғни реконструкция қилмоқда. Ораси бўш қолмаслиги учун помидор ҳам экиб колхозга топширдилар. Тўғри, бу усул янгилик эмас. Бир неча йилдан бери амалга оширилиб келинган. Аммо Қодир аканинг ишларини ташаббускорлик, деса бўлади. Ташаббускорга эса озгина мадад керак.

Тўлқин АЛИМОВ — колхоз раиси:

— Мўминов тажрибасини 1987 йилдан бошлади. Ҳали натижасини кўрганимизча йўқ. Агар у кишининг тажрибаси яхши самара берса, биз келгусида бошқа коллективларда ҳам ҳеч сўзсиз уни оммалаштириш ниятимиз бор.

Саидкарим САИДАҲМЕДОВ — боғдорчилик бригадири:— Ҳасанбой қишлоғи бир вақтлари ўзининг узумлари билан машҳур эди. Афсус кейинги йилларда бу шуҳрат сўнди. Ҳаммага манзур ва машҳур «Хусайни», «Ҳасайни», «Чарос», «Каттақўрғон», «Норбуваки» сингари навлар йўқ бўлиб кетди. Ҳатто хонадонларда ҳам қолмаяпти. Ўзимиз айбдормиз. Албатта, аввалги шуҳратни тиклаш керак. Бунда, ҳеч шубҳасиз, бизга Қодир ака сингари ажойиб, меҳнаткаш кишиларнинг ёрдами жуда асқотади. Биз у кишидан миннатдормиз. 1978 йилдан буён меҳнат қилиб келмоқдалар. Оила пудрати асосида ишлаб, энг кўп ҳосил олишга эришмоқдалар. Ўз ишининг миришкори.

Биз улар бошлаган хайрли иш, албатта, яхши натижа беради деб ўйлаймиз. Айримлар у кишининг фикрига қўшилишмаяпти. Пархеш усулида кўпайтирилган бошқа қаторлардаги ток тупларига нормадаги сув, озуқани бир қатордан бериб бўлмайди, дейишяпти. Дейлик, бу фикрда ҳам жон бор. Бундай бўлса биз келгусида бу токларнинг она қисмидан қирқиб ажратиб мустақил қилиб ўстираверамиз. Баҳонада токзорларимизнинг янгилангани катта фойда бўлиб қолади.

Колхоз агрономи Турсунбой ТОЛИПОВ ҳам Қодир аканиҳар жиҳатдан рағбатлантириб қўллаб-қувватламоқда.

Мен масалага яна аниқлик киритиш мақсадида яқинда Мирвоҳид Собиров билан учрашдим. Мақсадни билгач, олимнинг энсаси қотгандек бўлди. Унинг ишида ҳеч қандай янгилик йўқ. Бу эски ота-боболаримиздан қолган усул, деган ҳаммага маълум гапларни қайтарди ва ўша бизга таниш ҳужжатни рўбару қилди.

Мен мутахассис эмасман. Олим билан бахслашиш фикридан йироқман. Лекин назаримда М. Собиров хулоса-ҳужжати ҳаммага маълум, умумий гаплардан иборат бўлиб қолган. Тажрибакорга қўйилган айрим талаб ва «айблар» ўринсиздир.

Қодир Мўминов винобоп узумлардан мўл ҳосил олишни асло тарғиб қилаётгани йўқ. Аксинча у ана шу узум навларини янгилаш жараёнида ҳам улардан сарҳил, ширадор, истеъмол қилса бўладиган ҳосил олишни кўзда тутиб, иш юритишни мўлжал қилмоқда. Ҳисоб-китоби йўқ дейиш ҳам инсофдан эмас. Биз у киши билан суҳбатлашганимизда Қодир ака тажрибасининг асл моҳияти ва мақсади иқтисод ва тежамкорликка қаратилганлигига ишонч ҳосил қилдик. Борингки, Қодир ака таклиф қилаётган усул ота-боболаримизнинг усули дейлик. Шу ўринда ҳақли савол туғиладИ. Кейинги йилларда қишлоқ хўжалигида рўй берган иллатларнинг сабабларидан бири эски, ҳамма томонидан тан олиниб келинган усул ва анъаналарни менсимай қўйилганида эмасмикин?! Қодир ака шу хатони тўғриламоқчи бўлиб, пархеш усулини ўзича бойитиб, такомиллаштириб янгича шароитда, янги мақсадларни амалга ошириш учун қўллаётган экан, бу фидойилик ва жонкуярликни рағбатлантириш керак, холос. Олимнинг «тажрибаларингизни институт мутахассислари билан маслаҳатлашиб узвий алоқада олиб боринг» дейилган гапларига ишонса бўладими?! Институтнинг таниқли олими бўла туриб берган маслаҳатлари бор-йўғи шуми? Бу тажрибакорларни илм даргоҳидан йироқлаштирмайдими?

Мени шу саволлар ўйлантирар эди. Шунинг учун ҳам институт директори, профессор, қишлоқ хўжалик фанлари доктори, ҳурматли олимимиз Маҳмуд Мирзаев ҳузурида бўлдим. Мирвоҳид ака ҳам таклиф этилди. Лекин бу ерда ҳам Собиров зўр бериб, ўз нуқтаи назарини ҳимоя қилди. У Қодир Мўминов олиб бораётган тажрибанинг моҳиятини яхши тушунтириб бера олмади. Директор гапни чўрт кесди.

— Қани айтинг-чи, Қодир аканинг биздан талаби нима?

— Ёрдам беринглар, демоқдалар.

— Жуда соз, — деди Маҳмуд ака. — Бундай талабдан хурсанд бўлиш керак. У кишининг қилаётган ишидан бирон фойда чиқишига кўзи етгандир-да. Албатта, колхозга бориш керак. Амалий маслаҳатлар билан тажрибакорга мададкор бўлиш керак. Вақт ўзи синовдан ўтказади...

Собиров анча ноқулай аҳволга тушиб қолди. У кишини ҳам тушуниш керак. Катта илмий даргоҳнинг етакчи мутахассисларидан. Қишлоқ хўжалик фани ривожига салмоқли ҳисса қўшган олимлардан. У ҳар бир ишда аниқ ўлчов бўлишини, агротехника тадбирларидан бироз бўлса-да, четга чиқмасликни ёқтиради. Лекин бу бизнингча нотўғри. Ахир энг яхши тажрибалар, янгиликлар фикрлар кураши, баҳслар туфайли юзага келади-ку. Агар колхозда 1750 та хонадон борлигини, шундан хўжалик ишига атиги минг киши ҳисса қўшаётганлигини, қолганлар умуман колхоз еридан фойдаланиб, сувидан ичаётган бўлса-да, коллектив ишига сира ҳам ҳисса қўшмаётганлигини ҳисобга оладиган бўлсак, Қодир Мўминовга ўхшаган оддий деҳқонларнинг жонкуярлиги, елиб-югуриши мақтовга сазовордир. Нега бундай одамларнинг кўнглини кўтариб, катта ишларга, жасоратларга чорлаб, руҳлантириш керак эмас! Ана шунда улар янада зўр ғайрат ва меҳр билан ишлайдилар. Эл-юрт манфаати йўлида тинмай изланадилар, ҳаракат қиладилар. Масалага шу нуқтаи назардан баҳо берадиган бўлсак, Қодир аканинг гинаси ўринлидир.

Н. РИХСИЕВ,
«Тошкент ҳақиқати»нинг махсус мухбири.

• Гомелдан хат •

• Хотира куни олдидан

ҲАМЮРТИНГИЗ НОМИДАГИ КЎЧА

Белоруссиядаги Гомель областига қарашли Ремез қишлоғи кўчаларининг бирига тошкентлик Анваров Иван Алимович номи берилган. Қишлоқ ўрта мактабидаги жанговар шон-шуҳрат музейида эса унинг жасорати ҳақида ҳикоя қилувчи ҳужжатлар нусхаси сақланмоқда.

И. Анваров Совет Армияси сафидаги хизматни 1933 йилда ҳарбий билим юртини тугаллагач бошлади. Улуғ Ватан уруши йилларида у дастлаб взводга, кейинчалик эса ўқчилар ротасига командирлик қилди. Душман билан бўлган жангларда кўрсатган матонати ва жасорати учун I ҳамда II даражали Ватан уруши, Қизил Юлдуз орденлари ва бошқа кўпгина медаллар билан тақдирланган.

Қуйида биз сизларга унинг Белоруссияни немис-фашист газандаларидан озод қилишда кўрсатган қаҳрамонликлари ҳақида ҳикоя қилиб ўтмоқчимиз.

... 1943 йилнинг декабрь ойи охирларида Анваров хизмат қилаётган қисм собиқ Полесия (ҳозирги Гомель) области территориясида душман билан шиддатли жанглар олиб борарди. Душман мудофаасини ёриб ўтиб, қулай позицияни эгаллаш, 415-ўқчи дивизиянинг асосий қисмлари етиб келгунча уни қўлдан чиқармаслик вазифаси унинг ротасига топширилди. Анваров ўз йигитлари билан тепаликда ўрнашиб олган икки немис ДЗОТига қарата ўқ ота бошлади. Буни кутмаган гитлерчилар эсанкираб, ярадорларга ҳам эътибор бермай, орқага чекиндилар. Қулай вазиятдан фойдаланган рота йигитлари тепаликни эгаллаб олишди. Рота командири дарҳол айланма мудофаани эгаллашга буйруқ берди. Бу ўз вақтида бажарилган иш эди. Фашистлар ўзига келгач, қандай бўлмасин позицияни қайтариб олишга қарор қилишди. Уларнинг биринчи ҳужуми совет жангчилари томонидан қайтарилди. Талофат кўп бўлишига қарамай, душман иккинчи бор тепаликни ишғол қилиш учун ҳужумга ўтди. Бу сафар ҳам уларнинг ниятлари пучга чиқди. Анваровчилар пулемёти ва автоматларидан отилган ўқлар немисларни ер тишлатди. Рота жангчилари орасида ҳам талофатлар йўқ эмас эди. Командир Анваров оёғидан яраланган бўлишига қарамай, ротага бошчилик қилишни давом эттирди. Асосий қисмлар етиб келганда жанглар тугаган эди. Санитарлар жанг майдонида душманнинг 200 га яқин солдати ўтганини кўришди.

Уруш қурбонсиз бўлмайди, деганларидек, мазкур жангда мард офицер, коммунист Анваров ҳам ҳалок бўлган эди. Ремез қишлоғининг Қардошлик қабристонида катта лейтенант И. А. Анваров қабрига ўрнатилган ёдгорлик пойидан гуллар аримайди. Мактаб пионер дружинасига эса яқинда унинг номи берилди.

И. А. Анваров 1910 йилда туғилган, 1929 йили эса КПСС сафига қабул қилинганди. Урушга қадар Иван Алимович комсомол ва партия ишларида ишлаб келган. Мирзачўл район комсомол комитети, Қарши район партия комитети секретарлари вазифасида актив фаолият кўрсатган. Биз унинг номи туғилиб ўсган жойида ҳам абадийлаштирилганми, йўқми бундан бехабармиз.

Е. ИВАНОВ,
Гомель шаҳри.

РЕСПУБЛИКА актёрлар уйида санъаткорлар билан қизиқарли учрашувлар ўтказиб турилади. Ҳафтанинг жума кунлари бўлиб ўтаётган бу тадбирлар барча санъат ихлосмандларига манзур бўлаётир. Суратда: А. Навоий номли театр артистлари Гулгуна Зокирова ва Ҳусан Набиевлар.

М. НАЗАРОВ фотоси.

ИНТЕРНАЦИОНАЛЧИ ЖАНГЧИЛАР ҲАЁТИДАН

УЛАРГА ИШОНСА БЎЛАДИ

АФҒОНИСТОНДА ҳарбий хизматни ўтаб қайтган ўнлаб интернационалчи жангчилар Акмал Икромов районида яшаб, меҳнат қилмоқда. Уларнинг кўпчилиги ёшлар клубларини ва мактабларни ўз оталиқларига олишган. Бўлиб ўтаётган учрашувлар чоғида жангчилар ўзлари ва қуролдошлари босиб ўтган жанговар йўл ҳақида ёшларга сўзлаб бермоқдалар.

Интернационал жангчилар районда туғилаётган кўпгина ташаббусларнинг ижодкори бўлишаяпти. Улар таклифи билан икки марта қизиқарли учрашув уюштирилди. Турар-жойлардаги мавжуд 13 та клуб базасида ҳарбийлаштирилган ўйинлар йўлга қўйилди. Бундан мақсад армияга чақирилувчиларни чиниқтириш, уларда ҳарбий машқларга кўникма ҳосил қилишдан иборат. Машғулотларга интернационалчи жангчиларнинг ўзлари бош-қош бўлишаяпти. Клублар ишини жонлантиришда Бахтиёр Мусаев, Ботир Йўлдошхўжаев, Андрей Буклаев каби собиқ жангчилар катта ҳисса қўшишаяпти.

Бугун район интернационалчи жангчиларининг слёти бўлади. Слётда бажарилаётган ишларга якун ясалиб, янги вазифалар белгилаб олинади, ташкилотчилик ишларини уюштирувчи запасдаги жангчилар кенгаши сайланади. Тарбиявий ишларда бундан буён ҳам интернационалчи жангчиларнинг актив иштирок этишларига умидвормиз.

Д. НАСРИДДИНОВ.

ХАТЛАРДАН САТРЛАР

✦ Янгийўл шаҳар автобус-таксомотор парки коллективи аҳоли талаб ва истагини инобатга олиб, «Янгийўл — С. Раҳимов метро станцияси» маршрути бўйлаб автобус қатновини йўлга қўйди. Бундан ташқари Халқобод посёлкасидан ана шу метро станциясигача янги маршрут такси қатнай бошлади.

З. ҲАЙДАРОВА.

✦ Ҳ. Турсунқулов номли колхоз маданият саройида дала меҳнаткашларининг М. Қориёқубов номидаги ўзбек Давлат концерт-филармония бирлашмаси бир группа санъаткорлари билан учрашуви бўлиб ўтди. Кеча иштирокчиларида, айниқса, Ўзбекистон ССР халқ артистлари Ғуломжон Ёқубов билан Дилафрўз Жабборовалар ижросидаги қўшиқ ҳамда рақслар катта қизиқиш уйғотди.

Ҳ. ТЕМИРОВ.

✦ Ангрен шаҳрининг марказий кўчаларидан бири ҳисобланган Навоий кўчасида 700 кишига мўлжалланган «Горняк» маданият саройи фойдаланишга топширилди. «Узбекшахтострой» тресты бунёдкорлари қўлидан чиққан мазкур маданият маскани Ангрен кўмир разрезига қарашлидир.

И. АҲМЕДОВ.

СОЦИАЛ МАСАЛАЛАР БЎЛИМИ ПОЧТАСИДАН: АКС САДО

«ҲАҚИҚАТ ЗАВОЛ КЎРМАСИН»

(1 ЯНВАРЬ, 1988 ЙИЛ)

УШБУ мақолани ўқиб чиқиб, ўйланиб қолдим. Мана, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг XVI пленуми бўлгандан кейин ҳам уч ярим йил ўтди. Мамлакатда ва республикамизда қайта қуриш ишлари жадал олиб борилаяпти. Лекин нега ҳануз бу мақолада таъкидлангани каби ўзбошимчаликлар, қонунни оёқости қилиш ҳоллари учраб турибди?

Қайта қуриш — инсонни қайта тарбиялаш дегани экан. Буюк совет педагоги Макаренко инсонни қайта тарбиялаш уни бошдан тарбиялашдан қийинроқ эканини таъкидлаган эди. Мақолани ўқиб, салбий ҳодисалар ҳозир ҳам бемалол давом этаётганининг гувоҳи бўламиз. Мени ташвишлантираётган нарса шуки, салбий ҳодисалар рўй бераётган катта-кичик барча ташкилот ва муассасаларда партия ҳамда касаба союз ташкилотлари бор —улар қаёққа қараяпти? Гап шундаки, бу ташкилотлар ҳамон ўз ҳақ-ҳуқуқини таниб олгани йўқ ва оқибатда улар ҳозир ҳам илгаридек маъмуриятнинг, аниқроғи, бошлиқ ё директор — «биринчи раҳбар»нинг ноғорасига ўйнамоқда...

Мана шунга чек қўйиш керак!

Мақолада икки аянчли факт тилга олинган: институтга «киритиш» учун қандайдир домла 14 минг сўм сўради, 27 ёшли йигит қонунбузар қонун ҳимоячиларининг қилмиши туфайли ўлим тўшагида ётибди! Биз қишлоқ хўжалик экинларига яхши қарамагани учун неча кишини жазолаймиз, навқирон бир йигитни уриб ногирон қилиб қўйган милиционерлар эса жазоланмай қолади. Сабаб?

КПСС Марказий Комитетининг «Партияга қабул қилиш ва партия сафларини мустаҳкамлаш борасида Тошкент область партия комитетининг ишидаги жиддий камчиликлар тўғрисида»ги қарори областимизда қандай бажарилаётганини махсус рейдлар ўтказиш орқали назорат қилиш ва газета саҳифаларида мунтазам ёритиб бориш керак. Бу — салбий ҳодисаларга қарши курашда салмоқли таъсир кўрсатади.

Хушвақт ОМОНОВ,
Янги Тошкент консерва комбинати транспорт цехининг ишчиси.

«ҚАБУЛ БЎЛИМИДАГИ ФОЖИА»

(16 ЯНВАРЬ, 1988 ЙИЛ)

КЕЙИНГИ пайтларда лоқайд, малакасиз врачлар ҳақида тез-тез ёзилмоқда. Бўка район марказий касалхонасидан ёзилган ушбу мақоланинг воқеаси жуда даҳшатли ва аянчли. «Тез ёрдам»да келтирилган беморни қабул қилмаслик мутлақо нотўғри, деб ҳисоблайман. Чунки, «Тез ёрдам»да ҳам врачлар ишлайдику. Касалхонадаги шифокорлар эса беморни қабул қилмаганлиги, мақолада таъкидланганидек, бир-бирини менсимасликдан бошқа нарса эмас. Агар навбатчи врачлар «Тез ёрдам»даги ҳамкасбини рад этиш ўрнига беморга тиббий ёрдам кўрсатганларида, воқеа ўлим билан тугамасмиди? Беморни даволовчи участка врачи ҳам шифокор номига номуносиб. Айб қилган ҳамма врачларни қаттиқ жазолаш керак.

Н. РЎЗМАТОВ,
Бекобод район, Ленин номли колхоз.

«СУВ ТАЛАШИБ СУДГАЧА»

(13 ФЕВРАЛЬ, 1988 ЙИЛ)

«ТОШКЕНТ ҳақиқати» газетасида эълон қилинган «Сув талашиб судгача» материалини ўқиб чиқдим.

Терговчи айбдорни аниқлаш, ҳушёрлик билан иш олиб бориш ўрнига айбсиз Ҳусанга қўпол муомалада бўлиши, бечора болани ҳақорат қилиб «Болтанинг орқаси билан урганман» деб бўйнига олишга мажбурлаши кишини ғазаблантиради. Ҳатто терговчи боланинг юзига тарсаки тортиб юборибди...

Яна бу киши инсон ҳуқуқини ҳимоя қилувчи эмиш. Ахир бу ғирт жиноятчининг ўзи-ку! Менимча, совет қонун-қоидаларини суиистеъмол қилаётган, тарбия ишига раҳна солувчи, инсон тақдирига бефарқ қарайдиган бундай одамлардан маъмурий органларни тозалаш вақти келди. Бундай аянчли воқеа менинг оилам бошида ҳам юз берган.

Мен бригада шийпонида қоровул эдим. 1986 йилнинг 29 сентябрида даладан тана йўқолган. Ўғри топилмади. Ҳар кимга шубҳа бўлди. Мени шийпондан ва ўғлимни пахта териб юрган жойидан олиб кетишди. Уларнинг бири: мен бошлиқ ўринбосариман, бу киши участка милиционери, деб ўзларини таништирди. Мени, 60 яшар пенсионерни тоза ҳақоратлашди, қўлимни қайиришди. Ўспирин ўғлимни уриб хушидан кеткизишибди. «Тез ёрдам» машинаси келиб укол қилгандан кейингина ўзига келибди. Бир суткадан сўнг бизни чиқариб юборишди. Ўғлим қаттиқ калтакланган экан, шифохонага ётди. Операция қилинди. Икки ой азият чекди.

Бу воқеа қалбимни яралади, қаттиқ изтиробга солди. Бундай одамларни ҳуқуқ ҳимоячилари эмас, ҳуқуқни поймол қилувчилар, халқ орасида норозилик кайфиятларини туғдирувчилар, деб баҳолайман. Қонунга доғ туширувчи бундай зўравонларга нисбатан қаттиқ жазо чораларини қўллаш керак!

Т. ҲАСАНОВ,
Оққўрғон райони.

«Отамнинг қилмишидан уяламан»

(13 ФЕВРАЛЬ, 1988 ЙИЛ)

КИЧКИНАГИНА мақоланинг таъсири катта бўлди. Уни ўқиб вужудимни титроқ босди. Ширин оиласини, умрини заҳарзаққумга алмаштирган отанинг шу қадар тубанлашиб кетганидан ғазабландим.

Мен ҳам отаман. Уч қиз, икки ўғлим ўзларидан кўпайиб, набираларим йигирма нафарга етди, эваралар 13 нафар. Жажжиларим эркаланиб бўйнимга осилиб ўйнашса, тиззамда ўтиришса, ҳар икки сўзнинг бирида «буважон»лаб туришса — бундан ортиқ бахт борми? Фарзандларинг ҳамиша икки оғиз ширин сўз билан сени ардоқлаб, нима ейсиз, нима ичасиз, дея атрофингда гирдикапалак бўлиб турса — инсонга бундан ортиқ нима керак? Чол-кампир иккимиз пенсия оламиз. Болалар билан рўзғоримиз бир. Мақолани ўқигандан кейин эса ўша беномус ота сира ҳаёлимдан кетмай қолди. Ота ҳатто келиннинг топган пулига кўз олайтиришини ҳеч танамга сиғдиролмадим. Қолаверса, жўжабирдай жон ўғлининг болалари ризқини қийиб «пул бер» деб туриши лаънатдан бошқага муносиб эмас. Фарзандларининг ҳалол меҳнат билан топган пулларини ҳаромга сарфлаши адолатданми?

Хат муаллифи жамоатчиликдан ёрдам сўраб редакцияга мактуб йўллаган. Дарвоқе, ота ким бўлишидан ва қаерда ишлашидан қатъий назар, у одамлар орасида-ку! Меҳнат коллективи, у яшайдиган маҳалла комитети қаерга қараяпти? Улар шунчалик тубанлашиб кетган ашаддий ичкиликбозни вақтида тийиб қўйишмагани мени таажжубга солди.

Аҳад НОСИРОВ,
Тошкент шаҳри.

«КЎЗА КУНИДА СИНДИ»

(23 ЯНВАРЬ, 1988 ЙИЛ)

ГАЗЕТАНИНГ 23 январь сонида эълон қилинган «Кўза кунида синди» номли мақолани ўқиб, узоқ ўйланиб қолдим. Мен Ҳамроевлар оиласини жуда яхши биламан. Кувват Ҳамроевнинг турмуш ўртоғи Маъфуранинг ота-онасини яқиндан танийман. Улар меҳнаткаш, ҳурматга лойиқ кишилар. Лекин Маъфура турмушга чиққач жуда ўзгариб кетди. Унда биз илгари ҳавас қилган инсоний ҳислатларининг йўқолишига сабаб эрининг эгри йўллар билан бойлик орттиришига лоқайд қараши бўлди. Қўшалоқ участкалар, зеби-зийнатларга ружу қўйди. Қ. Ҳамроев умр бўйи пулнинг кетидан қувиб одамгарчиликни унутди.

Мана, мўмай даромад касофати фарзанд тарбиясига, инсон тақдирига таъсир кўрсатмоқда. Уларнинг қизи Ҳадича тушган жойида тиниб-тинчимаяпти. Шунинг учун айтаманки: Ҳадича, гулдек фарзандинг бор, эсингни йиғиб ол! Ўз бахтингдан ўзинг юз ўгирма, ҳар ким бахтини ўзи яратади...

С. СОДИҚОВА,
кўп болали она.

«ЯХШИЛАРНИНГ ҚАДРИГА ЕТАЙЛИК»

(27 ФЕВРАЛЬ, 1988 ЙИЛ)

БИЗНИНГ барча оила аъзоларимиз ва шахсан ўзим мақолани ҳаяжон билан ўқиб чиқдик. Мен илгариги даврдан мерос бўлиб қолган «бир қолипда фикрлаш»лар ҳозир ҳам «актив» амал қилаётганидан ажабландим.

Мақолада 6-туғруқхона коллективи ва унинг муносиб раҳбари фақат янги муҳташам бинони қурибгина қолмай, ўзларини ҳам қайта қургани ва жамият тараққиётига муносиб ҳисса қўшаётгани тўғри таъкидланган. Улар туғруқхона ҳаётига бу соҳадаги янги ютуқларни, яхши анъаналарни жорий этишмоқда ва шунинг учун ҳам Тошкент шаҳрида энг намунали туғруқхона деб эътироф этилмоқда.

Мен буларни ташқаридан кузатувчи сифатида гапираётганим йўқ, у ерда қизим ва келиним фарзанд кўришганида бўлганман, шахсан гувоҳ сифатида ёзяпман. Беморларга хизмат яхши йўлга қўйилган, уйдан ҳеч қанақа иссиқ овқат қабул қилинмайди. Бу яхши — гигиена талабига жавоб беради, озода ва қулай.

Бу туғруқхона менга ва менинг беш фарзандимга бош уй ҳисобланади, уларнинг ҳаммаси шу ерда туғилишган. Бизнинг катта оиламиз бу коллектив олдида бурчлидир. Энди эса набираларимиз ўша малакали врач-акушерлар қўлида дунёга келишмоқда. Коллективнинг бундай камолотида эса, шубҳасиз бош врач Евгения Николаевна Осипованинг жуда катта хизмати бор.

Мен оиламиз номидан Евгения Николаевнага ва у бошчилик қилаётган коллективнинг барча аъзоларига яхши кайфият ва қайта қуриш ишларида муваффақият тилайман.

К. ФАЙЗИЕВА,
иқтисод фанлари кандидати, ЎзССР Госплани илмий-тадқиқот институтининг сектор мудири.

* * *

УШБУ мақолани ўқиб, беихтиёр юрагим ларзага келди. Ўқиб туриб бир софдил, виждонли, ўз касбининг устаси бўлган одамга нисбатан қилинаётган адолатсизликларга ишонгим келмади. Мен Евгения Николаевна Осиповани 1970 йилдан бери биламан. Саломатлигим ёмонлашганлиги туфайли ҳаёт мени у билан юзма-юз қилган. Шу Евгения Николаевнанинг қўлида шифо топдим. Бир воқеа сира эсимдан чиқмайди. Менинг ва дунёга келаётган гўдагимнинг ҳаёт-мамоти учун у тунни оппоқ тонгга улаб, кечаси билан навбатчиликда қолган. Мени ҳайратга солган нарса — унинг ҳорғин кўзларидан ҳали аримаган меҳр ва табассум эди. Унинг менга нисбатан эътибори оғир дақиқаларда менга далда бўлди. **Евгения Николаевнанинг чуқур билимга асосланган муолажаси туфайли омон қолдим. Шу туфайли мактубни ёзишга қарор қилдим.**

Мен ана шундай бир инсонни ўз вазифасига нолойиқ, деб топганлардан ҳайратландим. Шаҳар соғлиқни сақлаш бошқармасидаги мутасадди ўртоқларнинг мана шундай тажрибали мутахассисга нисбатан адолатсизлиги менда нафрат уйғотди.

Мен Евгения Николаевнани бош врачлик лавозимига муносиб раҳбар, беморларнинг дардини, кўнглини топа оладиган шифокор, эътиқодли коммунист, деб биламан. Бу фақат менинггина эмас, балки бу меҳри дарё шифокор қўлида даволанган, ундан шифо топган кўпчиликнинг фикри, дейишга ҳам асос бор.

Муҳаббат ЖАББОРОВА,
Октябрь районидаги Й. Охунбобоев номли 45-ўрта мактаб ўқитувчиси.

● Тошкент шаҳридаги Фурқат номли ўрта мактабда ўқувчилар рус тилини сидқидилдан ўрганмоқдалар. Уларга бу предметдан дарс бериб келаётган Элмира Тошхўжаева илғор ўқитувчи сифатида мактаб педагогик коллективи орасида катта ҳурматга эга. Суратда: Э. Тошхўжаева рус тили дарсида.

Е. БОТИРОВ фотоси.

РАНГ-БАРАНГ ОЛАМ

РАДИО ВА КОБРАЛАР

● Кениядаги Гарисса шаҳри аҳолиси маҳаллий радио эшиттиришларини тинглаб туриб, бирдан дикторнинг гапи бўғзида қолгани ва шу заҳоти қичқирганча студияни ташлаб қочганлигига таажжубланиб юришди. Кейин аниқланишича, диктор қиз, рўпарасида тик турган 3 метрлик кобрани кўриб, эси чиқиб кетган экан. Кения ахборот агентлиги (КНА)нинг хабар беришича, радиостанциялар илонлар ҳужумига дош беролмай қолаяпти. Яқинда икки қўрқмас радист узунлиги 2,4 метрлик иккита илон билан росмана олишиб, бу оғир жангда енгиб чиқишибди. Бундан олдин эса бир неча заҳарли кутилмаган меҳмонлар «Кения овози» радиоэшиттиришлар кампаниясининг биносига бостириб кирган, оқибатда эшиттиришни икки соатга тўхтатишга мажбур бўлишган, деб хабар беради КНА агентлиги.

ҲУШЁРЛИКНИНГ БАҲОСИ — 5 МИЛЛИОН РУПИЙ

Бир кунда 12 килограмм олтин мусодара қилинди. Ҳа, яқинда Непаль пойтахтининг халқаро аэропорти божхона ходимлари чайқов баҳода сотиш учун маҳфий йўл билан олтин олиб ўтмоқчи бўлган швециялик туристдан 9 килограмм қимматбаҳо металл, олтин пластиналар, занжирлар ва кўплаб заргарлик буюмларини махсус таглик сумканинг яширилган жойидан топиб олишди. Буюмларнинг умумий қиймати 5 миллион рупий баҳоланди.

РЕКЛАМА ВА ЭЪЛОНЛАР

НАВОИЙ КЎЧАСИДАГИ САВДО РАСТАЛАРИДА
ЧЕХОСЛОВАКИЯНИНГ ПАРДУБИЦА ШАҲРИ

«ОЙМОМА—БОҒ»

АТТРАКЦИОНЛАР КОМПЛЕКСИНИНГ ГАСТРОЛЛАРИ БОШЛАНДИ
ИШ ТАРТИБИ:

оддий кунларда — соат 14 дан 21.00 гача;
шанба куни — соат 12 дан 22.00 гача;
якшанба куни — соат 10 дан 22.00 гача.
Дам олиш куни — душанба.
Справкалар учун телефон: 44-54-39.
Тошкент шаҳар Совети ижроия комитети маданият бошқармасининг истироҳат боғлари бўлими.

РЕСПУБЛИКА ФУТБОЛ ИШҚИБОЗЛАРИ ВА «ПАХТАКОР» ВЕТЕРАНЛАР КОМАНДАСИ
Тошкент шаҳрида хўжалик ҳисобидаги

«ПАХТАКОРЧИ»

ФУТБОЛ ИШҚИБОЗЛАРИ КЛУБИНИ ОЧАДИ
Клуб аъзолигига 27 март куни соат 11 дан 15.00 гача Республика шахмат-шашка клубида қабул қилинади.

Қолган кунлари қабул:
— ҳар чоршанба (18 дан 20 гача);
— ҳар якшанба (11 дан 13 гача), «Ёшлик» спорт аренасида (ўнг томондан кирилади) ўтказилади.

Йиллик бадал: мактаб, техникум ва СПТУ ўқувчилари учун — 2 сўм. Олий ўқув юрти студентлари учун— 3 сўм, қолганларга — 6 сўмдан. (Аъзо бўлишни хоҳловчилар ўзлари билан бирга 2 та 3х4 см. ҳажмдаги фотосурат олиб келишлари, техникум ва СПТУ ўқувчилари, олий ўқув юрти студентлари эса, шунингдек, студент билетларини ҳам кўрсатишлари лозим).

Клуб аъзолари «Пахтакор» стадионига кириш учун мўлжалланган йиллик абонементларни 20 процент арзон нархда, спорт атрибутикаси, навбатсиз спорт лотереяларини сотиб олишлари мумкин.

Бундан ташқари улар «Пахтакор» командасининг сафардаги ўйинларини видеоёзувда кўришлари, футболчилар билан учрашишлари ҳамда клубнинг турли секторларида иш олиб боришлари мумкин.

БАРЧА ХОҲЛОВЧИЛАРНИ КЛУБИМИЗГА ТАКЛИФ ҚИЛАМИЗ!

ВЗВУ— ТЎҒРИЛАГИЧ ЗАРЯДЛАШ-ТИКЛАШ МОСЛАМАСИ

АККУМУЛЯТОРНИНГ ҚУВВАТИНИ ТИКЛАБГИНА ҚОЛМАЙДИ, БАЛКИ УНИНГ ИШЛАШ МУДДАТИНИ ҲАМ УЗАЙТИРАДИ.

— барча типдаги қўрғошинли-руҳли аккумуляторларни зарядлаш;
— уларни тиклаш ва хизмат муддатини 20—40 процентга узайтириш;
— паст кучланишли ток тармоғидан вулканизатор, кавшарлаш асбоби, кўчма ёритгич ва ҳоказоларни қувватлантиришга мўлжалланган 12 вольтгача кучланишдаги бу мосламани Фрунзе шаҳридаги «Тяжэлектромаш» заводи ишлаб чиқармоқда.

Оддий бошқарув ва индикация системасига эга бўлган бу кўркам қурилма зарур электр бириктириш шнурлари комплекти билан жиҳозланган.

ТЕХНИКАВИЙ ХАРАКТЕРИСТИКАДАН:

Қувватланиш тармоғи кучланиши — 220 вольт.
Зарядланадиган аккумулятор батарейкасининг номинал кучланиши — 6 ва 12 вольт.
Тўғриланган номинал ток — 6,3 А.
Фойдаланиладиган қуввати — 160 ваттдан ошмайди.
Габаритлари — 261х137х130 мм.
Оғирлиги — 4,3 кг.
Баҳоси — 37 сўм.
Буюртмалар қуйидаги адресга жўнатилсин: 720035, Қирғизистон ССР, Фрунзе шаҳри, Л. Толстой кўчаси, 100-уй.

Фрунзе шаҳридаги «Тяжэлектромаш» заводи.
«СОЮЗТОРГРЕКЛАМА» Бутуниттифоқ бирлашмасининг Ўзбекистон агентлиги.

Редактор
Н. НАСИМОВ.

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ («ТАШКЕНТСКАЯ ПРАВДА»)

БИЗНИНГ АДРЕС: 700083, ТОШКЕНТ ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32.

Редактор ўринбосарлари — 335885, 325747, 337916. 325748; масул секретарь — 334808, 325353; секретариат — 325750; БЎЛИМЛАР: хатлар ва оммавий ишлар — 334048, 325354; идеология — 325778; саноат капитал қурилиш ва транспорт — 325749; қишлоқ хўжалиги — 325647; совет қурилиши — 325733; адабиёт ва санъат — 325553; маданият — 325767; социал масалалар — 325556; ахборот, спорт ва ҳарбий ватанпарварлик — 325645; эълонлар бўлими — 325727.

Р. — 16078. А. 1568. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. ИНДЕКС: 64684. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12